

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Ramintos Šurskaitės
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studentės

**Magistro darbas
Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo muzikos srityje
aktualijos**

Vadovas: doc. dr. Vytautas Mizaras

Recenzentas: asist. Jūratė Truskaitė

Vilnius 2009

Turinys

Turinys	2
Įžanga.....	3
1. Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinis administravimas.....	7
1.1. Kolektyvinio teisių administravimo samprata ir reikšmė	7
1.2. Kolektyvinio administravimo organizacijų atsiradimas ir istorinė raida	10
1.3. Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinis administravimas muzikos srityje	12
2. Teisės, susijusios su muzikos įrašų naudojimu internete, ir šių teisių kolektyvinis administravimas	15
2.1. Autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsauga	15
2.2. Autorių, atlikėjų bei fonogramų gamintojų teisės, susijusios su muzikos naudojimu internete.....	22
2.2.1. Teisė atgaminti kūrinį, atlikimo įrašą ir fonogramą.....	22
2.2.2. Teisė padaryti kūrinį ar gretutinių teisių objektą viešai prieinamu.....	27
2.2.3. Teisė viešai skelbti kūrinį ir teisė į atlyginimą už fonogramos, išleistos komerciniais tikslais, viešą paskelbimą	30
2.3. Teisių, susijusių su muzikos naudojimu internete, kolektyvinis administravimas	34
3. Kolektyvinio administravimo organizacijų abipusio atstovavimo sutartys	38
3.1. Abipusio atstovavimo sutarčių reikšmė	38
3.2. Abipusio atstovavimo sutarčių įtaka kolektyviniam teisių administravimui, kai muzikos įrašai naudojami internete	42
4. Europos Komisijos iniciatyva dėl kolektyvinio teisių administravimo internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje.....	49
4.1. Europos Komisijos iniciatyvos esmė ir įtaka kolektyviniam teisių administravimui. 49	
4.2. Europos Parlamento pozicija dėl 2005 m. rekomendacijos	52
4.3. Europos Komisijos iniciatyvos vertinimas	56
Išvados	59
Literatūros sąrašas.....	61
Santrauka.....	67
Summary	68

Ižanga

Temos aktualumas. Pastaruoju metu autorių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo organizacijos susiduria su tam tikrais iššūkiais, daugiausiai sąlygotais sparčios naujų technologijų raidos. Šios organizacijos istoriškai veikdavo analoginio, o ne skaitmeninio saugomų objektų naudojimo srityje, todėl susiformavo kolektyvinio teisių administravimo praktika, kuri ne visada yra tinkama, įgyvendinant muzikos kūrinių autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teises, kai muzikos įrašai¹ naudojami internete. Šio darbo tema yra aktuali teisės mokslo teorijai, nes kol kas teisės doktrinoje nėra vieningo atsakymo, kaip turėtų būti sprendžiamos kolektyvinio teisių administravimo problemos šioje srityje. Tema nemažiau aktuali teisės praktikai. Naujosios technologijos ir ypač internetas leidžia naudoti intelektinės nuosavybės objektus įvairiais būdais, dideliu mastu ir neapsiribojant vienos valstybės teritorija, o vienu iš labiausiai tokiu būdu naudojamų objektų yra muzikos įrašai. Naujų technologijų suteikiamos galimybės galėtų būti privalomu teisių turėtojams ir intelektinės nuosavybės objektų naudotojams (toliau tekste – naudotojai), tačiau reikia rasti atsakymą, kaip padidinti kolektyvinio teisių administravimo efektyvumą šioje srityje. Nors Europos Sąjungos (toliau tekste – ES) lygiu jau inicijuojama reforma šioje srityje, kol kas ES šiuo klausimu nėra priimta jokie privalomo teisės akto.

Tikslai. Šiame darbe yra siekiama atlikti sistemiską autorių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo muzikos srityje aktualijų tyrimą. Analizuojant svarbiausius teisės aktus, specialiąją literatūrą ir praktinę medžiagą, darbe siekiama atskleisti naujų technologijų ir interneto keliamus iššūkius kolektyviniam teisių administravimui bei įvertinti esamą situaciją ir prasidėjusią reformą.

Uždaviniai. Magistro darbe siekiama šių uždavinių:

1. atskleisti autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsaugos bei jų kolektyvinio įgyvendinimo ypatumus;
2. atskleisti naujų technologijų keliamus iššūkius muzikos kūrinių autorių, atlikėjų bei fonogramų gamintojų teisėms bei jų kolektyviniam administravimui;
3. nustatyti, kaip pasireiškia muzikos kūrinių autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisės muzikos įrašų naudojimo internete atvejais;

¹ Šiame darbe terminai „muzikos įrašai“ ir „muzika“ bus vartojami kaip sinonimai ir reikš bet kokia forma užfiksuotą garso įrašą, kurį, intelektinės nuosavybės teisės prasme, sudaro muzikos kūrinys, atlikimas ir fonograma.

4. nustatyti, kolektyvinio administravimo organizacijų vaidmenį, įgyvendinant teises susijusias su muzikos įrašų naudojimu internete, ir įvertinti šios srities teisinį reglamentavimą;
5. nustatyti kolektyvinio administravimo organizacijų abipusio atstovavimo sutarčių įtaką muzikos įrašų naudojimo internete licencijavimui²;
6. pasiūlyti sprendimo būdą, kaip būtų galima padidinti kolektyvinio teisių administravimo efektyvumą muzikos įrašų naudojimo internete atveju;
7. įvertinti siūlomą reformą kolektyvinio teisių administravimo srityje.

Objektas. Magistro darbo tyrimo objektas yra kolektyvinio teisių administravimo aktualijos, susijusios su muzikos įrašų naudojimu internete. Darbe bus nagrinėjami klausimai susiję su autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių kolektyviniu administravimu, nes būtent šie subjektai turi teises į muzikos įrašus sudarančius kūrinis, atlikimus ir fonogramas. Nors kolektyvinio administravimo organizacijos susiduria su probleminiais klausimais ir analoginio muzikos įrašų naudojimo atveju, šiuo metu didžiausi kolektyvinio teisių administravimo iššūkiai yra susiję su naujosiomis technologijomis bei internetu, todėl tyrimas bus skirtas kolektyviniams teisių administravimui muzikos įrašų naudojimo internete atveju. Darbe bus nagrinėjami pagrindiniai kolektyvinio teisių administravimo bruožai ir atliekama autorių bei gretutinių teisių subjektų teisių apsaugos analizė, tačiau daugiausiai dėmesio bus skiriama su muzikos naudojimu internete susijusioms muzikos kūrinų autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisėms, jų kolektyviniams administravimui ir kolektyvinio teisių administravimo problemoms, licencijuojant muzikos įrašų naudojimą internete. Darbe bus nagrinėjami licencijavimo sistemos trūkumai, su jais susijusios kolektyvinio administravimo organizacijų abipusio atstovavimo sutartys bei ES lygiu rekomenduojamas problemos sprendimo variantas. Klausimai, susiję su muzikos įrašų naudojimo internete licencijavimu, bus analizuojami labiau orientuojantis į kolektyvinį teisių administravimą visoje ES, nes muzikos naudojimas internete neapsiriboja valstybių sienomis, tad ir su tuo susijusios problemos efektyviausiai gali būti sprendžiamos ne nacionaliniu, o bent jau regioniniu lygiu. Reikėtų paminėti, kad be „internetinių“ teisių kolektyvinio administravimo aktualijų ir licencijavimo problematikos, egzistuoja ir kitų problemų: atlikėjų ir autorių teisių perdavimas fonogramų gamintojams, skaitmeninis teisių valdymas, tam tikri konkurencijos teisės aspektai kolektyvinio teisių administravimo srityje. Visgi nei viena iš šių aktualijų nėra taip tiesiogiai susijusi su

² Terminas „licencijavimas“ šiame darbe bus naudojamas kalbant apie kolektyvinio administravimo organizacijų veiklą, išduodant naudotojams licencijas dėl muzikos kūrinų, atlikimų ir fonogramų panaudojimo tam tikru būdu ir surenkant teisių turėtojams už tai priklausantį atlyginimą.

pagrindine kolektyvinio administravimo organizacijų veikla, kaip „internetinių“ teisių kolektyvinis administravimas ir licencijavimo praktikos problematika. Atsižvelgiant į tai ir į darbo apimties ribotumą, kitos minėtos aktualijos darbe detaliau nagrinėjamos nebus.

Tyrimo metodai. Magistro darbe naudojami statistinis, istorinis, aprašomasis, sisteminis, teleologinis, loginis, lyginamasis bei lingvistinis metodai. Statistinis metodas naudojamas siekiant atskleisti kolektyvinio administravimo srityje egzistuojančias problemas bei jų mastą. Istorinis metodas - nagrinėjant autorių ir gretutinių teisių apsaugos bei kolektyvinio administravimo organizacijų atsiradimą bei raidą. Naudojant aprašomąjį bei sisteminį metodus yra nagrinėjami teisės aktai, specialioji literatūra, esama kolektyvinio administravimo organizacijų praktika bei ES inicijuojama reforma kolektyvinio teisių administravimo srityje. Nagrinėjant šią reformą, taip pat naudojamas teleologinis metodas, kurio pagalba siekiama nustatyti pagrindinius šios iniciatyvos tikslus. Lyginamasis metodas pasitelkiamas analizuojant teisės aktus, ypatingai tarptautines konvencijas, parodant, kaip vystėsi bei tobulėjo teisinis reglamentavimas autorių ir gretutinių teisių apsaugos srityje. Darbe lyginami ir tam tikri, ES valstybėse narėse veikiančių kolektyvinio administravimo organizacijų veiklos aspektai. ES valstybių narių pasirinkimą sąlygoja tai, kad jose veikiančioms kolektyvinio administravimo organizacijoms įtaką daro ne tik nacionalinis ar tarptautinis, bet ir ES teisinis intelektinės nuosavybės apsaugos reglamentavimas. Be to, Europos Komisija jau inicijavo kolektyvinio teisių administravimo reformą, kuri turi reikšmės visoms ES veikiančioms kolektyvinio administravimo organizacijoms. Derinant loginį ir sisteminį metodus, apibendrinama išanalizuota medžiaga, aiškinamas jos turinys, pateikiamos išvados ir įvertinami praktikoje vykstantys procesai. Lingvistinis metodas yra naudojamas aiškinant „platinimo internetu“ sampratą.

Originalumas. Tiek Lietuvos Respublikoje, tiek užsienyje yra mokslininkų darbų, analizuojančių tam tikrus šiame darbe nagrinėjamus klausimus, pavyzdžiui, teises, susijusias su muzikos naudojimu internete ar interneto keliamus iššūkius kolektyvinio administravimo organizacijoms. Visgi šio magistro darbo tyrimo objektas ir atliekama analizė išskiria jį iš kitų autorių darbų. Darbo originalumas pasireiškia sisteme ir nuoseklia, su kolektyvinio teisių administravimo aktualijomis susijusių klausimų, analize: pradedant nuo bendriausių dalykų (kolektyvinio teisių administravimo sampratos, autorių ir gretutinių teisių apsaugos klausimų), pereinama prie konkretesnių (su muzikos naudojimu internete susijusių teisių bei jų kolektyvinio administravimo), o pabaigoje nagrinėjami itin specifiniai klausimai (abipusio atstovavimo sutarčių nuostatos, Europos Komisijos iniciatyva kolektyvinio teisių administravimo srityje).

Šaltiniai. Magistro darbe naudojami įvairių rūšių šaltiniai: teisės aktai, specialioji literatūra ir praktinė medžiaga. Darbe naudojami tarptautinės, ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktai. Pagrindinis naudojamas Lietuvos Respublikos teisės aktas - Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas³ (toliau tekste – ATGTĮ), tiesiogiai reglamentuojantis dalį šiame darbe analizuojamų klausimų. Ne mažiau svarbūs yra ir ES teisės aktai. Licencijavimo problemai nagrinėti svarbiausi ES teisės aktai yra 2005 m. gegužės 18 d. Komisijos rekomendacija 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje⁴ ir 2007 m. kovo 13 d. Europos Parlamento rezoliucija 2006/2008(INI) dėl 2005 m. spalio 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje⁵, todėl jų analizei skiriamas didelis dėmesys. Svarbi ir 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje harmonizavimo⁶, kurioje yra nuostatų, skirtų autorių ir gretutinių teisių apsaugai, kai intelektinės nuosavybės objektai naudojami pasitelkiant naujas technologijas ir internetą. Iš tarptautinių sutarčių svarbiausios šiam darbui yra nacionalinį apsaugos režimą ir minimalią teisių apsaugą numatančios bei daugelio pasaulio valstybių ratifikuotos 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos⁷ bei 1961 m. Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančių organizacijų apsaugos⁸. Priklausomai nuo nagrinėjamo klausimo, darbe remiamasi skirtinga specialiaja literatūra bei praktine medžiaga. Pavyzdžiui, nustatant kolektyvinio administravimo būdu įgyvendinamas teises, svarbios informacijos suteikia kolektyvinio administravimo narystės sutartis, analizuojant su muzikos naudojimu internete susijusias teises – Vytauto Mizaro monografija „Autorių teisė“⁹, nagrinėjant licencijavimo problematiką - Studija dėl Bendrijos iniciatyvos dėl tarptautinio kolektyvinio teisių administravimo. Europos Komisijos darbo dokumentas¹⁰ (toliau tekste – Europos Komisijos darbo dokumentas) ir kt.

³ Valstybės Žinios, 1999, Nr. 50-1598, nauja 2003 m. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 redakcija (Valstybės žinios, 2003, Nr. 28-1125 (su pakeitimais ir papildymais).

⁴ OL, 2005, L 276/0054.

⁵ OL, 2007, C 301 E, p. 64.

⁶ OL, 2001, L 167/10.

⁷ Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-988.

⁸ Valstybės žinios, 1999-01-27, Nr. 11-249.

⁹ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2008.

¹⁰ *Studija dėl Bendrijos iniciatyvos dėl tarptautinio kolektyvinio teisių administravimo*. Europos Komisijos darbo dokumentas (*Study on a Community Initiative on the Cross-border Collective Management of Copyright*. Commission Staff Working Document). Briuselis, 2005 m. liepos 7 d.

1. Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinis administravimas

Pradedant nagrinėti kolektyvinio teisių administravimo aktualijas muzikos srityje, būtina išanalizuoti bendrus su šia sritimi susijusius klausimus. Svarbu išskirti pagrindinius kolektyvinio teisių administravimo veiklos bei ją vykdančių organizacijų bruožus, pateikti kolektyvinio teisių administravimo sampratą, atsakyti į klausimą, dėl kokių priežasčių ši teisių įgyvendinimo veikla yra reikalinga autoriams, gretutinių teisių subjektams bei naudotojams. Siekiant geriau suprasti, kokį vaidmenį šiandien atlieka kolektyvinio administravimo organizacijos, svarbu žinoti ir šių organizacijų atsiradimo istorines aplinkybes. Pagaliau, būtina panagrinėti svarbiausius kolektyvinio teisių administravimo muzikos srityje klausimus. Būtent nuo šių klausimų ir bus pradėtas šio darbo tyrimas.

1.1. Kolektyvinio teisių administravimo samprata ir reikšmė

Literatūroje kolektyvinis teisių administravimas dažnai apibrėžiamas, kaip autorių teisių ir gretutinių teisių įgyvendinimas, kurį vykdo šių teisių turėtojų interesams atstovaujanti organizacija. Taip pat papildoma, kad kolektyvinio administravimo organizacijos veikia kaip tarpininkas tarp teisių turėtojų ir naudotojų bei užtikrina, kad teisių turėtojai gautų jiems priklausantį atlyginimą už kiekvieną intelektualios nuosavybės panaudojimo atvejį¹¹. Kolektyvinį teisių administravimą dar galima vadinti alternatyva individualiam teisių įgyvendinimui. Dažniausiai autoriai ir gretutinių teisių subjektai patys įgyvendina „didžiąsias teises“ (teises į dramos ar choreografijos kūrinių atlikimą scenoje, literatūros kūrinių išleidimą ir pan.). Tuo tarpu vadinamosios „mažosios teisės“ (susijusios su paskelbtų muzikos, poezijos ar kitokių kūrinių panaudojimu, atlikimų įrašų transliavimu ir kitais naudojimo būdais) paprastai yra įgyvendinamos per kolektyvinio administravimo organizacijas¹². Kolektyvinis teisių administravimas yra reikalingas, nes šiais atvejais fiziškai sudėtinga įgyvendinti teises savarankiškai, ypač, kai kūriniai ir gretutinių teisių objektai yra naudojami užsienyje. Naudotojui taip pat sunku surasti kiekvieną teisių turėtoją ir su juo susitarti dėl kūrinio ar gretutinių teisių objekto panaudojimo. Teisių įgyvendinimui reikia ir materialinių išteklių bei specialių žinių. Be

¹¹ TEJAN-COLE, A. *Collective Management of Copyright and Related Rights* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03-11], p. 5-6. Prieiga per internetą: <http://www.belipo.bz/e_library/articles/collectivemanagementofcopyright.pdf>.

¹² VILEITA, Alfonsas. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 150 - 151.

to, yra didelis kūrinių ir gretutinių teisių objektų skaičius¹³. Pažymėtina ir tai, kad naudotojo atliekamas vienas veiksmas dažnai turi įtakos kelioms teisių turėtojų kategorijoms, o teisės į tą patį kūrinių ar gretutinių teisių objektą gali turėti keletas teisių subjektų. Dėl šių ir kitų priežasčių Lietuvoje ir kitose pasaulio valstybėse yra žinoma kolektyvinio teisių administravimo veikla. Be kolektyvinio teisių administravimo tam tikros autorių teisės ir gretutinės teisės liktų tik deklaracija, nes įgyvendinti jas individualiai būtų praktiškai neįmanoma.

Kas Lietuvos Respublikoje yra laikoma kolektyviniu teisių administravimu ir kokios organizacijos vykdo šią veiklą, galima spręsti iš ATGTĮ V skyriuje įtvirtintų teisės normų, skirtų autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo veiklai ir iš jos kylantiems teisiniams santykiams reglamentuoti. ATGTĮ nepateikia kolektyvinio administravimo organizacijų ir jų vykdomos veiklos apibrėžimų, tačiau įstatyme yra pateikiami šių organizacijų bei jų vykdomos veiklos požymiai ir atliekamos funkcijos. Įstatymo analizė leidžia išskirti tokius kolektyvinio administravimo organizacijų požymius: kolektyvinio administravimo organizacijos steigiamos specialiam tikslui – kolektyviai administruoti autorių teisių bei gretutinių teisių subjektų perduotas turtines teises (ATGTĮ 65 str. 1d.), jos steigiamos savanoriškos narystės pagrindu, kaip autorių teisių subjektų, gretutinių teisių subjektų ar jų susivienijimų asociacijos (ATGTĮ 66 str. 1 d.), tai ne pelno organizacijos, šių organizacijų teisinė forma yra asociacijos ir joms taikomas ATGTĮ bei Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas¹⁴ (ATGTĮ 66 str. 2 d.), šios organizacijos veikia atstovaujamo subjekto vardu ir remdamosi pasirašytais sutartimis dėl teisių kolektyvinio administravimo (ATGTĮ 67 str.) ir kt. Kalbant apie kolektyvinio teisių administravimo veiklos požymius, svarbus yra ATGTĮ 68 str., kuris leidžia suprasti, kad svarbiausius sprendimus dėl šios veiklos priima kolektyvinio administravimo organizacijos nariai (teisių turėtojai)¹⁵, kuriems organizacija yra atsakinga už vykdomą veiklą¹⁶, o pagrindinis šios veiklos tikslas atstovaujamo teisių turėtojų atžvilgiu - surinkti atlyginimą už intelektinės nuosavybės objektų panaudojimą ir išmokėti jį teisių turėtojams (ATGTĮ 68 str. 4 d.). Šis atlyginimas surenkamas už licencine sutartimi suteiktą teisę naudoti kūrinių ar gretutinių teisių objektą (ATGTĮ 68 str. 2 d.) ir be teisių turėtojų leidimo negali būti naudojamas kitais tikslais, nei teisių turėtojų

¹³ ŽILINSKAS, V. J., KASPERAVIČIUS, P., KIŠKIS, M. *Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga*. Vadovėlis aukštosioms mokykloms. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007, p. 142.

¹⁴ Valstybės žinios, 2004-02-14, Nr. 25-745.

¹⁵ ATGTĮ 68 str. 1 p. įvardina svarbius kolektyvinio teisių administravimo klausimus, kuriuos sprendžia kolektyvinio administravimo asociacijos visuotinis narių susirinkimas (konferencija).

¹⁶ ATGTĮ str. 68 str. 1 d. 5 p. suteikia kolektyvinio administravimo asociacijų nariams teisę reguliariai gauti išsamią informaciją apie kolektyvinio administravimo asociacijos veiklą.

atlyginimams išmokėti, išskyrus teisių administravimo bei autorinio atlyginimo paskirstymo sąnaudų padengimą (ATGTĮ 68 str. 3 d.). Svarbus yra ir ATGTĮ 67 str., kuris nurodo tokias kolektyvinio administravimo asociacijų funkcijas: suteikti naudotojams neišimtinės licencijas naudoti kūrinius ar gretutinių teisių objektus, rinkti ir išieškoti autorinį atlyginimą už kūrinių ar gretutinių teisių objektų panaudojimą pagal suteiktas licencijas, paskirstyti ir išmokėti šį atlyginimą atstovaujamiems subjektams, ginti atstovaujamų subjektų teises teismuose ir kitose institucijose ir kt.

Sisteminė šių įstatymo pateiktų požymių analizė leidžia atsakyti į klausimą, kas Lietuvos Respublikoje yra laikoma kolektyvinio administravimo organizacija ir kolektyviniu teisių administravimu. Galima teigti, jog Lietuvos Respublikoje veikianti kolektyvinio administravimo organizacija - tai savanoriškos narystės pagrindu įsteigta asociacija, kuri nesiekia pelno ir, veikdama tam tikros kategorijos autorių teisių subjektų ar gretutinių teisių subjektų vardu bei interesais, yra jiems atsakinga ir įgyvendina tikslą, dėl kurio buvo įsteigta - kolektyviai administruoja šių subjektų savanoriškai perduotas arba įstatymo numatytas¹⁷ turtines teises. Tuo tarpu kolektyvinį teisių administravimą galima apibrėžti, kaip kolektyvinio administravimo asociacijų veiklą, kai tam tikros kategorijos autorių teisių subjektų ar gretutinių teisių subjektų vardu ir jų suteiktų įgaliojimų ribose, išduodamos neišimtinės licencijos naudoti kūrinius ar gretutinių teisių objektus, renkamas, išieškomas, paskirstomas ir išmokamas už tokį panaudojimą teisių turėtojams priklausantis atlyginimas ir atliekamos kitos funkcijos, kuriomis įgyvendinamos šių subjektų perduotos ar įstatyme numatytos teisės. Visgi reikėtų pažymėti, kad šiame apibrėžime nevisiškai atsispindi kolektyvinio administravimo asociacijų vaidmuo naudotojams – neišimtinių licencijų išdavimas. Dėl kolektyvinio teisių administravimo naudotojams nereikia ieškoti atskirų teisių turėtojų ir su jais tartis dėl kūrinių ar gretutinių teisių objekto panaudojimo. Reikėtų pastebėti, kad visoje ES kolektyvinio administravimo organizacijos atlieka panašias funkcijas. Pavyzdžiui, Europos Komisijos darbo dokumente, kuris nagrinėja kolektyvinį teisių administravimą ES, nurodomos tokios kolektyvinio administravimo organizacijų funkcijos: licencijų naudotojams išdavimas, teisių įgyvendinimo monitoringas, atlyginimo teisių turėtojams surinkimas bei paskirstymas, priverstinis teisių įgyvendinimas ir kt.¹⁸

Apibendrinant, kolektyvinis teisių administravimas turėtų būti suprantamas kaip specifinis autorių teisių ir gretutinių teisių įgyvendinimo būdas, pasireiškiantis susitarimu su naudotojais dėl kūrinių ar gretutinių teisių objektų naudojimo ir atlyginimo už

¹⁷ Tam tikrais atvejais teisių turėtojų valia perduoti savo teises kolektyvinio administravimo asociacijoms nėra reikalinga, nes įstatymas numato privalomą kolektyvinį administravimą (ATGTĮ 65 str. 3 d.).

¹⁸ *Cit. op.* 10, p. 14.

naudojimą surinkimu, paskirstymu bei išmokėjimu atstovaujamiems intelektualinės nuosavybės subjektams. Šis teisių įgyvendinimo būdas yra ypatingas tuo, kad vienu metu yra įgyvendinamos daugelio tos pačios kategorijos autorių ar gretutines teisių subjektų teisės, o tai leidžia teisių turėtojams ir naudotojams gauti naudą tais atvejais, kai individualus teisių įgyvendinimas būtų neefektyvus (kai yra daug naudotojų ir daug teisių turėtojų, kai kūriniai ir gretutinių teisių objektai naudojami daug kartų ir įvairiais būdais).

1.2. Kolektyvinio administravimo organizacijų atsiradimas ir istorinė raida

Šiandien autorių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo organizacijos egzistuoja visame pasaulyje. Civilizuotose ir deramą apsaugą intelektualinei nuosavybei suteikiančiose valstybėse kolektyvinis teisių administravimas yra būtinas autorių teisių ir gretutinių teisių įgyvendinimo sistemos elementas. Netgi tokios organizacijos kaip UNESCO skatina valstybes nares, ypatingai besivystančias šalis, vystyti kolektyvinį teisių administravimą kaip būtiną modernios nacionalinės intelektualinės nuosavybės apsaugos elementą¹⁹. Žiūrint iš istorinės perspektyvos, kolektyvinio teisių administravimo svarba taip pat buvo suvokta pakankamai seniai. Pirmosios kolektyvinio administravimo organizacijos atsirado dar XVIII a. ir buvo skirtos įgyvendinti autorių teises. Kolektyvinio teisių administravimo idėja gimė XVIII a. Prancūzijoje, kai pjesių autoriai susibūrė į grupę, kovojančią su teatrais dėl jų turtinių ir neturtinių teisių pripažinimo. Dėl šio judėjimo 1777 m. buvo įkurtas *Bureau de législation dramatique*, kurio pagrindu vėliau buvo įkurta *Société des auteurs et compositeurs dramatiques* (SACD)²⁰.

Svarbia data yra laikomi ir 1847 m., kai Prancūzijoje buvo pradėtas teismo procesas, turėjęs didelę įtaką ne tik tolesnei autorių teisių raidai, bet ir kolektyviniam teisių administravimui. 1847 m. kompozitoriai Paul Henrion ir Victor Parizot bei rašytojas Ernest Bourget pradėjo teisminį procesą prieš Paryžiaus koncertinę kavinę „Les Ambassadeurs“. Teismui pareikšti reikalavimai buvo susiję su tuo, kad minėti kompozitoriai ir rašytojas turėjo mokėti už vietas ir valgius šioje kavinėje, tačiau jiems nebuvo mokama už tai, kad jų kūriniai buvo atliekami šios kavinės orkestro. Autoriai reikalavo, kad jiems būtų sumokėta už tokį kūrinių naudojimą. Teismas priėmė sprendimą, kuriuo įpareigojo kavinę sumokėti autoriams, tačiau paliko patiems teisių turėtojams stebėti, kur naudojami jų kūriniai, ir patiems susirinkti atlyginimą iš tūkstančių

¹⁹ ABADA, S. cit. pagal SCHEPENS, P. *Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas*. UNESCO : Vilnius, 2001, p. 3.

²⁰ GRABER, C., B., et. al. *Digital Rights Management: The End of Collecting Societies?* The Switzerland: Steampfli Publishers Ltd. Berne, 2005, p. 104.

kavinių, teatrų ir kitų vietų. Priėmus tokį sprendimą paaiškėjo, kad veikdami atskirai autoriai nebus pajėgūs įgyvendinti naujai pripažintas teises. Dėl šios priežasties 1851 m. buvo įsteigta organizacija *Société des Auteurs, Compositeurs et Editeurs de Musique* (SACEM), kurios pagrindinis tikslas buvo surinkti autoriams priklausantį atlyginimą. Ši organizacija tapo pavyzdžiu įsisteigti kitoms organizacijoms, tokioms kaip Didžiosios Britanijos *Performing Rights Society* (PRS) ar Vokietijos *Gesellschaft für Musikalische Aufführungs* (GEMA)²¹. Vėliau panašios organizacijos imtos kurti visoje Europoje, o atsirandant vis naujiems intelektinės nuosavybės panaudojimo būdams plėtėsi ir sritys, kuriose veikė kolektyvinio administravimo organizacijos.

Lietuvos Respublikoje pirmoji kolektyvinio administravimo organizacija buvo įsteigta 1990 m. Ši organizacija - tai Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra (LATGA-A) (toliau tekste – LATGA-A), kolektyviai administruoti įvairių kūrinių autorių teises. Tuo tarpu atlikėjų ir fonogramų gamintojų teises kolektyviai administruojanti Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA) (toliau tekste – AGATA) buvo įsteigta 1999 m. Reikėtų paminėti ir 2008 m įsteigtą Audiovizualinių kūrinių autorių teisių asociaciją (AVAKA), skirtą kolektyviai įgyvendinti audiovizualinių kūrinių autorių teises, visgi kol kas nėra aišku, ar ši asociacija pradėjo vykdyti kokią nors kolektyvinio teisių administravimo veiklą.

Apibendrinant, kolektyvinio teisių administravimo būtinumas buvo suvoktas pakankamai anksti, dar XVIII a. Tai, kad kolektyvinio teisių administravimo organizacijos buvo pradėtos kurti vos prasidėjus aktyviai kovai už autorių teises, rodo šio teisių įgyvendinimo būdo svarbą. Nors XVIII a. negalime lyginti su mūsų laikais (kai dėl naujausių technologijų teisių turėtojas sunkiai gali sekti ir kontroliuoti, kaip naudojamas jo kūrinys ar gretutinių teisių objektas), jau tais laikais teisių į intelektinę nuosavybę įgyvendinimas buvo neišvairduojamas be šių organizacijų pagalbos. Tai leidžia manyti, kad vystantis naujosios technologijoms ir atsirandant vis naujiems kūrinių ir gretutinių teisių objektų panaudojimo būdams, kolektyvinio administravimo svarba turėjo tik didėti.

²¹ GILLERON, P. *Performing Rights Societies in the Digital Environment* [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2009-02-12], p. 10. Prieiga per internetą: <http://www.law.stanford.edu/publications/dissertations_theses/diss/GillieronPhilippe-tft2006.pdf>. Caslon Analytics collecting societies [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-02-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.caslon.com.au/colsocietiesprofile.htm>>.

1.3. Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinis administravimas muzikos srityje

Kolektyvinis teisių administravimas muzikos srityje šiandien yra neatskiriama autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių įgyvendinimo sistemos dalis, kurios svarbą parodo ir statistiniai duomenys. Pavyzdžiui, 2004 m. ES veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos surinko beveik 5 milijardus eurų atlyginimo muzikos kūrinių autoriams, leidėjams, atlikėjams ir fonogramų gamintojams²². 2006 m. duomenimis muzikos srityje veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos, atstovaujančios autoriams, kompozitoriams ir atlikėjams, Europos Sąjungoje vienijo apie 900 000 narių. Tų pačių metų duomenimis Europos Sąjungoje buvo apie 65 kolektyvinio administravimo organizacijos, veikiančios muzikos srityje²³.

Muzikos kūrinių autorių ir atlikėjų bei fonogramų gamintojų teisių kolektyvinis administravimas gali būti taikomas įvairiems kūrinių, atlikimų ir fonogramų panaudojimo būdams. Paprastai šioje srityje veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos įgyvendina mechanines teises (teisė atgaminti muzikos kūrinių garso įrašus), teisę į atlyginimą už fonogramų atgaminimą asmeniniais tikslais, kūrinių, atlikimo ir fonogramos padarymo viešai prieinamą teisę, transliavimo, retransliavimo ar viešo paskelbimo teisę (atlikėjų ir fonogramų gamintojų atveju - teisę į atlyginimą už fonogramų, išleistų komerciniais tikslais, tiesioginį ar netiesioginį panaudojimą transliavimui, retransliavimui ar kitokiam viešam paskelbimui) ir kt.²⁴ Muzikos srityje veikiančių kolektyvinio administravimo organizacijų veikla pasireiškia derybomis su naudotojais (radijo stotimis, transliuotojais, kavinėmis ir kt.), licencijų naudoti organizacijos atstovaujama repertuarą išdavimu, atlyginimo už tokį naudojimą surinkimu, jo paskirstymu (atsižvelgiant į naudotojų pateiktą informaciją apie repertuaro panaudojimą) ir išmokėjimu²⁵.

Kolektyvinis teisių administravimas muzikos srityje nėra detaliam reglamentuotas. Tarptautinėse sutartyse ši veikla nėra reglamentuojama, o ES lygmenyje šiuo klausimu galima rasti tik pavienių teisės normų. Pavyzdžiui, 1993 m. rugsėjo 27 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių

²² *The Collective Management of Rights in Europe. The Quest for Efficiency*. KEA, European Affairs, July 2006, p. 36

²³ *Ibid.*, p. 5.

²⁴ *Ibid.*, p. 31.

²⁵ Intellectual Property Organization *Collective Management of Copyright and Related Rights* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03-13]. Prieiga per internetą: < http://www.wipo.int/about-ip/en/about_collective_mngt.html>.

taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo²⁶ numato valstybėms narėms pareigą, nustatyti privalomą autorių ir gretutinių teisių subjektų kabelinio retransliavimo teisės kolektyvinį administravimą (9 str. 1 d.). Visgi specialiai kolektyviniam teisių administravimui reglamentuoti nėra priimta jokie privalomo ES teisės akto²⁷. Tai reiškia, kad muzikos srityje (taip pat ir kitose srityse) veikiančių kolektyvinio administravimo organizacijų veiklą iš esmės reglamentuoja konkrečios valstybės nacionaliniai teisės aktai. Visgi reikėtų atkreipti dėmesį, kad tarptautinės konvencijos ir ES teisės aktai detalai reglamentuoja autorių ir gretutinių teisių apsaugos klausimus, o tai daro įtaką ir skirtingose valstybėse muzikos srityje veikiančių kolektyvinio administravimo organizacijų praktikai. Ypatingai tokia įtaka turėtų pasireikšti ES valstybių narių kolektyvinio administravimo organizacijoms, nes ES valstybės narėse įtaką intelektualinės nuosavybės apsaugai daro ne tik tarptautinės intelektualinės nuosavybės apsaugai skirtos konvencijos, bet ir ES teisė. Galima palyginti keleto ES valstybių narių atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų veiklą. Informacijos suteikia 2007 m. atlikta studija, kurioje, be kitų dalykų, buvo palyginta dešimtyje skirtingų Europos valstybių veikiančių atlikėjų kolektyvinio administravimo organizacijų įgyvendinamos teisės. Palyginsime į šios studijos tyrimo objektą patekusių ES valstybių narių (Belgijos, Čekijos Respublikos, Prancūzijos, Vokietijos, Olandijos, Ispanijos, Švedijos, Didžiosios Britanijos ir Lietuvos) atlikėjų kolektyvinio administravimo organizacijų įgyvendinamas teisės. Teisę į atlyginimą už fonogramos transliavimą ir viešą paskelbimą kolektyviai administruojama visose minėtose valstybėse. Visose minėtose valstybėse, išskyrus Didžiąją Britaniją, kolektyvinio administravimo būdu įgyvendinama ir teisė į atlyginimą už fonogramų atgaminimą asmeniniais tikslais. Tuo tarpu teisė padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamu iš minėtų valstybių kolektyviai administruojama tik Čekijos Respublikoje ir Švedijoje²⁸. Kaip matome, dauguma organizacijų įgyvendina tas pačias teises. Be ES lygiu numatyto atlikėjų teisių apsaugos reglamentavimo, tokią situaciją, ko gero, lemia ir kitos priežastys. Pirma, pats tam tikrų teisių pobūdis sąlygoja, kad efektyviai jos gali būti įgyvendinamos tik kolektyvinio teisių administravimo būdu. Antra, skirtingose valstybėse veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos bendradarbiauja ir vienijasi į tarptautines organizacijas, kurių politikos kryptys lemia panašią praktiką. Trečia, tam tikrų teisių kolektyvinį administravimą visose valstybėse stabdo teisinės ar praktinės kliūtys.

²⁶ OL 1993, L 248/15.

²⁷ Reikėtų pažymėti, kad ES lygiui yra priimta tam tikrų šiai sričiai skirtų rekomendacinio pobūdžio teisės aktų, kurie bus plačiau nagrinėjami ketvirtojoje magistro darbo dalyje.

²⁸ VANHEUSDEN, Els. *Performers' Rights in European Legislation: Situation and Elements for Improvement*. A study prepared for AEPO-ARTIS. Belgium: AEPO-ARTIS, 2007, p. 109 – 111.

Apie Lietuvos Respublikoje veikiančių kolektyvinio administravimo asociacijų įgyvendinamas teises vertingos informacijos suteikia šių asociacijų tipinės narystės sutartys. Lietuvos Respublikoje muzikos kūrinių autoriai paprastai perduoda kolektyviai administruoti šias išimtinės teises: viešo atlikimo teisę, atgaminimo teisę, transliavimo, retransliavimo, viešo paskelbimo kompiuterio tinklais (internetu) teisę ir nuomos teisę²⁹. Asociacijos AGATA tipinėje narystės sutartyje nurodoma, jog atlikėjai ir fonogramų gamintojai paprastai perduoda išimtinę teisę padaryti atlikimo įrašus ir fonogramas viešai prieinamus, teisę gauti atlyginimą už komerciniais tikslais išleistų fonogramų ar jų kopijų transliavimą, retransliavimą ar kitokią viešą paskelbimą, teisę gauti atlyginimą už fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais ir tam tikrais atvejais išimtinę teisę atgaminti fonogramas. Atlikėjai taip pat paprastai perduoda kolektyviai administruoti savo neatšaukiamą teisę į atlyginimą už perduotą teisę nuomoti į fonogramą įrašytą atlikimą³⁰. Pastebėtina, kad visos šios sritys pasižymi tuo, jog yra daug naudotojų, kurie savo veikloje naudoja įvairius muzikos įrašus, o į juos teises turi daug autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų. Būtent dėl to šios teisės ir yra įgyvendinamos kolektyvinio teisių administravimo būdu. Pažymėtina, kad muzikos srityje veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos gali išduoti licencijas, apimančias visas tos pačios kategorijos teises (angl. *blanket licence*). Ši licencija už joje nustatytą atlyginimą leidžia naudotis visu kolektyvinio administravimo organizacijos atstovaujama repertuaru³¹, todėl naudotojui nereikia tartis dėl kiekvieno muzikos įrašo panaudojimo atskirai.

Apibendrinant, tam tikrų muzikos kūrinių autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių įgyvendinimas šiandien neišsivaizduojamas be kolektyvinio administravimo organizacijų. Muzikos sektorius pasižymi dideliu naudotojų ir teisių turėtojų skaičiumi, daugkartiniu saugomų objektų panaudojimu ir kitais specifiniais bruožais, kurie lemia kolektyvinio teisių administravimo reikalingumą šioje srityje. Nepaisant to, kad kolektyvinis teisių administravimas yra mažai reglamentuota sritis, o pagrindiniai teisės aktai yra nacionaliniai įstatymai, dažnai ES veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos įgyvendina panašias teise ir susiduria su panašiomis problemomis. Tai lemia jau paminėti muzikos sektoriaus bruožai, tarptautinis ir ES muzikos kūrinių autorių atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių reglamentavimas ir kitos priežastys.

²⁹ Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra (LATGA-A) *Autoriaus narystės sutartis* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008-11-28]. Prieiga per internetą: <http://www.latga.lt/about.php?page_menu=20&page_id=194&lng=LT>.

³⁰ Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA) *Atlikėjo ir fonogramų gamintojo narystės sutartys* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008-11-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.agata.lt/?lang=lt&mID=14>>.

³¹ *Cit. op.* 21, p. 19.

2. Teisės, susijusios su muzikos įrašų naudojimu internete, ir šių teisių kolektyvinis administravimas

Muzikos naudojimas internete yra tiesiogiai susijęs su trimis kategorijomis teisių turėtojų: muzikos kūrinio autoriais (galima išskirti muzikinio kūrinio žodžių bei melodijos autorius), atlikėjais ir fonogramos gamintojais. Nors šie subjektai turtines teises gali perduoti, o autorių ir atlikėjų teisės gali būti paveldėtos, visgi būtent dėl autoriaus, atlikėjo ir fonogramų gamintojo veiklos atsiranda įstatymo saugomos teisės. Kalbant apie šių teisių įgyvendinimą, reikia pažymėti, kad ne visos iš jų šiandien yra vienodai sėkmingai įgyvendinamos kolektyvinio teisių administravimo būdu, o problematiškiausia sritimi šiuo metu tiek Lietuvos Respublikoje, tiek visoje ES yra pripažįstamas kolektyvinis teisių administravimas, kai muzika naudojama internete. Atsižvelgiant į tai, šioje darbo dalyje, išnagrinėjus bendruosius autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsaugos klausimus, bus detalai analizuojamos konkrečios su muzikos naudojimu internete susijusios teisės ir jų kolektyvinis administravimas.

2.1. Autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsauga

1710 m buvo priimtas Anglijos karalienės Anos statutas - pirmasis rašytinis įstatymas, skirtas autorių teisių apsaugai³². Praėjus beveik 300 metų, autorių teisės yra saugomos visose civilizuotose pasaulio valstybėse. Pirmoji ir, ko gero, svarbiausia tarptautinė konvencija, skirta autorių teisių apsaugai – tai Berno konvencija, prie kurios prisijungusios šalys sudaro Literatūros ir meno kūrinių autorių teisių apsaugos sąjungą (toliau tekste – Sąjunga) (Berno konvencija 1 str.). Ši konvencija svarbi dėl kelių dalykų. Pirma, Berno konvencijos 2 str. 1. d. nurodo, kad sąvoka "literatūros ir meno kūriniai" apima kiekvieną literatūros, mokslo ir meno kūrinį, koks bebūtų jo išraiškos būdas ar forma, o 2 str. 6 d. nurodo, kad šie kūriniai turi būti saugomi visose Sąjungos šalyse. Taip pat numatomos kūrinių autorių neturtinės bei išimtinės turtinės teisės, kurios turi būti saugomos prie konvencijos prisijungusiose valstybėse (Berno konvencijos 6bis str. 1 d., 8 str. 9 str. 1 d. -, 11 str. 1 d.). Tokiu būdu Berno konvencija užtikrina, kad visose prie šios konvencijos prisijungusiose valstybėse būtų garantuojama bent minimali autorių teisių apsauga. Antra, Berno konvencijos 5 str. 2 d. numato, kad ši apsauga atsiranda nepaisant formalumų, t.y apsaugai atsirasti pakanka kūrinį sukurti. Trečia, numatomas nacionalinės apsaugos režimas, kuris yra labai svarbus tiek autoriams, tiek gretutinių teisių

³² *Cit. op.* 9, p. 86.

subjektams³³ dėl intelektinės nuosavybės apsaugai būdingo teritorialumo principo. Teritorialumo principas pasireiškia trimis požymiais: teisių reguliavimo, teisių įgyvendinimo ir teisių gynimo. Jie reiškia, kad autorių ir gretutinės teisės yra reglamentuojamos nacionaliniais įstatymais, o šiais įstatymais suteiktos teisės gali būti įgyvendinamos ir ginamos tik tos konkrečios valstybės teritorijoje³⁴. Nacionalinės apsaugos režimas svarbus, nes padeda išspręsti teritorialumo principo sukeltas problemas ir dėl šio principo valstybės saugo ne tik savo, bet ir užsienio valstybių autorius ir gretutinių teisių subjektus. Nacionalinės apsaugos režimo principą numato Berno konvencijos 5 str. 1 d., nurodanti, kad Sąjungos šalyse, išskyrus kūrinių kilmės šalį, Berno Konvencijos saugomų kūrinių autoriai naudojami tomis teisėmis, kurias tų šalių atitinkami įstatymai jų piliečiams suteikia dabar ar suteiks ateityje, taip pat tomis teisėmis, kurias specialiai suteikia pati Berno konvencija. Taigi, prie šios konvencijos prisijungusi valstybė privalo saugoti savo teritorijoje pagal šią konvenciją saugomų užsienio valstybių autorius taip pat, kaip savo piliečius.

Autorių teisių apsaugai taip pat svarbi 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis³⁵ (toliau tekste – Autorių teisių sutartis). Lyginant su Berno konvencija, ši sutartis yra daug novatoriškesnė. Ji buvo priimta daug vėliau nei Berno konvencija, todėl joje atsižvelgiama į naujas technologijas ir jų nulemtus kūrinių naudojimo pokyčius. Paminėtinas Autorių teisių sutarties 8 str., kuris, lyginant su Berno konvencija, aiškiau reglamentuoja viešo paskelbimo teisę bei į šią teisę įtraukia Berno konvencijoje nenumatytą kūrinių padarymą viešai prieinamu. Ši naujovė labai svarbi, nes teisė padaryti kūrinių viešai prieinamu skirta kūrinių paskelbimui internete. Autorių teisių sutarties 8 str. numato, kad autoriai turi išimtinę teisę leisti bet koku būdu viešai paskelbti savo kūrinius, paskelbiant juos laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant tų kūrinių padarymą viešai prieinamą tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Berno konvencijoje viešo paskelbimo teisę apskritai reglamentuojama atskiruose straipsniuose, pagal kūrinių tipus ar aplinkybes, kuriomis viešai skelbiamas kūrinys. Pavyzdžiui, Berno konvencijos 11 str. 1 d. (ii) p. yra skirtas dramos, dramos-muzikos ir muzikos kūrinių atlikimų viešam paskelbimui, 11bis str. 1 d. (ii) p. – jau transliuotų kūrinių viešam paskelbimui ir kt. Toks reglamentavimas yra daug painesnis nei Autorių teisių sutartyje. Kalbant apie naujas technologijas pažymėtina ir tai, kad Autorių teisių sutarties suderintame 1 str. 4 d.

³³ Nacionalinės apsaugos režimą nustato ir gretutinių teisių apsaugai skirtos tarptautinės konvencijos.

³⁴ *Cit. op.* 9, p. 60.

³⁵ Valstybės žinios, 2001-04-13, Nr. 32-1060.

paaiškiniame nurodoma, jog saugomo kūrinio skaitmenine forma laikymas elektroninėse laikmenose yra suprantamas, kaip atgaminimas pagal Berno konvencijos 9 straipsnį.

Pirmoji tarptautinė konvencija skirta gretutinių teisių apsaugai – tai Romos konvencija. Kaip Berno konvencija suteikia minimalią apsaugą autoriams, taip Romos konvencija – atlikėjams ir fonogramų gamintojams. Šioje konvencijoje yra numatyta dauguma svarbiausių atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių, be to, kaip ir Berno konvencijoje, numatomas nacionalinės apsaugos režimas. Romos konvencijos 2 str.1 d. numato, kad nacionalinės apsaugos režimas reiškia Romos konvencijos šalies įstatymų įtvirtintą apsaugos režimą, ginantį atlikėjus, kurie yra tos šalies piliečiai, saugant tiesioginį atlikimą, transliuojamą atlikimą ar pirmą kartą jos teritorijoje fiksuotą atlikimą, o fonogramų gamintojų atžvilgiu - ginantį fonogramų gamintojus, kurie yra tos šalies piliečiai, saugant fonogramas, kurios pirmą kartą fiksuotos ar pirmą kartą išleistos jos teritorijoje. Tuo tarpu Romos konvencijos 4 str. ir 5 str. nurodo atvejus, kada atlikėjams ir fonogramų gamintojams turi būti taikomas šis režimas, pavyzdžiui, valstybė turi taikyti fonogramų gamintojams nacionalinės apsaugos režimą, jeigu fonogramų gamintojas yra kitos Romos konvencijos šalies pilietis. Taigi, Romos konvencija garantuoja, kad prie jos prisijungusių valstybių atlikėjams ir fonogramų gamintojams kitose Romos konvencijos valstybėse būtų suteikiama tokia pati apsauga, kaip nacionaliniams subjektams.

Paminėtos ir kitos atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsaugą numatančios konvencijos: 1971 m. spalio 29 d. Ženevos konvencija dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo³⁶ (toliau tekste – Ženevos konvencija) ir 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis³⁷ (toliau tekste – Atlikimų ir fonogramų sutartis). Ženevos konvencija įpareigoja prie jos prisijungusias valstybes, saugoti fonogramų gamintojus, kurie yra kitų konvencijos šalių piliečiai, nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo, neteisėtų kopijų importavimo ir viešo platinimo (Ženevos konvencijos 2 str.). Taigi ši konvencija, lyginant su aptartomis yra daug siauresnė ir skirta spręsti konkrečiai problemai. Atlikimų ir fonogramų sutartis svarbi tuo, kad, lyginant su Romos konvencija, čia sustiprinama ir išplečiama atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsauga. Ši sutartis pirmą kartą atlikėjams suteikė išimtinės turtines teises (Atlikimų ir fonogramų sutarties 6-10 str.). Pažymėtina, kad Romos konvencija atlikėjams suteikia ne išimtinės teises, o teises uždrausti atlikti tam tikrus veiksmus³⁸. Be to, numatomos ir tam tikros naujos teisės: išimtinė platinimo teisė, išimtinė nuomos teisė ir išimtinė teisė padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamu (Atlikimų

³⁶ Valstybės žinios, 1999-10-01, Nr. 82-2416.

³⁷ Valstybės žinios, 2000-11-08, Nr. 95-2970.

³⁸ *Cit. op.* 9, p. 125.

ir fonogramų sutarties 8 str., 9 str.10 str.). Analogiškos teisės suteikiamos ir fonogramų gamintojams (Atlikimų ir fonogramų sutarties 12 str., 13 str. ir 14 str.). Reikėtų pažymėti, kad, atsižvelgiant į naujas technologijas, išplečiama ir Romos konvencijoje numatyta atgaminimo sąvoka. Romos konvencijos 3 str. (e) p. atgaminimą apibrėžia, kaip vieno ar kelių įrašo egzempliorių pagaminimą, o Atlikimų ir fonogramų sutarties 7 str. ir 11 str. įvardina atgaminimą „bet kokiu būdu ar forma tiesiogiai ar netiesiogiai“. Tai svarbu, nes tokia atgaminimo sąvoka apima atgaminimą elektronine forma, naudojant įvairias technologijas. Autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsaugą reglamentuoja ir 1994 m. balandžio 15 d Pasaulinės prekybos organizacijos sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. Ši sutartis yra skirta visoms intelektinės nuosavybės rūšims, o muzikos kūrinių autoriams, atlikėjams ir fonogramų gamintojams iš esmės numato tokias pačias teises, kokios yra numatytos jau aptartose konvencijose.

Autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsauga gana detaliai reglamentuoja ir ES teisės aktai. Šioje srityje yra priimta ne viena direktyva, harmonizuojanti minėtų subjektų teises visoje ES. Be to, reikėtų pažymėti, kad kaip tarptautinėse sutartyse numatytas nacionalinės apsaugos režimo principas užtikrina, jog vienos sutarties dalyvės teisių turėtojai bus saugomi kitos sutarties dalyvės teritorijoje, taip ES veikia nediskriminavimo principas. Pagal šį principą visos ES valstybės narės turi užtikrinti tokią pačią apsaugą kitų valstybių narių autorių teisių ir gretutinių teisių subjektams, kaip ir nacionaliniams subjektams³⁹. Šis principas numatytas Konsoliduotos Europos Bendrijos steigimo sutarties⁴⁰ 12 str., kur nurodoma, kad draudžiama bet kokia diskriminacija dėl pilietybės. Iš ES direktyvų vertėtų paminėti 1993 m. spalio 29 d. Europos Bendrijos Tarybos direktyvą (93/98/EEB) dėl autorių ir gretutinių teisių apsaugos terminų suderinimo⁴¹, kuri harmonizuoja autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsaugos terminus visoje ES. Šios direktyvos 1 str. 1 d. numato bendrą principą, jog literatūros ar meno kūrinio autoriaus teisės galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po jo mirties. Direktyvos 3 str. 1 d. nurodo, kad atlikėjų teisės saugomos 50 metų, o šis terminas, priklausomai nuo aplinkybių, skaičiuojamas nuo atlikimo, pirmojo teisėto atlikimo įrašo išleidimo arba paskelbimo datos. Direktyvos 3 str. 2 d. numato, kad fonogramų gamintojų teisės saugomos 50 metų, o šis terminas pagal aplinkybes skaičiuojamas nuo įrašo padarymo datos arba pirmojo teisėto išleidimo ar paskelbimo datos. Taip pat labai svarbi yra Informacinės visuomenės direktyva. Ši direktyva priimta

³⁹ *Ibid.*, p. 59.

⁴⁰ OL 2002, C325/167, Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2.

⁴¹ OL 1993, L 290/9. Kodifikuota direktyvos redakcija: 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/116/EEB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų (kodifikuota redakcija) (OL 2006, L 372/12).

siekiant patobulinti autorių ir gretutinių teisių reglamentavimą, atsižvelgiant į naujų technologijų keliamus iššūkius. Kadangi šioje direktyvoje reglamentuojamos visos svarbiausios autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisės, susijusios su muzikos naudojimu internete, ši direktyva bus detaliau nagrinėjama, analizuojant konkrečias teises.

Lietuvos Respublikoje autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsaugos klausimus reglamentuoja ATGTĮ. Šis įstatymas buvo priimtas tik 1999 m., o iki tol Lietuvos Respublikoje autorių ir gretutinių teisių apsauga buvo gana problematiška. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, liko galioti 1964 m. liepos 7 d. Lietuvos TSR civilinis kodeksas, kuriame buvo skyrius „Autorinė teisė“. Šiuo laikotarpiu dėl tarybinės teisės mokslo doktrinos įtakos autorių teisės buvo menkai saugomos ir, pasinaudojant tokia situacija, buvo masiškai steigiamos leidyklos, koncertus rengiančios organizacijos ir kitos panašios organizacijos⁴². „Vienas iš didžiausių to meto autorių teisių reguliavimo ypatumų buvo gausus sąrašas atvejų, kada kūriniai galėjo būti naudojami be autoriaus leidimo ir nemokant jam atlyginimo“⁴³. 1994 m. situacija pagerėjo, nes buvo iš esmės pakeistas Civilinis kodeksas, o rengiant pakeitimus buvo atsižvelgta į Romos konvenciją ir Berno konvenciją⁴⁴. Pagaliau, 1999 m. buvo priimtas ATGTĮ, kuris pakeitė Civiliniame kodekse nustatytą reglamentavimą, o šiuo metu autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos klausimus reglamentuoja 2003 m. kovo 21 d. šio įstatymo redakcija. Šiandien Lietuvos Respublika yra prisijungusi prie visų minėtų konvencijų, o ATGTĮ atitinka priištus tarptautinius įsipareigojimus ir yra suderintas su ES direktyvomis. Dėl šios priežasties vertėtų panagrinėti svarbiausias ATGTĮ nuostatas.

Pagal ATGTĮ 6 str. 1 d. autorius yra kūrinį sukūręs fizinis asmuo, o kūriniumi yra laikomas originalus kūrybinės veiklos rezultatas literatūros, mokslo ar meno srityje, nepaisant jo meninės vertės, išraiškos būdo ar formos (ATGTĮ 2 str. 19 d.). Būtent originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokia nors objektyvia forma išreikšti kūrybinės veiklos rezultatai, yra laikomi autorių teisių objektais (ATGTĮ 4 str. 1 d.) ir būtent dėl šių objektų sukūrimo autorius įgyja ATGTĮ numatytas teises. ATGTĮ 4 str. 2 d. pateikia nebaigtinį pagal įstatymą saugomų kūrinių sąrašą, tarp kurių yra minimi ir muzikos kūriniai su tekstu arba be jo (ATGTĮ 4 str. 2 d. 5 p.). Visgi, kalbant apie muzikos kūrinius, nereikia pamiršti, kad muzikos kūrinio melodiją ir žodžius gali sukurti ir skirtingi subjektai, o dažnai kaip muzikos kūrinio žodžiai gali būti panaudotas kūrinys,

⁴² RUDZINSKAS, A. Autorių teisių apsaugos ir gynimo reglamentavimo raida Lietuvoje 1990-2004 m. *Jurisprudencija*, 2005, t. 69(61), p. 108.

⁴³ *Cit. op.* 9, p. 101.

⁴⁴ *Cit. op.* 42, p. 108 – 109.

kuris buvo kurtas visai kitu tikslu. Pavyzdžiui, kaip dainos žodžiai gali būti panaudotas eilėraštis ar kitas literatūros kūrinys⁴⁵. ATGTĮ autoriams suteikia neturtines ir turtines teises⁴⁶. ATGTĮ 15 str. 1 d. pateikia autoriaus išimtinių turtinių teisių leisti arba uždrausti tam tikrus veiksmus sąrašą. Autoriaus turtinės teisės – tai teisės susijusios su bet koku kūrinio viešu naudojimu. Leisti arba uždrausti naudoti kūrinį bet koku būdu gali tik pats autorius, jo atstovas ar kitas teisių subjektas, o toks leidimas reikalingas kiekvienam kūrinio panaudojimo būdui, nes visos teisės yra savarankiškos⁴⁷. Tai patvirtina ir ATGTĮ 15 str. 2 d., numatanti, kad norint panaudoti kūrinį ar jo kopijas bet koku būdu, yra būtina gauti autoriaus, jo teisių perėmėjo ar jo tinkamai įgalioto asmens leidimą (išskyrus ATGTĮ numatytas išimtis), priešingu atveju toks panaudojimas bus neteisėtas. Be to, ATGTĮ 15 str. 3 d. numato, jog autorius turi teisę gauti autorinį atlyginimą už kiekvieną kūrinio naudojimo būdą, susijusį su autorių turtinėmis teisėmis. Tuo ir pasireiškia turtinis šių teisių pobūdis – autorius gali ne tik kontroliuoti savo kūrinio naudojimą, bet ir kiekvienu konkrečiu atveju reikalauti už tai atlyginti.

Pagal ATGTĮ 2 str. 2 d. atlikėju yra laikomas aktorius, dainininkas, muzikantas, šokėjas ar kitas asmuo, vaidinantis, dainuojantis, skaitantis, deklamuojantis, kitaip atliekantis literatūros, meno, folkloro kūrinius ar cirko numerius, taip pat orkestro, ansamblio ar choro vadovas bei dirigentas. Atlikėją įstatymas priskiria prie gretutinių teisių subjektų, t.y. subjektų turinčių įstatymo numatytas gretutines teises (ATGTĮ 2 str. 12 d.). Atlikėjo teisių atsiradimas yra siejamas su gretutinių teisių objektu (gyvu ar į garso arba audiovizualinę laikmeną įrašytu kūrinio atlikimu) (ATGTĮ 2 str. 11 d.). Atlikėjo veikla reikalauja intelektinių pastangų, nes būtent jis perteikia kūrinį visuomenei. Ko gero, būtent dėl to įstatymas atlikėjams suteikia tiek asmeninės neturtines teises, tiek turtines gretutines teises. Vertėtų paminėti, kad įstatymas atlikėjams suteikia dvejojo pobūdžio turtines teises. ATGTĮ 53 str. numato išimtines atlikėjo teises, t.y. atlikėjams, kaip ir autoriams, suteikiama teisė leisti ar uždrausti atlikti tam tikrus veiksmus su jų atlikimu. Taip pat ATGTĮ 55 str. 1 d. numato atlikėjo ir fonogramų gamintojo teisę į atlyginimą už fonogramos, išleistos komerciniais tikslais, tiesioginį ar netiesioginį panaudojimą transliavimui, retransliavimui ar kitokiam viešam paskelbimui. Ši teisė skiriasi nuo išimtinių tuo, kad nesuteikia atlikėjui (ir fonogramų gamintojui) teisės leisti ar uždrausti atlikti tokius veiksmus, o tik numato, kad už tai jiems turi būti kompensuota.

⁴⁵ Dėl šios priežasties šiame magistro darbe minint muzikos kūrinių autorius, omenyje turimi visi subjektai, kurių kūriniai atitinka ATGTĮ 4 str. 1 d. keliamus reikalavimus ir sudaro muzikos kūrinį (pavyzdžiui, dainoje panaudotas poezijos kūrinys).

⁴⁶ Šiame darbe tiek autorių, tiek atlikėjų neturtinės teisės nebus analizuojamos, kadangi jos nėra kolektyvinio teisių administravimo objektas.

⁴⁷ *Cit. op.* 9, p. 351.

Fonogramos gamintoją įstatymas apibrėžia kaip fizinį ar juridinį asmenį, kurio iniciatyva ir atsakomybe užfiksuotas pirmasis kūrinio atlikimas arba kitų garsų ar garsų išraiškos įrašas (ATGTĮ 2 str. 9 d.). Atitinkamai, fonograma yra laikomas kūrinio atlikimo, kitų garsų ar garsų išraiškos įrašas, užfiksuotas techninėmis priemonėmis kokioje nors materialioje garso laikmenoje (ATGTĮ 2 str. 8 d.). Fonogramos gamintojas, kaip ir atlikėjas, yra gretutinių teisių subjektas, turintis tam tikras teises į savo gretutinių teisių objektą – fonogramą (ATGTĮ 2 str. 11 d. ir 12 d.). Atsižvelgdamas į fonogramos gamintojo kiekybines bei kokybines investicijas įrašant fonogramą, įstatymų leidėjas taip pat suteikia turtines teises fonogramos gamintojui. Kaip ir atlikėjų atveju, fonogramų gamintojams suteikiamos tiek išimtinės teisės (ATGTĮ 54 str.), tiek teisė į atlyginimą (ATGTĮ 55 str. 1 d.).

Apibendrinant, detalus autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsaugos reglamentavimas parodo šių teisių svarbą bei poreikį, kad jos būtų saugomos visose civilizuotose pasaulio valstybėse. Nacionalinės apsaugos režimo pagalba bei ES nediskriminavimo principo dėka yra užtikrinama, kad autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisės būtų saugomos visose prie tarptautinių sutarčių prisijungusiose valstybėse bei ES valstybėse narėse. Detalus reglamentavimas tarptautiniu ir ES lygiu taip pat užtikrina, kad daugelyje pasaulio valstybių autoriams atlikėjams ir fonogramų gamintojams būtų garantuojama bent minimali kūrininių ir gretutinių teisių objektų apsauga. Pagaliau, esant vienodiems standartams, palengvinamas ir šių teisių kolektyvinis administravimas, esant tarptautiniam elementui. Pažymėtina ir tai, kad autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisės pasižymi tam tikra specifika. Tokią specifiką, ko gero, lemia objektų, dėl kurių atsiranda minėtos teisės, pobūdis. Kūrinys yra tam tikro asmens intelektinių pastangų rezultatas, dėl to šio asmens santykis su kūrinium turėtų būti „stipresnis“, nei su koku nors materialios nuosavybės objektu. Atsižvelgiant į tai, autoriams buvo suteiktos neturtinės ir išimtinės turtinės teisės, o pastarosios svarbios tuo, kad atitinka autoriaus ekonominius interesus bei įgalina jį kontroliuoti, kaip naudojamas jo kūrybos rezultatas. Taip užtikrinama, kad jo kūrybos rezultatai nebūtų naudojami taip, kad pažeistų jo įsitikinimus ir interesus. Tai žmogiškasis aspektas, kuris teisės aktuose atsispindi teisėmis leisti ar uždrausti atlikti tam tikrus veiksmus su kūrinium. Atlikimų ir fonogramų pobūdis skiriasi nuo kūrininių pobūdžio, tačiau ir šių objektų „sukūrimas“ reikalauja intelektinių pastangų ar bent finansinių investicijų. Dėl to atlikėjams ir fonogramų gamintojams suteikiamos gretutinės teisės, kurios leidžia kontroliuoti, kaip naudojami jų darbo rezultatai, ar bent jau gauti už tai atlyginimą.

2.2. Autorių, atlikėjų bei fonogramų gamintojų teisės, susijusios su muzikos naudojimu internete

Naujosios technologijos sudarė galimybes kūrinius, atlikimus ir fonogramas, naudoti ne tik tradiciniais būdais, bet ir „įsigyti“ muzikos įrašus interneto parduotuvėse, klausytis interneto radijų transliacijų, keistis muzikos įrašais P2P tinklais ir kt. Pavyzdžiui, 2006 m. muzikos įrašų skaitmeninių pardavimų pajamos sudarė 281 milijoną eurų, iš kurių 90 procentų sudarė pardavimai internetu. Iš visų šių pardavimų 20 procentų teko Europai⁴⁸. Prognozuota, kad 2008 m. muzikos rinka internete turėjo sudaryti 1, 27 milijardo eurų Jungtinėse Amerikos Valstijose ir 559 milijonus eurų Europoje⁴⁹. Visi minėti muzikos įrašų naudojimo internete būdai yra susiję su autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisėmis. Atsižvelgiant į muzikos įrašų naudojimo internete paplitimą, šių teisių įgyvendinimas turi didelę įtaką autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų pajamoms, o vienas iš galimų šių teisių įgyvendinimo būdų yra kolektyvinis teisių administravimas. Pagrindinės su muzikos įrašų naudojimu elektroninėje erdvėje susijusios teisės yra atgaminimo teisė, teisė padaryti kūrinių ar gretutinių teisių objektą viešai prieinamu, teisė viešai skelbti kūrinių bei teisė į atlyginimą už fonogramos, išleistos komerciniais tikslais, tiesioginį ar netiesioginį panaudojimą transliavimui, retransliavimui ar kitokiam viešam paskelbimui. Dėl šios priežasties būtina detaliau paanalizuoti šias teises ir jų kolektyvinį administravimą. Analizė bus atliekama remiantis ATGTĮ ir Informacinės visuomenės direktyva, kuri, daugiau nei kitos direktyvos, atsižvelgia į interneto įtaką autorių ir gretutiniams teisėms. Be to, ja siekta harmonizuotai įgyvendinti Autorių teisių sutartį bei Atlikimų ir fonogramų sutartį, numatančias aukštesnius apsaugos standartus nei kitos tarptautinės sutartys ir turinčias nuostatų dėl saugomų objektų panaudojimo internete⁵⁰.

2.2.1. Teisė atgaminti kūrinių, atlikimo įrašą ir fonogramą

Su muzikos įrašų naudojimu internete, visų pirma, yra susijusi atgaminimo teisė. Informacinės visuomenės direktyvos 2 str. (a) p., (b) p. ir (c) p. įpareigoja valstybes nares nustatyti išimtinę autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisę leisti arba uždrausti tiesiogiai ar netiesiogiai, laikinai ar nuolat bet kuriuo būdu ir bet kuria forma atgaminti kūrinius, atliktų kūrinių fiksacijas bei fonogramas (visus ar dalį). Šis įpareigojimas

⁴⁸ LUEDER, Tilman. *First Experience With EU-wide Online Music Licensing*. GRUR Int 2007 Heft 8-9, p. 650.

⁴⁹ *Cit. op.* 10, p. 6.

⁵⁰ *Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga informacinėje visuomenėje*. Vilnius: UAB Ukmergės sp., 2001, p. 5.

Lietuvos Respublikoje yra pilnai įvykdytas. ATGTĮ 15 str. 1. d. 1 p. suteikia autoriams išimtinę atgaminimo teisę į jų kūrinius, 53 str. 1 d. 3 p. - atlikėjams į jų atlikimų įrašus, o 54 str.1.d. 1 p. - fonogramų gamintojams į jų fonogramas. Be to, ATGTĮ 2 str. 1 d. įtvirtina tokią pat plačią atgaminimo sąvoką, kokia naudojama Informacinės visuomenės direktyva ir dar ją papildo, atskirai pabrėžiant elektroninę formą: atgaminimas – tai kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto (viso arba dalies) tiesioginis ar netiesioginis, nuolatinis ar laikinas kopijos padarymas bet kuriuo būdu ir bet kuria forma, įskaitant elektroninę formą. Plati atgaminimo samprata yra svarbi, nes atsižvelgiama į galimybes atgaminti muzikos kūrinius, atlikimus ir fonogramas elektroniniu pavidalu, naudojant įvairiausias technologijas. „Atgaminimo teisė yra techniškai neutrali, todėl apima bet koki atgaminimo būdą, analoginį ar elektroninį, bet kokiose laikmenose ar bet kokiomis priemonėmis ir taikoma kopijuojant kūrinius, fonogramas ir panašiai“⁵¹. Būtent elektronine forma atgaminti kūriniai, atlikimai ir fonogramos, vėliau įvairiais būdais yra naudojami internete. Be to, ir naudojant juos internete, ne vieną kartą atliekami atgaminimo veiksmai. Naudojant muzikos įrašus internete, muzikos kūriniai, atlikimai ir fonogramos paprastai yra atgaminami labai dažnai, o atgaminimas dažniausiai atliekamas tam, kad minėti intelektinės nuosavybės objektai galėtų būti panaudoti kitais būdais, kurių įvairovė yra gana didelė. Pirmiausiai muzikos įrašai turi būti įkeliami (angl. *uploading*) (bendraja prasme - patalpinami internete), tuomet jie gali būti perkelti (angl. *downloading*) (bendraja prasme – parsisiunčiami) ar klausomi muzikos srauto (angl. *streaming*) pagalba (bendraja prasme – klausomi internete), įrašais gali būti keičiamasi P2P (angl. *peer to peer*) tinklais ir kt. Turint omenyje išimtinių teisių pobūdį bei plačią atgaminimo sampratą, atgaminimo teisė suteikia muzikos kūrinių autoriams, atlikėjams ir fonogramų gamintojams teisę leisti ar uždrausti atgaminti muzikos kūrinius, atlikimų įrašus bei fonogramas, kai muzika naudojama internete, bei gauti už tai atlyginimą. Dėl šios priežasties būtina detaliau aptarti dažniausiai pasitaikančius muzikos įrašų naudojimo internete atvejus, kai gali pasireikšti atgaminimo teisė.

Įkėlimo (angl. *uploading*) atveju asmuo įkelia informaciją į tarnybinę stotį (angl. *server*) iš savo asmeninio kompiuterio, kad šią informaciją galėtų pasiekti interneto vartotojai. Perkėlimo (angl. *downloading*) atveju informacija tinklais perkeliama iš tarnybinės stoties į vartotojo asmeninį kompiuterį, kur yra užfiksuojama kompiuterio darbinėje atmintyje, o vėliau toks vartotojas dar gali šią informaciją atgaminti kitose laikmenose⁵². Kai kūrinys yra išsaugomas ne laikinai, klausimų nekyla ir tai yra

⁵¹ *Ibid.*, p. 10.

⁵² *Cit. op.* 9, p. 368.

atgaminimas, tačiau klausimų gali kilti dėl kūrinio išsaugojimo kompiuterio darbinėje atmintyje⁵³. Tas pats pasakytina ir apie gretutinių teisių objektus - atlikimų įrašus ir fonogramas. ATGTĮ 53 str. 1 d. 3 p. ir 54 str. 1 d. 1 p. atlikėjui ir fonogramų gamintojui suteikia lygiai tokią pačią išimtinę teisę atgaminti atlikimo įrašą ir fonogramą, kokia yra suteikiama autoriui į jo kūrinį. Taigi galima teigti, kad muzikos įrašo įkėlimo į tarnybinę stotį atveju klausimų neturėtų kilti, nes atgaminimas nėra laikinas ir tai turėtų būti laikoma muzikos kūrinio, atlikimo ir fonogramos atgaminimu. Tuo tarpu kalbant apie perkėlimą, situacija yra šiek tiek kitokia. Tais atvejais, kai į darbinę kompiuterio atmintį perkeltas muzikos įrašas bus atgamintas ir kompiuterio kietajame diske ar kokioje nors kitoje laikmenoje (t. y. atgamintas ne laikinai), neabejotinai bus atgaminimas. Visgi klausimų kils, kai atgaminama tik kompiuterio darbinėje atmintyje. Toks išsaugojimas yra laikinas, nes informacija dingsta, kai yra išjungiamas kompiuteris ir vėliau šios informacijos atkurti negalima⁵⁴. Teisiškai šią situaciją galima aiškinti taip: tiek pagal ATGTĮ 2 str. 1 d., tiek pagal Informacinės visuomenės direktyvos 2 str. atgaminimu yra laikomas ir laikinas kopijos padarymas, visgi šiuo atveju yra aktualūs tam tikri autorių teisių ir gretutinių teisių apribojimai: laikini atgaminimo veiksmai, sudarantys neatskiriama ir esminę technologinio proceso dalį ir atgaminimas asmeniniais tikslais.

ATGTĮ 29 str. 1 d. 1 p. ir 58 str. 1 d. 1 p. numato, kad be autoriaus ir gretutinių teisių subjekto leidimo ir nemokant jiems atlyginimo galima atlikti laikinus atgaminimo veiksmus, kurie yra trumpalaikiai arba atsitiktiniai, sudarantys neatskiriama ir esminę technologinio proceso dalį ir atliekami tik tam, jog tarpininkas galėtų užtikrinti veiksmingą perdavimą kompiuterių tinklais tarp trečiųjų asmenų, arba tam, kad paskui būtų teisėtai pasinaudota kūrinio ar gretutinių teisių objektu, jeigu tokie laikini atgaminimo veiksmai atskirai neturi ekonominės vertės. Analogiška teisės norma įtvirtinta ir Informacinės visuomenės direktyvos 5 str. 1 d. (b) p. Atvejais, kai asmuo perkelia muzikos kūrinius, atlikimus ir fonogramas iš interneto į kompiuterio darbinę atmintį yra susiję su šiose teisės normose numatytu tikslu teisėtai pasinaudoti kūrinio ar gretutinių teisių objektu. Kitos šio apribojimo taikymo sąlygos: trumpalaikis atgaminimas, neatskiriama ir esminė technologinio proceso dalis, veiksmai neturi atskiros ekonominės vertės. Trumpalaikis atgaminimas yra, kai atgaminama tik tam tikram laikui, o ne nuolat (kaip yra užfiksavimo kompiuterio darbinėje atmintyje atveju). Neatskiriama ir esminė technologinio proceso dalis tokiais atvejais reiškia, kad trumpalaikis atgaminimas vykdomas tik tam, kad vėliau būtų galima teisėtai pasinaudoti saugomu

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ *Ibid.*, p. 369.

objektu. Atskiros ekonominės vertės nebuvimas reiškia, kad paskesnio teisėto pasinaudojimo saugomu objektu tikslas turi nurungti laikino atgaminimo ekonominę reikšmę⁵⁵. Manytina, perkėlimo atvejais, kai muzikos įrašai atgaminami tik kompiuterio darbinėje atmintyje atitinka visas šias sąlygas, nes yra trumpalaikiai, vyksta tik kaip technologinio proceso pasekmė, kitaip nebūtų galima teisėtai pasinaudoti šiais intelektualinės nuosavybės objektais, o atskiros ekonominės vertės taip pat negalima išvelgti. Dėl to toks atgaminimas turėtų patekti į apribojimo atvejį. Visgi kiekvieną konkrečią situaciją reikėtų vertinti atskirai ir nepamirštant trijų pakopų testo (ATGTĮ 19 str. 49 str. 2 d., Informacinės visuomenės direktyvos 5 str. 5 d.) kuris reškia, kad galimi tik tokie autorių ir gretutinių teisių apribojimai, kurie atitinka tris sąlygas: apribojimai galimi tik specialiai numatytais atvejais, jie neprieštarauja įprastiniam kūrinio ar gretutinių teisių objekto naudojimui ir nepažeidžia teisėtų autoriaus ar gretutinių teisių subjekto interesų.

Perkėlimo atveju taip pat reikėtų atsižvelgti į atgaminimo asmeniniais tikslais išimtį, kuri gali būti aktuali ne tik tuomet, kai atgaminama kompiuterio darbinėje atmintyje, bet ir tada, kai muzikos įrašas išsaugomas nelaikinai (kompiuterio kietajame diske ar kitoje laikmenoje). Informacinės visuomenės direktyvos 5 str. 2 d. (b) p. numato galimybę valstybėms narėms nustatyti šią išimtį savo įstatymuose. Ši nuostata yra įgyvendinta ATGTĮ 20 str. 1 d. ir 58 str. 2 d. ir leidžia be teisių turėtojo leidimo fiziniam asmeniui išimtinai savo asmeniniam naudojimui, nesiekiant tiesioginių ar netiesioginių komercinių tikslų, padaryti ne daugiau kaip vieną išleisto ar kitaip viešai paskelbto kūrinio, atlikimo ir fonogramos kopiją. Turint omenyje, kad perkėlimo atveju atgaminimo veiksmą atlieka galutinis vartotojas, kuris dažnai tai daro savo asmeniniams poreikiams, ši išimtis dažnai galėtų būti taikoma tokiais atvejais, jeigu atgaminama tik viena kopija. Visgi reikia atkreipti dėmesį ir į tai, ar atgaminama iš teisėto garso įrašo egzemplioriaus. Nors doktrinoje nėra vieningos nuomonės, teisingesnė pozicija yra tokia, kad išimtis gali būti taikoma tik kai atgaminama iš teisėtai apyvartoje esančio egzemplioriaus⁵⁶. Taigi, kaip ir aukščiau aptarto apribojimo atveju, reikia atsižvelgti į konkrečias situacijos aplinkybes.

Kitas paplitęs muzikos naudojimo internete būdas - muzikos srautas. Šiuo atveju vartotojas gali klausytis muzikos įrašų interneto pagalba, nepadarydamas kopijos savo asmeninio kompiuterio kietajame diske. Šis būdas gali būti skirstomas į interaktyvųjį ir neinteraktyvųjį. Neinteraktyvus pasižymi tuo, kad vartotojas negali pasirinkti, kokio

⁵⁵ *Ibid.*, p. 623.

⁵⁶ *Ibid.*, p. 526.

konkreto įrašo jis pageidauja klausytis⁵⁷. Kaip neinteraktyvaus būdo pavyzdį galima išskirti iš anksto nustatytų programų transliavimą, kuris apims gana paplitusius muzikos naudojimo internete būdus, tokius kaip transliavimas internetu (angl. *webcasting*) ar vienalaikis transliavimas internetu⁵⁸ (angl. *simulcasting*). Interaktyvusis būdas, atvirkščiai, leidžia pasirinkti, kokį įrašą norima perklausyti. Kadangi šiais atvejais nepadaroma kopija kompiuterio kietajame diske, tai, kaip ir prieš tai aptartu atveju, vartotojo veiksmai turėtų patekti į laikinų atgaminimo veiksmų, sudarančių neatskiriamą ir esminę technologinio proceso dalį, išimtį. Tuo tarpu tokias paslaugas teikiančių asmenų veiksmais, manytina, atliekamas atgaminimas, nes norint, kad vartotojas galėtų perklausyti muzikos įrašus, prieš tai būtina juos patalpinti internete (t.y. atgaminanti).

Muzikos kūrinio, atlikimo ir fonogramos atgaminimas vyksta ir keičiantis muzikos įrašais P2P (angl. *peer to peer*) tinklais. P2P - tai technologija leidžianti keistis asmenims įvairiomis rinkmenomis, tarp jų ir muzikos. Paprastai P2P technologijų dėka prie tinklo prisijungę interneto vartotojai tiesiogiai bendrauja vienas su kitu ir tokiu būdu, pateikdami muzikos rinkmenos užklausą, keičiasi muzika tarpusavyje. Taip pat galima P2P technologija, kai šiam tikslui pasitelkiamas centrinis serveris⁵⁹. Veikiant rinkmenų keitimosi sistemoms, vartotojai palieka savo kompiuterio tarnybinėje stotyje laisvą vietą išsaugoti parsisiųstiems failams ir kai tik failas parsiuočiama, jis vartotojo pageidavimu yra iš karto išsaugomas⁶⁰. Taigi šiuo atveju įvyksta atgaminimas. Svarstant, ar negalima pritaikyti atgaminimo asmeniniais tikslais išimties, reikia turėti omenyje, kad dažnai P2P tinklais yra keičiamasi neteisėtai apyvartoje esančiais garso įrašais, todėl išimties taikymas gali būtų komplikuoatas (kaip minėta, reikėtų laikyti, kad atgaminimo asmeniniais tikslais išimtis gali būti taikoma tik tada, kai atgaminama iš teisėtai apyvartoje esančio egzemplioriaus). Kalbant apie interneto tiekėjus, jų veiksmais atgaminimas šioje situacijoje nėra atliekamas, nes jie tik sudaro galimybę atgaminti vartotojams⁶¹.

Nors pateikti pavyzdžiai nėra vieninteliai, kai naudojant internetą, yra atgaminami muzikos kūriniai, atlikimai ir fonogramos, jų pakanka parodyti, kokia svarbi yra atgaminimo teisė. Su šia teise susiduriama beveik visais muzikos naudojimo internete atvejais, tačiau kiekvienu atveju būtinas aplinkybių vertinimas dėl egzistuojančių šios

⁵⁷GROSHEIDE, F. Willem. Is the Appropriate EU Legal Framework in Place for Music Online? *IIC* 2002 Heft 5, p. 596.

⁵⁸ Kai tuo pačiu metu transliuojama ir internetu, ir koku nors kitu būdu, pavyzdžiui, vykdoma radijo transliacija.

⁵⁹ MORKYTĖ, Elvina. Keitimasis muzikos rinkmenomis P2P tinkluose: intelektinės nuosavybės aspektai. *Teisė*, 2006, Nr. 59, p. 73.

⁶⁰ *Cit. op.* 9, p. 374.

⁶¹ *Ibid.*

teisės apribojimų. Turint omenyje, kad atgaminimas, naudojant muzikos įrašus internete, vyksta labai dažnai ir, kad dažnu atveju tai yra neatskiriama technologinio proceso dalis arba atgamina galutiniai vartotojai savo asmeniniams poreikiams tenkinti, galima teigti, kad išimtinė atgaminimo teisės šiais atvejais yra pakankamai sunkiai įgyvendinama. Visgi iš dalies šią problemą sprendžia teisė į atlyginimą už atgaminimą asmeniniais tikslais, kurią paprastai įgyvendina kolektyvinio administravimo organizacijos.

2.2.2. Teisė padaryti kūrinį ar gretutinių teisių objektą viešai prieinamu

Teisė padaryti kūrinį ar gretutinių teisių objektą viešai prieinamu – tai pagrindinė teisė, skirta kūrinį ir gretutinių teisių objektų naudojimui internete. ATGTĮ 15 str. 1 d. 8 p. numato, kad autorius turi išimtinę teisę leisti arba uždrausti transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internetu). Viešo kūrinio paskelbimo sąvoką pateikiama ATGTĮ 2 str. 30 d., kur nurodoma, jog viešas kūrinio paskelbimas apima viešą perdavimą laidais ir bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų jį pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Taigi teisė padaryti kūrinį viešai prieinamu yra platesnės išimtinės viešo paskelbimo teisės dalis. ATGTĮ 15 str. 3 d. numato, kad autorius turi teisę gauti atlyginimą už kūrinio padarymą viešai prieinamu tiek tada, kai tokiu būdu yra panaudojamas tiesioginis (gyvas) kūrinio atlikimas, tiek tada, kai panaudojamas kūrinio įrašas (pavyzdžiui, fonograma). Kalbant apie atlikėjus ir fonogramų gamintojus, situacija nežymiai skiriasi. ATGTĮ atlikėjams ir fonogramų gamintojams taip pat suteikia išimtinę teisę leisti arba uždrausti padaryti atlikimo įrašą bei fonogramą ar jos kopiją viešai prieinamus (ATGTĮ 53 str. 1 d. 4 p. ir 54 str. 1 d. 3 p.) bei paaiškina, jog ši teisė apima perdavimą laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, kad visuomenės nariai galėtų pasiekti atlikimo įrašą bei fonogramą ar jos kopiją individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku (ATGTĮ 53 str. 2 d. ir 54 str. 2 d.). Taigi teisė padaryti atlikimo įrašą ar fonogramą viešai prieinamu yra tapati teisei padaryti kūrinį viešai prieinamu, o skiriasi tik tai, kad kūrinio atveju ši teisė yra viešo paskelbimo teisės dalis, o atlikimo įrašo ir fonogramos atveju – savarankiška teisė. Tokį skirtumą, ko gero, nulėmė Informacinės visuomenės direktyvos 3 str. 1 d. bei 2 d. (a) p. ir (b) p. nuostatos, kurios yra praktiškai atkartojamos aptartuose ATGTĮ straipsniuose ir kur taip pat daromas minėtas skirtumas. Be to, tokį išskyrimą galima pastebėti ir analizuojant Autorių teisių sutartį bei Atlikimų ir fonogramų sutartį. Autorių teisių sutarties 8 str. taip pat numato, jog kūrinio padarymas viešai prieinamu patenka į išimtinės viešo paskelbimo

teisės apimtį. Tuo tarpu Atlikimų ir fonogramų sutarties 10 str. ir 14 str. numato išimtinės atlikėjo ir fonogramų gamintojo teises padaryti į fonogramą įrašytą atlikimo įrašą ir fonogramą viešai prieinamais, o 15 str. 1 d. - teisę į vienkartinį teisingą atlyginimą už komerciniais tikslais išleistų fonogramų tiesioginį ar netiesioginį transliavimą ar kitokią viešą paskelbimą. Visgi, kalbant apie padarymo viešai prieinamą teisę, šis skirtumas praktikoje didesnės reikšmės neturi. Tiek autoriui, tiek atlikėjui ir fonogramų gamintojui suteikiama išimtinė teisė, o tai reiškia, kad, norint padaryti muzikos kūrinį, atlikimą bei fonogramą viešai prieinamais reikalingas visų jų sutikimas.

Padarymo viešai prieinamą teisę yra skirta tradicinėms pagal pareikalavimą/užsakymą (angl. *on demand*) teikiamoms paslaugoms, kai vartotojai iš interneto puslapio arba, pasitelkdami kitas interneto galimybes, gali savarankiškai pasiekti viešai prieinamą medžiagą. Teisės taikymui pakanka, kad muzikos kūrinys, atlikimas ar fonograma buvo tokiu būdu pasiūlytas visuomenei (suteikta galimybė pasiekti šį objektą) ir nėra būtina, kad galutinis vartotojas šia galimybe pasinaudotų. Kitos šios teisės taikymo sąlygos – muzikos kūrinys, atlikimas ir fonograma turi būti pasiekiami iš pasirinktos vietos ir pasirinktu laiku. Tai reiškia, kad siūlomą objektą turi būti galima pasiekti iš skirtingų vietų (terminalų). Šiai sąlygai išpildyti užtenka to, kad objektas gali būti pasiektas iš daugiau nei vieno terminalo. Laiko sąlyga reiškia, kad vartotojas gali pasirinkti, kada jis nori gauti siūlomą objektą. Dėl šios priežasties ši teisė neapims iš anksto nustatytų programų transliavimo ir kitų panašių paslaugų. Visuomenės sąvoka, taikant šią teisės normą, turi būti aiškinama, kaip neapimanti šeimos narių ir artimiausių pažįstamų, tačiau negali būti per daug susiaurinama⁶². Pažymėtina, kad naudotojais šiais atvejais nėra galutiniai vartotojai ar asmenys, kurie vien tik suteikia galimybę naudotis elektroninių ryšių tinklu, prižiūri tinklų techninę infrastruktūrą ar suteikia tarnybines stotis kitų asmenų pateiktam turiniui saugoti⁶³. Naudotoju turi būti laikomas tas asmuo, kuris saugomą objektą padaro pasiekiamą pagal pareikalavimą. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad muzikos įrašų siūlymas internete už tam tikrą mokestį nepatenka į platinimo teisę. Vienas iš svarbiausių platinimo teisės požymių - ji taikoma tik materialioms kopijoms. Be to, platinimo teisė sukelia teisių išnaudojimo pasekmes⁶⁴. Tuo tarpu Informacinės visuomenės direktyvos 3 str. 3 d. aiškiai nurodo, kad autoriaus viešo paskelbimo teisė (įskaitant padarymą viešai prieinamą) ir atlikėjo bei fonogramų gamintojo teisė padaryti atlikimo įrašą ir fonogramą viešai prieinamais nėra išnaudojama jokių viešo paskelbimo ar kitokiu viešo perteikimo nematerialiu būdu veiksmu. „Faktas,

⁶² *Cit. op.* 50, p. 11-13.

⁶³ *Cit. op.* 9, p. 467.

⁶⁴ *Ibid.*, p. 385.

kad kūrinys tampa pasiekiamas kiekvienam visuomenės nariui internetu ir yra perkeliamas į jo terminalą, nepanaikina išimtinės teisės leisti arba uždrausti toliau platinti tą patį kūrinį iš to paties terminalo kitiems visuomenės nariams”⁶⁵. Taigi tokius naudojimo būdus apima ne platinimo teisė, o teisė padaryti kūrinį ar gretutinių teisių objektą viešai prieinamu.

Nagrinęjant atgaminimo teisę, buvo nurodyta nemažai muzikos įrašų naudojimo būdų internete. Kai kurie iš jų yra susiję ir su teise padaryti kūrinį, atlikimo įrašą ir fonogramą viešai prieinamais. Pagal padarymo viešai prieinamu teisės taikymo sąlygas, ši teisė turėtų apimti atvejus, kai internete siūloma (už tam tikrą mokestį ar be jo) vartotojo pasirinktu laiku ir vietoje parsišūsti arba perklausyti norimus garso įrašus. Taigi analizuojama teisė pasireikš tiek jau minėtais muzikos įrašų įkėlimo atvejais, kai vartotojui bus sudaroma galimybė jo pasirinktu laiku ir pasirinktoje vietoje šį įrašą perkelti į tam tikrą laikmeną, tiek interaktyvaus muzikos srauto atveju. Pažymėtina, kad analizuojamos teisės taikymui nėra svarbu, ar galutinis vartotojas turės galimybę atgaminti muzikos įrašą jo pageidaujamoje laikmenoje ar tik jį perklausyti (kaip, paprastai, yra muzikos srauto atveju). Šis faktas nekeičia esminių analizuojamos teisės taikymo sąlygų – galimybės pasirinkti norimą laiką ir vietą. Taip pat reikia pabrėžti, kad neinteraktyvusis muzikos srauto perdavimas nepateks į šios teisės turinį, nes tai yra iš anksto nustatytų programų transliavimas, kuris neatitinka sąlygos dėl galimybės pasirinkti norimą laiką, t.y. kada vartotojas nori klausyti konkretų muzikos įrašą. Padarymo viešai prieinamu teisė taip pat apims ir keitimąsi muzikos rinkmenomis P2P tinklais, nes čia vartotojai vieni kitiems pateikia (padaro viešai prieinamais) muzikos įrašus, o vartotojų nesieja asmeniniai ryšiai, todėl jie turi būti laikomi neapibrėžta visuomenės grupe ir tokiu būdu yra tenkinama viešumo sąlyga⁶⁶. Žinoma, yra ir daugiau šios teisės pasireiškimo pavyzdžių ir visus juos vienija aptartos šios teisės taikymo sąlygos, ypač, vartotojo galimybė pasirinkti norimą laiką ir vietą.

Apibendrinant, teisę padaryti kūrinį, atlikimo įrašą ir fonogramą viešai prieinamais, ko gero, galima laikyti viena novatoriškiausių autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių. Šios teisės taikymo sąlygos buvo suformuluotos taip, kad atsižvelgtų į interneto suteikiamas galimybes naudoti saugomus objektus būdais, kurių neapima kitos teisės į intelektinę nuosavybę, pavyzdžiui, transliavimo teisė. Tokių sąlygų kaip galutinio vartotojo galimybė pasirinkti norimą laiką ir vietą numatymas, suteikė teisių turėtojams galimybę kontroliuoti daug naujų jų kūrinių, atlikimų ir fonogramų panaudojimo būdų.

⁶⁵ *Cit. op.* 50, p. 13.

⁶⁶ *Cit. op.* 9, p. 470.

2.2.3. Teisė viešai skelbti kūrinį ir teisė į atlyginimą už fonogramos, išleistos komerciniais tikslais, viešą paskelbimą

Nagrinęjant teisę padaryti kūrinius ir gretutinių teisių objektus viešai prieinamais, buvo akcentuojamos specifinės šios teisės taikymo sąlygos (galutinių vartotojų galimybė pasirinkti vietą ir laiką). Taigi į aptartosios teisės taikymo sritį nepatenka tokie naudojimo būdai, kai laiko ir (ar) vietos pasirinkimas priklauso kūrinio ar gretutinių teisių objekto naudotojui. Muzikos naudojimo internete atveju, populiariausias iš tokių būdų yra neinteraktyvusis muzikos srautas, kuris dar skirstomas į transliavimą internetu ir vienalaikį transliavimą internetu. Taigi reikia išsiaiškinti, su kokiomis autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisėmis susiduriama šiuo atveju.

Kalbant apie autorius, situacija šiek tiek aiškesnė. Taip yra dėl to, kad Informacinės visuomenės direktyva ir ATGTĮ nustato, kad autoriaus teisė padaryti muzikos įrašą viešai prieinamu yra platesnės viešo paskelbimo teisės dalis. Kadangi pagal ATGTĮ 2 str. 30 d. viešas kūrinio paskelbimas apima ne tik kūrinio padarymą viešai prieinamu, bet ir kitokį viešą perdavimą laidais ar bevielio ryšio priemonėmis (tai reiškia, per tam tikrą atstumą, kas visiškai atitinka ir interneto atvejį), logiška, kad būtent į viešo paskelbimo teisės apimtį ir patenka minėti kūrinių naudojimo būdai. Taigi šiuo atveju, kaip ir kūrinio padarymo viešai prieinamu atveju, turi būti taikomas tas pats ATGTĮ 15 str. 1 d. 8 p., numatantis autoriaus išimtinę teisę transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internetu). Reikėtų pažymėti ir tai, kad ATGTĮ 2 str. 27 d., numatanti transliacijos apibrėžimą, yra perkelta iš atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsaugai skirtų konvencijų (Atlikimų ir fonogramų sutarties bei Romos konvencijos)⁶⁷ ir apima tik viešą perdavimą bevielio ryšio priemonėmis, kas ne visiškai atitinka interneto atvejį (kai informacija gali būti perduodama tiek laidais, tiek bevielio ryšio būdu). Tuo tarpu tarptautinių sutarčių nuostatos sąlygoja, kad naudojant kūrinius, transliavimo sąvoka turi apimti perdavimą per nuotolį bet kokiomis priemonėmis, todėl ATGTĮ pateikiamas apibrėžimas nėra pakankamas, kalbant apie autorių teises.⁶⁸ Taigi, jeigu ATGTĮ 2 str. 27 d. numatyta transliacijos samprata kūrinių naudojimo atveju nebūtų nepagrįstai susiaurinta, tai transliacijos internetu ar vienlaikės transliacijos internetu turėtų patekti būtent į transliavimo teisės apimtį. Visgi pagal dabartinį ATGTĮ teisinį reglamentavimą šie

⁶⁷ *Ibid.*, p. 441.

⁶⁸ *Ibid.*

naudojimo būdai patenka į greta transliavimo ATGTĮ 15 str. 8 p. numatytą kitokį viešą paskelbimą. Nepaisant to, transliavimo internetu atveju, tai neturi didelės reikšmės, nes tiek kūrinio transliavimo tiek kitokio viešo paskelbimo atveju autoriui suteikiama išimtinė teisė.

Atlikėjų ir fonogramų gamintojų atveju, Informacinės visuomenės direktyvos 3 str. 2 d. (a) p. ir (b) p. numato tik išimtinę teisę padaryti atlikimų įrašus ir fonogramas viešai prieinamais. Tuo tarpu ATGTĮ 55 str. 1 d. numato atlikėjų ir fonogramų gamintojų viešo paskelbimo teisę, tačiau ji yra suformuluota ne kaip išimtinė teisė, o kaip teisė į atlyginimą už komerciniais tikslais išleistų fonogramų ar jų kopijų viešą paskelbimą (greta teisės į atlyginimą už tokių fonogramų tiesioginį ar netiesioginį panaudojimą transliavimui ar retransliavimui). Kyla klausimas, ar ATGTĮ 55 str. 1 d. įtvirtinta teisė į atlyginimą už komerciniais tikslais išleistų fonogramų ar jų kopijų viešą paskelbimą leidžia atlikėjams ir fonogramų gamintojams reikalauti atlyginimo, kai tokia fonograma yra naudojama interneto transliacijose, vienalaikėse transliacijose internetu ar kitais panašiais būdais. Tradiciškai ši teisė yra suprantama, kaip teisė gauti atlyginimą, kai komerciniais tikslais išleistos fonogramos yra padaromos viešai girdimomis kavinėse, parduotuvėse, viešbučiuose ir kitose viešose vietose. Visgi galima teigti, kad ši teisė turėtų apimti ir komerciniais tikslais išleistų fonogramų ar jų kopijų naudojimą internete, kai visuomenės nariai negali pasirinkti, kada ir kokį muzikos įrašą nori perklaudyti (t.y. kai naudojimas internete nepatenka į išimtinę teisę padaryti atlikimo įrašą ir fonogramą viešai prieinamais). Tokią išvadą galima daryti atsižvelgiant į ATGTĮ 2 str. 30 d., kur teigiama, kad gretutinių teisių objekto viešas paskelbimas - tai bet koks gretutinių teisių objekto viešas perdavimas, įskaitant fonogramoje įrašytų garsų arba garsų išraiškos padarymą viešai girdimais, išskyrus transliaciją. Ši teisės norma pateikia gana plačią viešo paskelbimo sąvoką, į kurią turėtų patekti ir perdavimas internetu. Taip pat reikėtų pažymėti, kad tokio muzikos naudojimo būdo, kaip muzikos srautas, neapima toje pačioje ATGTĮ 55 str. 1 d. numatyta atlikėjo ir fonogramų gamintojo teisė į atlyginimą už komerciniais tikslais išleistų fonogramų ar jų kopijų tiesioginį ar netiesioginį transliavimą. Kaip minėta, pagal ATGTĮ 2 str. 27 d. transliacija yra tik turinio perdavimas bevielio ryšio priemonėmis ir toks apibrėžimas ne visai atitinka interneto specifiką. ATGTĮ 2 str. 27 d. numatyta transliacijos samprata yra identiška tai, kuri numatyta Atlikimų ir fonogramų sutarties 2 str. f p., todėl svarbios informacijos suteikia Atlikimų ir fonogramų sutarties komentaras, kuriame nurodoma, kad transliacija apima tik „belaidį“ perdavimą, pavyzdžiui, radijo bangomis, satelitu, perdavimą retransliuojant, tačiau į

transliacijos sąvoką nepatenka perdavimas kabeliu⁶⁹. Tuo tarpu Atlikimų ir fonogramų sutarties 2 str. g p. nurodo, kad atlikimo ar fonogramos viešas paskelbimas - tai bet koks atlikimo garsų ar fonogramoje užfiksuotų garsų arba jų išraiškos viešas perdavimas, išskyrus transliaciją, o komerciniais tikslais išleistų fonogramų atveju, viešo paskelbimo sąvoka taip pat apima ir fonogramoje įrašytų garsų arba garsų išraiškos padarymą viešai girdimais (ši samprata iš esmės atitinka numatytąją ATGTĮ 2 str. 30 d.). Atlikimų ir fonogramų sutarties komentare taip pat paaiškinama, kad viešas paskelbimas yra bet koks perdavimas visuomenei, išskyrus transliacijos priemonėmis, ir apima perdavimą laidais, kabeliais, skaitmeniniais tinklais, telefono kabeliais ir kt. Taip pat nurodoma, kad viešo paskelbimo principas apima tik nuotolinį perdavimą, o Atlikimų ir fonogramų sutarties 2 str. g p. numatytas fonogramoje įrašytų garsų arba garsų išraiškos padarymas viešai girdimų taip pat apima tai, kas dažnai suprantama kaip viešas atlikimas⁷⁰. Atsižvelgiant į šį paaiškinimą, galima teigti, kad atlikėjų ir fonogramų gamintojų atveju, viešas paskelbimas pirmiausiai reiškia būtent perdavimą per tam tikrą atstumą. Be to, Atlikimų ir fonogramų sutarties 15 str. 1 d. yra praktiškai identiška ATGTĮ 55 str. 1 d., kur numatyta atlikėjo ir fonogramų gamintojo teisė į atlyginimą už fonogramų, išleistų komerciniais tikslais, tiesioginį ar netiesioginį transliavimą ar kitokį viešą paskelbimą. Šios Atlikimų ir fonogramų sutarties nuostatos komentaras nurodo, kad šioje normoje numatytas viešas paskelbimas apima interneto radiją, bet neapima padarymo viešai prieinamu⁷¹ t.y. tų atvejų, kai vartotojas gali pasirinkti laiką ir vietą. Šių normų analizė leidžia teigti, kad tiek Lietuvos Respublikoje, tiek kitose valstybėse (bent jau Atlikimų ir fonogramų sutarties dalyvėse) teisė gauti atlyginimą už komerciniais tikslais išleistas fonogramos viešą paskelbimą pirmiausiai apima visus tokių fonogramų nuotolinio perdavimo atvejus (t.y. kai yra tam tikras atstumas tarp tokią fonogramą viešai skelbiančio asmens ir asmenų, kurie priima tokį viešą paskelbimą), išskyrus transliaciją, o ne tik šių fonogramų padarymą viešai girdimomis kavinėse, parduotuvėse ir kitose panašiose vietose. Taigi ši atlikėjo ir fonogramų gamintojo teisė į atlyginimą apima ir tokius naudojimo būdus, kaip komerciniais tikslais išleistų fonogramų ar jų kopijų transliavimas internetu, vienalaikis transliavimas internetu bei kitus atvejus, kai galutinis vartotojas negali pasirinkti laiko konkrečiai fonogramai ar jos daliai perklausyti. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad šios teisės taikymui būtina, kad fonograma būtų išleista komerciniais tikslais. ATGTĮ 2 str. 14 d numato, kad išleidimas - tai pakankamo

⁶⁹ *Pasaulinės intelektualios nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai*. Vilnius: UAB „Ukmergės spaustuvė“ 2001, p. 44.

⁷⁰ *Ibid.*, p. 44 – 45.

⁷¹ *Ibid.*, p. 59.

pagrįstiems visuomenės poreikiams patenkinti egzempliorių kiekio pagaminimas, nesvarbu, koku gamybos būdu, jeigu kūrinys, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektas tapo viešai prieinamas šių teisių subjektų leidimu, o komerciniai tikslai ATGTĮ 2 str. 17 d. apibūdinami kaip tikslai, kuriais siekiama tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos. Taigi iš esmės ATGTĮ 55 str. 1 d. gali būti taikomas tada, kai yra pagaminta visuomenės poreikiams patenkinti pakankamas kiekis fonogramų, kai už jas siekiama gauti pelną (parduoti, nuomuoti ar pan.) ir kai jos yra prieinamos visuomenei su teisių turėtojo leidimu. Atkreiptinas dėmesys, kad Atlikimų ir fonogramų sutarties 15 str. 4 d. komerciniais tikslais išleistoms fonogramoms prilygina ir tas, kurios yra padaromos viešai prieinamomis pagal pareikalavimą. Manytina, kad Lietuvos Respublikai ratifikavus Atlikimų ir fonogramų sutartį, ši nuostata turėjo būti numatyta ir ATGTĮ, deja, tai nebuvo padaryta. Visgi teisingiau būtų aiškinti, kad kai Lietuvos Respublikoje yra transliuojamos, retransliuojamos ar kitaip viešai skelbiamos internete viešai prieinamomis padarytos fonogramos, atlikėjui ir fonogramų gamintojui turėtų būti garantuojama teisė į atlyginimą bent jau tais atvejais, kai teisės į tokias fonogramas turi kitos prie Atlikimų ir fonogramų sutarties prisijungusios valstybės atlikėjai ir fonogramų gamintojai. Tokį aiškinimą galima grįsti tuo, kad Lietuvos Respublika yra prisijungusi prie Atlikimų ir fonogramų sutarties, o šios sutarties 3 str. 1 d. numato, kad susitariančiosios šalys turi suteikti atlikėjams ir fonogramų gamintojams, kurie yra kitų susitariančiųjų šalių piliečiai, Atlikimų ir fonogramų sutartyje numatytą apsaugą.

Apibendrinant, teisės transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį bei teisės į atlyginimą už fonogramų, išleistų komerciniais tikslais, tiesioginį ar netiesioginį panaudojimą transliavimui, retransliavimui ar kitokiam viešam paskelbimui reglamentavimas Lietuvos Respublikoje turi trūkumą. ATGTĮ numatytos šių teisių aiškinimui svarbios sąvokos yra perkeltos iš tarptautinių sutarčių, neatsižvelgta į tai, kokių subjektų teisių apsaugai yra skirtos konvencijos. Be to, perkelti ne visi tarptautinėmis sutartimis prisiimti įsipareigojimai (Atlikimų ir fonogramų sutarties 15 str. 4 d.) Tokie trūkumai kelia problemų aiškinant šių teisių turinį. Visgi, net ir esant šiems reglamentavimo trūkumams, transliacija internetu ar vienalaikė transliacija internetu patenka į ATGTĮ taikymo sritį dėl plačių kūrinio ir gretutinių teisių objektų viešo paskelbimo sąvokų. Šiuos naudojimo būdus apima teisė viešai paskelbti kūrinį ir teisės į atlyginimą už fonogramų, išleistų komerciniais tikslais, viešą paskelbimą.

2.3. Teisių, susijusių su muzikos naudojimu internete, kolektyvinis administravimas

Išanalizavus pagrindines su muzikos naudojimu internete susijusias teises, būtina panagrinėti, šių teisių kolektyvinį administravimą. Sritis, kuriose gali būti taikomas kolektyvinis teisių administravimas, Lietuvos Respublikoje numato ATGTĮ 65 str. 2 d.

Galima pastebėti, kad šiame sričių sąrašė įvardijami tik tam tikri atvejai susiję su autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų išimtinė atgaminimo teise. ATGTĮ 65 str. 2 d. 5. p. numato, kad kolektyvinis teisių administravimas gali būti taikomas muzikos kūrinių atgaminimui garso įrašais ir audiovizualiniais įrašais. Atkreiptinas dėmesys, kad ši norma skirta tik kūriniams ir yra orientuota į pirmąjį kūrinio atgaminimą (mechaninio atgaminimo teisė). Taigi ši sritis neapima su muzikos naudojimo internete susijusių atgaminimo atvejų, kai atgaminamas jau užfiksuotas kūrinys. ATGTĮ 65 str. 2 d. 13 p. kaip kolektyvinio teisių administravimo sritį taip pat numato fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais, o ATGTĮ 65 str. 3 d. nustato šiai sričiai privalomą kolektyvinį teisių administravimą. Už šiuos atgaminimo veiksmus autoriui, atlikėjui ir fonogramų gamintojui yra kompensuojama mokant atlyginimą nuo asmeniniam atgaminimui skirtų tuščių garso laikmenų didmeninio pardavimo kainos. (ATGTĮ 20 str. 3 d). Pagal LR Kultūros ministro įsakymo dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo⁷² 1 p. šį atlyginimą surenka ir autoriams pakirsto LATGA-A, tuo tarpu atlikėjams ir fonogramų gamintojams atlyginimą paskirsto ir išmoka AGATA. Kaip minėta, muzikos naudojimo internete atveju, įgyvendinant atgaminimo teisę būtina įvertinti, ar nėra taikoma išimtis dėl atgaminimo asmeniniais tikslais, todėl ne visais atvejais reikės teisių turėtojo leidimo bei mokėti jam atlyginimą. Tai daro šios teisės įgyvendinimą sudėtingesnį, tačiau ši problema iš dalies sprendžiama numatant privalomą kolektyvinį administravimą teisei į atlyginimą už atgaminimą asmeniniais tikslais. Teisių turėtojams bent iš dalies kompensuojama už jų kūrinių, atlikimų ir fonogramų atgaminimą. Visgi žinant, kad naudojant muzikos įrašus internete, dažnai atgaminimas vyksta kompiuterio kietajame diske, galima išvelgti problemą. Atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos aprašo 1 priede kompiuterių kietieji diskai nėra įvardinami kaip laikmena, už kurią turi būti

⁷² Valstybės žinios, 2003, Nr. IV-444.

mokamas atlyginimas⁷³. Paminėtina ir tai, kad 65 str. 2 d. 14 d. numato, jog kolektyvinis teisių administravimas, pagal pasirašytas sutartis dėl šios veiklos, gali būti taikomas ir kitiems kūrinių ar gretutinių teisių objektų panaudojimo būdams. Taigi Lietuvoje veikiančioms kolektyvinio administravimo organizacijoms neužkertamas kelias įgyvendinti išimtinę atgaminimo teisę ir kitais atvejais. Standartinės LATGA-A autoriaus narystės sutarties 1.1. p. nurodoma, kad autorius perduoda kolektyviai administruoti savo teisę atgaminti visus jo sukurtus kūrinius bet kokia forma ar būdu. Standartinės AGATA atlikėjo narystės sutarties 1.2.4. p. ir 1.2.5. p. nurodo, kad atlikėjas perduoda kolektyviai administruoti atgaminimo teisę, tais atvejais, kai atgaminimas atliekamas transliacijoms ir kai atgaminimas yra būtinas, kad vėliau būtų galima viešai paskelbti fonogramą. Standartinėje fonogramų gamintojo sutartyje nurodomi tie patys atvejai (1 d. 5 p. ir 6 p.), bei atgaminimas, reikalingas tolimesniam fonogramos naudojimui muzikos srauto būdu (1 d. 3 p.). Taigi atlikėjo ir fonogramų gamintojo atgaminimo teisė įgyvendinama kolektyvinio administravimo būdu tik tam tikrais muzikos įrašų naudojimo internete atvejais.

Kalbant apie kūrinių bei gretutinių teisių objektų padarymas viešai prieinamais, ši teisė ATGTĮ 65 str. 2 d. 2 p. nurodoma, kaip viena iš galimų kolektyvinio teisių administravimo sričių, tačiau privalomas kolektyvinis šios teisės administravimas nėra nustatytas. Kolektyviai administruoti šią teisę kol kas pakankamai sudėtinga tiek Lietuvos Respublikos, tiek užsienio kolektyvinio administravimo organizacijoms. Pavyzdžiui, 2005 metais Europoje tik viena iš dešimties apklaustų kolektyvinio administravimo organizacijų surinko tam tikrą atlyginimą atlikėjams už jų teisę padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamu (Čekijos Respublikos organizacija, kuri šioje srityje surinko tik 32 eurus⁷⁴). Tai leidžia galvoti, kad kolektyvinio administravimo organizacijos šioje srityje veikia neefektyviai. Visgi priežastis gali būti ir kita. Tikėtina, kad toks neefektyvumas iš dalies yra nulemtas ne visiškai tinkamo teisinio reglamentavimo, kuris neatsižvelgia į silpną atlikėjų ir autorių derybinę poziciją santykyje su fonogramų gamintojais ir įrašų leidėjais. Praktikoje autoriai ir atlikėjai dažnai perduoda daugumą savo teisių fonogramų gamintojams ir leidėjams, įskaitant ir teisę padaryti kūrinį ar atlikimo įrašą viešai prieinamais⁷⁵. Populiarėjant muzikos paslaugoms internete, fonogramų gamintojai ir

⁷³ Patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. 997 (Valstybės Žinios, 2003, Nr. 84-3847, 2007, Nr. 102-4156).

⁷⁴ *Cit. op.* 28, p. 73.

⁷⁵ Remtasi GILLERON, P. *Performing Rights Societies in the Digital Environment* [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2009-02-12], p. 6-7. Prieiga per internetą: <http://www.law.stanford.edu/publications/dissertations_theses/diss/GillieronPhilippe-tft2006.pdf> ir VANHEUSDEN, Els. *Performers' Rights in European Legislation: Situation and Elements for Improvement*. A study prepared for AEPO-ARTIS. Belgium., p. 34.

leidėjai yra suinteresuoti, kad jiems būtų perduota ir kūrinio bei atlikimo įrašo padarymo viešai prieinamu teisė. Tuo tarpu ne itin žinomo autoriaus bei atlikėjo derybinė pozicija santykiuose su fonogramų gamintoju ar leidėju nėra stipri, todėl šiems subjektams tenka perduoti savo teises pasirašant įrašo gaminimo ar kitokią sutartį. Taigi daugeliu atveju šie subjektai negali pasinaudoti šia teise net teoriškai, kadangi ji yra perduodama fonogramų gamintojui ar leidėjui dar prieš atsirandant įrašui. Esant tokiai situacijai, dėl problematiško šios autorių ir atlikėjų teisės įgyvendinimo negalima kaltinti kolektyvinio administravimo organizacijų, nes tokiais atvejais teisės padaryti kūrinio ir atlikimo įrašą viešai prieinamu administravimas nėra įmanomas. Sprendimo būdų galima ieškoti galiojančiose teisės normose, skirtose kitoms atlikėjų ir autorių teisėms. Pavyzdžiui, kūrinio ir atlikimo įrašo padarymui viešai prieinamu būtų galima numatyti normą, analogišką ATGTĮ 15 str. 4 d. ir 53 str. 5 d. įtvirtintoms nuostatomis. Šios teisės normos numato, kad autoriai ir atlikėjai, kurie sudarydami sutartį su fonogramos gamintoju perdavė jam teisę nuomoti į fonogramą įrašytą kūrinį ir atlikimą, turi neatšaukiamą teisę į atlyginimą už fonogramos ar jos kopijos nuomą. Atsižvelgiant į muzikos naudojimo internete masiškumą, kartu reikėtų numatyti ir privalomą šios teisės kolektyvinį administravimą. Ko gero, to pakaktų bent iš dalies padidinti kolektyvinio administravimo efektyvumą.

ATGTĮ 65 str. 3 d. numato privalomą kolektyvinį administravimą atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisei į atlyginimą už fonogramų, išleistų komerciniais tikslais, transliavimą, retransliavimą ir kitokį viešą paskelbimą. Nors įstatymas nenumato autorių viešo paskelbimo teisės privalomo kolektyvinio administravimo, šios teisės pobūdis lemia, kad paprastai ji taip pat yra įgyvendinama kolektyvinio administravimo būdu⁷⁶. Asociacijos LATGA-A standartinės autoriaus narystės sutarties 1.1. p. taip pat numatoma, kad teisė viešai skelbti kūrinius kompiuterio tinklais (internetu) yra perduodama kolektyviai administruoti.

Įdomu palyginti kokia aptartų teisių kolektyvinio administravimo situacija yra kitose ES valstybėse narėse. Vertingos informacijos suteikia 2006 m. atlikta mokslinė studija, kurioje buvo lyginama tuometinių ES valstybių narių (neskaitant Bulgarijos ir Rumunijos) teisinis reglamentavimas šiuo klausimu. Pavyzdžiui, teisei į atlyginimą už fonogramos atgaminimą asmeniniais tikslais tuo metu buvo numatytas privalomas kolektyvinis administravimas 19 valstybių narių: Austrijoje, Belgijoje, Čekijos Respublikoje, Danijoje, Estijoje, Prancūzijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Graikijoje, Vengrijoje, Italijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Ispanijoje,

⁷⁶ *Cit. op.* 22, p. 31.

Švedijoje ir Olandijoje⁷⁷. Daugelyje ES valstybių narių taip pat nustatytas privalomas kolektyvinis administravimas teisei į atlyginimą už fonogramų, išleistų komerciniais tikslais, viešą paskelbimą: Austrijoje, Belgijoje, Čekijos Respublikoje, Danijoje, Estijoje, Graikijoje, Vengrijoje, Airijoje, Italijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Lenkijoje, Portugalijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Ispanijoje, Švedijoje ir Olandijoje. Likusiose valstybės, kolektyvinio administravimo organizacijos praktikoje vis vien įgyvendino šią teisę⁷⁸. Tuo tarpu, privalomas kolektyvinis administravimas atlikėjų ir fonogramų gamintojų išimtinę teisę padaryti atlikimo įrašą ir fonogramą viešai prieinamais nėra nustatytas nei vienoje iš šių valstybių⁷⁹. Ko gero, taip yra dėl jau minėtos praktikos, kai autoriai ir atlikėjai perduoda savo išimtinę teisę fonogramų gamintojams ir leidėjams.

Apibendrinant, kolektyvinio teisių administravimo būdu šiandien įgyvendinamos ne visos muzikos naudojimo internete teisės, o kolektyvinis teisių administravimas šioje srityje nėra visiškai nuoseklus. Turint omenyje interneto prigimtį, kuri leidžia intelektinės nuosavybės objektus naudoti dideliu mastu, daugeliui asmenų ir neapsiribojant valstybės sienomis, kolektyvinis teisių administravimas šioje srityje galėtų atlikti svarbų vaidmenį. Visgi tam nesudarytos reikiamos prielaidos. Dėl ne visiškai apgalvoto teisinio reglamentavimo autoriai ir atlikėjai dažnai yra priversti perduoti savo išimtinę teisę fonogramų gamintojams ir leidėjams. Be to, Lietuvos Respublikoje ir ES valstybių narių įstatymuose tik kelioms su muzikos naudojimu internete susijusioms teisėms numatytas privalomas kolektyvinis administravimas. Tai reiškia, kad patys teisių turėtojai turi išreikšti valią ir tik tada kolektyvinio administravimo organizacijos galės sėkmingai veikti šioje srityje. Negalima teigti, kad toks teisinis reglamentavimas yra blogas, bet jis nesudaro prielaidų nuosekliai „internetinių“ teisių įgyvendinimui. Įgyvendinti šiame skyriuje nagrinėtas teisės nėra lengva ir dėl daugelio kitų priežasčių, tokių, kaip, sudėtingumas nustatyti konkretų asmenį, kuris viešai skelbia ar padaro muzikos įrašus viešai prieinamus internete, naudotojų nenoras mokėti atlyginimą teisių turėtojams ir kt. Todėl sėkmingam šių teisių įgyvendinimui turi būti sudarytos bent jau teisinės prielaidos. Literatūroje net gi yra teigiama, kad pagrindinės autoriaus teisės yra atgaminimo teisė bei viešo paskelbimo teisė ir pažymima, kad kolektyvinio administravimo organizacijų veikla turėtų apimti visus atgaminimo ir viešo paskelbimo būdus, nesvarbu, kokie jie bebūtų.⁸⁰ Visgi atlikta analizė rodo, kad praktikoje taip yra ne visada.

⁷⁷ *Ibid.*, p. 68.

⁷⁸ *Ibid.*, p. 69.

⁷⁹ *Ibid.*, p. 89- 96.

⁸⁰ SCHEPENS, P. Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas. Vilnius: UNESCO, 2001, p. 16 – 17.

3. Kolektyvinio administravimo organizacijų abipusio atstovavimo sutartys

Išnagrinėjus muzikos kūrinių autorių, atlikėjų bei fonogramų gamintojų „internetines“ teises bei išanalizavus šių teisių kolektyvinį administravimą Lietuvos Respublikoje, būtina panagrinėti, kaip kolektyvinis teisių administravimas šioje srityje pasireiškia tada, kai santykiuose yra tarptautinis elementas. Internetas beveik visada leidžia naudoti muzikos įrašus bent jau keliose valstybėse. Galbūt todėl, bent jau ES lygmenyje, šiuo metu labiausiai akcentuojama kolektyvinio administravimo problema šioje srityje yra kolektyvinio administravimo organizacijų veiklos ribojimas pagal teritoriją. Šis ribojimas yra tiesiogiai susijęs su kolektyvinio administravimo organizacijų sudaromų abipusio atstovavimo sutarčių (angl. *reciprocal representation agreement, bilateral agreement*) nuostatomis. Dėl šios priežasties būtina išsiaiškinti, kokia yra šių sutarčių reikšmė, išanalizuoti sutarčių sąlygas, turinčias įtakos kolektyviniam teisių administravimui muzikos naudojimo internete atveju ir atskleisti šių sąlygų sukeltas problemas.

3.1. Abipusio atstovavimo sutarčių reikšmė

Bendriausia prasme kolektyvinio administravimo organizacijų sudaromų abipusio atstovavimo sutarčių paskirtis yra padėti įgyvendinti intelektinės nuosavybės subjektų teises, kai intelektinės nuosavybės naudojimo santykiuose yra tarptautinis elementas. Kaip minėta, autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių apsaugą garantuoja ne tik nacionaliniai valstybių įstatymai, bet ir tarptautinės sutartys, o svarbiausia valstybės prisijungimo prie tokių sutarčių pasekmė - įsipareigojama saugoti ne tik nacionalinių subjektų teises, bet ir kitų prie tarptautinės sutarties prisijungusių valstybių autorių, atlikėjų bei fonogramų gamintojų teises. Be to, ES nediskriminavimo principas visose ES valstybės narėse užtikrina, kad tokia pati apsauga, kokia suteikiama nacionaliniams subjektams, būtų suteikta ir kitų valstybių narių autorių teisių ir gretutinių teisių subjektams. Tokios nuostatos, savaime suprantama, turi įtakos ir šių teisių kolektyviniam administravimui. Kadangi Lietuva yra prisijungusi prie visų pagrindinių tarptautinių sutarčių šioje srityje ir yra ES valstybė narė, pasitelksime Lietuvos pavyzdį, iliustruojant, kaip veikia kolektyvinis teisių administravimas, esant tarptautiniam elementui.

ATGTĮ 3 str. 3 d. numato, jog ATGTĮ įstatymo nuostatos yra taikomos ir autoriams bei gretutinių teisių subjektams, kurių teisės Lietuvos Respublikoje ginamos pagal Lietuvos Respublikos ratifikuotas tarptautines sutartis bei kitus teisės aktus, privalomus Lietuvai pagal jos tarptautinius įsipareigojimus. Todėl pagal

Berno konvencijoje, Romos konvencijoje ir kitose konvencijose numatyta nacionalinės apsaugos režimo principą bei pagal ES nediskriminavimo principą šių konvencijų saugomi subjektai bei ES valstybių narių piliečiai Lietuvos Respublikoje turės tokias pačias teises, kaip ir Lietuvos Respublikos teisių turėtojai. Praktikoje tai reiškia, kad ATGTĮ įtvirtintas teises turės bei galės įgyvendinti ir užsienio autoriai, atlikėjai bei fonogramų gamintojai, jeigu jų intelektualinė nuosavybė bus naudojama Lietuvos Respublikoje, o vienas iš šių teisių įgyvendinimo būdų bus kolektyvinis teisių administravimas. Dėl to Lietuvos Respublikoje veikiančioms kolektyvinio administravimo asociacijoms numatyta pareiga, įgyvendinant užsienio autorių ir gretutinių teisių subjektų teises, traktuoti šiuos subjektus taip pat, kaip traktuojami autoriai ir gretutinių teisių subjektai, kurie yra šių asociacijų nariai ir, kurie yra Lietuvos Respublikos piliečiai, nuolat gyvenantys Lietuvos Respublikoje fiziniai asmenys arba juridiniai asmenys, turintys buveines Lietuvos Respublikoje (ATGTĮ 69 str. 2 d.).

Taigi norint Lietuvos Respublikos teritorijoje naudoti kitos valstybės teisių turėtojo kūrinį ar gretutinių teisių objektą, reikės gauti leidimą ir (ar) mokėti atlyginimą (kaip minėta aukščiau, būtent taip pasireiškia turtinių teisių pobūdis). Visgi iškils klausimas, į ką tokiu atveju naudotojui reikia kreiptis. Jau paminėta ATGTĮ 69 str. 2 d., taip pat ATGTĮ 69 str. 1 d. leidžia numanyti, kad asmeniui, naudojančiam kūrinį ir gretutinių teisių objektus Lietuvoje, reikėtų kreiptis į Lietuvoje veikiančias kolektyvinio administravimo organizacijas. Būtent taip ir yra praktikoje, ir būtent čia pasireiškia abipusio atstovavimo sutarčių esmė.

Nesant šių sutarčių, aptartuoju atveju naudotojui reikėtų kreiptis į patį teisių turėtoją arba (dažniausiai) į užsienio valstybės kolektyvinio administravimo organizaciją, atstovaujančią tokiam teisių turėtojui. Be to, užsienio valstybių kolektyvinio administravimo organizacijoms taip pat būtų sunku stebėti, kaip naudojamos jų atstovaujama repertuaru kitoje valstybėje. Tokia tvarka būtų labai nepatogi ir sunkiai įgyvendinama, ypač kalbant apie muzikos naudojimą. Šiais atvejais yra susiduriama tiek su muzikos kūrinių autorių, tiek su atlikėjų, tiek su fonogramų gamintojų teisėmis. Be to, naudojas paprastai nori naudoti muzikos įrašus, į kuriuos teises turi skirtingų valstybių autoriai, atlikėjai ir fonogramų gamintojai. Taigi norint, pavyzdžiui, vienos valstybės teritorijoje transliuoti kitų valstybių autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų garso įrašus, dėl reikiamų licencijų reikėtų kreiptis į pastarosiose valstybėse veikiančias kolektyvinio administravimo organizacijas. Tai itin apsunkintų muzikos įrašų naudotojus ir pačias kolektyvinio administravimo organizacijas. Taigi kolektyvinio administravimo

organizacijoms teko sugalvoti, kaip išspręsti šį klausimą ir jos pasirinko abipusio atstovavimo sutarčių sistemą.

Tam, kad būtų lengviau išvystyti šių sutarčių tinklą, buvo sukurtos tam tikros tarptautinės organizacijos. Pavyzdžiui, Tarptautinė autorių ir kompozitorių bendrijų konfederacija CISAC (toliau tekste - CISAC), veikianti muzikos kūrinių autorių teisių srityje, Tarptautinis mechaninio įrašo teisės biuras BIEM, veikiantis autorių mechaninio atgaminimo teisės srityje, ar Tarptautinė atlikėjų teisių administravimo asociacijų taryba SCAPR (toliau tekste – SCAPR), veikianti atlikėjų teisių srityje ir kt. Dauguma kolektyvinio administravimo organizacijų priklauso bent vienai iš šių organizacijų. Šios tarptautinės organizacijos turi savo pavyzdines abipusio atstovavimo sutartis, kuriose yra nuostatų dėl repertuaro licencijavimo kitoje valstybėje, atlyginimo surinkimo bei paskirstymo. Šių pavyzdinių sutarčių pagrindu ir buvo imta sudaryti kolektyvinio administravimo organizacijų abipusio atstovavimo sutartis⁸¹. Pavyzdžiui, SCAPR Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų elgesio kodekso⁸² 12 str. nurodoma, kad atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų abipusio atstovavimo sutartis turi atitikti SCAPR pavyzdinę abipusio atstovavimo sutartį.

Abipusio atstovavimo sutarčių esmė yra tokia, kad jų dėka viena kolektyvinio administravimo organizacija įgyvendina teises kitos kolektyvinio administravimo organizacijos vardu. Teisių turėtojai paprastai perduoda savo teises administruoti jų valstybėje veikiančiai kolektyvinio administravimo organizacijai ir tokiu būdu šių teisių turėtojų kūriniai, atlikimai ir fonogramos tampa šios kolektyvinio administravimo organizacijos repertuaro dalimi. Jeigu yra tikimybė, kad šis repertuaras bus panaudotas užsienio valstybėje, minėta kolektyvinio administravimo asociacija sudarys abipusio atstovavimo sutartį su toje užsienio valstybėje veikiančia kolektyvinio administravimo organizacija. Pagal šią sutartį ji suteiks teisę savo repertuaro kolektyvinį administravimą toje užsienio valstybėje vykdyti ten veikiančiai organizacijai. Šiuo metu kolektyvinio administravimo organizacijos yra sukūrusios tokių sutarčių tinklą ir tokiu būdu šių organizacijų atstovaujamas repertuaras yra administruojamos visose ES valstybėse narėse ir už ES ribų. Dėl egzistuojančio abipusio atstovavimo sutarčių tinklo kiekviena kolektyvinio administravimo organizacija savo valstybės teritorijoje atstovauja ir savo nacionalinį repertuarą, ir tų kolektyvinio administravimo organizacijų repertuarą, su

⁸¹ *Cit. op.* 10, p. 9.

⁸² Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų elgesio kodeksas (Code of conduct for Performers' Rights Collective Management Organisations) [interaktyvus], priimtas SCAPR 1996 m. kovo 18 d., peržiūrėtas 2002 m. gegužės 2 d. ir 2005 m. gegužės 19 d., [žiūrėta 2009-03-02]. Prieiga per internet: < <http://www.scapr.org/files/20/144.pdf> >.

kuriomis ji yra sudariusi abipusio atstovavimo sutartis⁸³. Abipusio atstovavimo sutarčių naudą yra pripažinęs ir Europos Bendrijų teisingumo teismas byloje, kuri prasidėjo dėl Prancūzijos kolektyvinio administravimo organizacijos *Societe des auteurs, compositeurs et editeurs de musique* (SACEM) taikomų tarifų. Šioje byloje Europos Bendrijų teisingumo teismas pažymėjo, kad abipusio atstovavimo sutartys turi dvejopą tikslą. Pirma, jomis siekiama, kad, atsižvelgiant į tarptautinėse konvencijose nustatytus principus, konkrečioje valstybėje visus saugomus kūrinius, nepaisant jų kilmės valstybės, būtų galima naudoti tokiais pačiomis sąlygomis. Antra, šios sutartys leidžia kolektyvinio administravimo organizacijoms būti tikroms, kad jų atstovaujamas repertuaras bus saugomas kitoje valstybėje veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos⁸⁴. Abipusio atstovavimo sutarčių sudarymas yra numatytas ir ATGTĮ 69 str. 1 d.: „Užsienio autorių ir gretutinių teisių subjektų teises Lietuvos Respublikos teritorijoje Lietuvos kolektyvinio administravimo asociacijos įgyvendina pagal pasirašytas dvišales ir daugiašales sutartis su atitinkamomis užsienio valstybių kolektyvinio administravimo asociacijomis, kurios yra įgaliotos atstovauti šiems subjektams, arba užsienio autorių ir gretutinių teisių subjektų tiesioginės narystės Lietuvos kolektyvinio administravimo asociacijose pagrindu“. AGATA šiuo metu yra pasirašiusi 27 tokias sutartis bei nuo 2002 m. yra tarptautinių organizacijų AEPO-ARTIS (Europos atlikėjų organizacijų asociacija) ir SCAPR narė⁸⁵. LATGA-A nuo 1992 m. yra organizacijos CISAC narė ir yra pasirašiusi 132 abipusio atstovavimo sutartis su 101 organizacija iš 55 šalių⁸⁶ (žinoma, reikia turėti omenyje, kad LATGA-A atstovauja ne vien muzikos kūrinių autoriams, todėl į šį skaičių yra įskaičiuotos ne vien sutartys dėl muzikos kūrinių autorių teisių atstovavimo).

Apibendrinant, abipusio atstovavimo sutartys yra visuotinai pripažintas ir paplitęs teisinis mechanizmas. Šis mechanizmas užtikrina, kad kolektyvinio administravimo organizacijos galėtų realiai įgyvendinti valstybių tarptautinėmis konvencijomis prisiimtus įsipareigojimus intelektinės nuosavybės apsaugos srityje, iš esmės palengvina muzikos kūrinių autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių kolektyvinį administravimą ir supaprastina licencijų išdavimą, kai muzikos kūriniai, atlikimai ir fonogramos naudojami ne vienoje valstybėje. Taigi šių abipusio atstovavimo sutarčių nulemta praktika turi

⁸³ *Cit. op.* 10, p. 9.

⁸⁴ Europos Teisingumo Teismo 1989 liepos 13 d. sprendimas byloje C-395/87, *Ministère public v Jean-Louis Tournier*, ECR 1989, p. 02521.

⁸⁵ Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA) *Partneriai užsienyje* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.agata.lt/?lang=lt&mID=5>>.

⁸⁶ Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra (LATGA-A) Agentūros veikla [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03-03]. Prieiga per internetą: <http://www.latga.lt/about.php?page_menu=1&page_id=5&lng=LT>

neabejotiną naudą, kolektyviniai administruojant „tradicines“ autorių ir gretutinių teisių subjektų teises, pavyzdžiui, kūrinio transliavimo ar viešo atlikimo teisę.

3.2. Abipusio atstovavimo sutarčių įtaka kolektyviniam teisių administravimui, kai muzikos įrašai naudojami internete

Abipusio atstovavimo sutarčių sistema buvo pradėta kurti gana seniai. Pavyzdžiui, organizacija CISAC buvo įkurta 1926 m., o šios organizacijos pavyzdinė abipusio atstovavimo sutartis buvo priimta ir pradėta naudoti tarp kolektyvinio administravimo organizacijų nuo 1936 m.⁸⁷ Kuriant šią sistemą, kolektyvinio administravimo organizacijos dar negalėjo žinoti, jog atsiras tokie verslo modeliai, kaip internetinės muzikos parduotuvės, video pagal pareikalavimą paslaugos ar tiesioginės televizijos transliacijos internetu⁸⁸. Taigi abipusio atstovavimo sutartys buvo sudaromos, siekiant įgyvendinti „tradicines“ autorių ir gretutines teises. Dėl šios priežasties svarbu išsiaiškinti, kokį poveikį šios sutartys turi kolektyviniam teisių administravimui, kai muzikos kūriniai, atlikimai ir fonogramos naudojami internete.

2005 m. liepos 5 d. Europos Komisija išleido jau minėtą darbo dokumentą, nagrinėjantį problemas, susijusias su kolektyviniu teisių administravimu ES. Šiame darbo dokumente nagrinėjama dėl abipusio atstovavimo sutarčių susidariusi praktika ir prieinama išvados, jog ši praktika nėra tinkama, licencijuojant muzikos naudojimą internete. Europos Komisijos studijoje teigiama, kad muzikos paslaugos internete gali būti pasiekiamos vartotojui visoje ES, o tokias paslaugas teikiantys asmenys šiuo metu privalo gauti licencijas dėl kūrinų ir gretutinių objektų panaudojimo kiekvienoje valstybėje, kurioje šiomis paslaugomis galima techniškai pasinaudoti. Dėl šių priežasčių, reikalinga licencija, kuri suteiktų teises naudotis kūriniais ir gretutinių teisių objektais visoje ES⁸⁹.

Europos Komisijos darbo dokumento analizė leidžia teigti, kad pagrindine muzikos paslaugų internete licencijavimo problema yra laikomos tam tikros abipusio atstovavimo sutarčių nuostatos. Galima apibendrintai pateikti pagrindines iš šių nuostatų:

1. kolektyvinio administravimo organizacijų kompetencija išduoti licenciją yra apribojama pagal teritoriją;

⁸⁷ GILLERON, P. *Performing Rights Societies in the Digital Environment* [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2009-02-12], p. 11. Prieiga per internetą: <http://www.law.stanford.edu/publications/dissertations_theses/diss/GillieronPhilippe-tft2006.pdf>.

⁸⁸ LUEDER, Tilman. *Working toward the next generation of copyright licenses*. Presented at the 14th Fordham Conference on International Intellectual Property Law & Policy, April 20-21, 2006, p. 3.

⁸⁹ *Cit. op.* 10, p. 6-7.

2. kolektyvinio administravimo organizacijoms draudžiama priimti į savo narius kitos kolektyvinio administravimo organizacijos narį (ar net valstybės, kurioje veikia kita organizacija, pilietį);
3. kolektyvinio administravimo organizacijos negali suteikti licencijų kitoje ES valstybėje narėje veikiantiems naudotojams⁹⁰.

Taip pat Europos Komisijos darbo dokumente pažymima, kad tik teisių turėtojas gali nuspręsti, kokią teritoriją turi apimti licencija, bei pabrėžiama, jog ES valstybių narių teisės aktuose nėra nuostatų, draudžiančių kolektyvinio administravimo organizacijai vykdyti veiklą keliose valstybėse narėse ar teikti kolektyvinio administravimo paslaugas kitos valstybės narės piliečiams. Pagaliau, nurodoma, kad pačios kolektyvinio administravimo organizacijos pasirinko apriboti savo veiklą vienos valstybės teritorijose⁹¹.

Reikėtų paminėti ir tai, kad neseniai Europos Komisija priėmė sprendimą, susijusį su panašiomis abipusio atstovavimo sutarčių nuostatomis. Tai sprendimas CISAC byloje. Nors šiame sprendime nagrinėjami konkurencijos teisės klausimai, jis pateikia vertingos informacijos apie CISAC narių licencijavimo praktiką bei parodo Europos Komisijos požiūrį į tokią praktiką. Šiuo sprendimu Europos Komisija nustatė, kad CISAC narių abipusio atstovavimo sutartys bei jų nulemti veiksmai riboja konkurenciją ir prieštarauja EB sutarties 81 str. Viena iš sąlygų, dėl kurios buvo priimtas toks sprendimas, numatė, kad viena kolektyvinio administravimo organizacija be kitos organizacijos sutikimo negali priimti nariu autoriaus, kuris yra kitos kolektyvinio administravimo organizacijos narys arba yra šalies, kurioje veikia kita kolektyvinio administravimo organizacija, pilietis. Kita sąlyga neleido kolektyvinio administravimo organizacijai teikti licencijų dėl atstovaujamo repertuaro kitos šalies teritorijoje. Šiuo Europos Komisijos sprendimu CISAC narės, kolektyvinio administravimo organizacijos, buvo įpareigosios panaikinti aptartas sąlygas, o autoriams buvo suteikta galimybė pasirinkti, kuri kolektyvinio administravimo organizacija įgyvendins jų viešo atlikimo teises⁹². Šis sprendimas rodo, kad Europos Komisija šioje srityje jau imasi gana griežtų priemonių.

Vertingos informacijos apie Europos Komisijos darbo dokumente minimas nuostatas suteikia ir organizacijos SCAPR dokumentas Politikos kryptys ir

⁹⁰ *Ibid.*, p. 10.

⁹¹ *Ibid.*, p. 29.

⁹² 2008 m. liepos 16 d. Komisijos sprendimo santrauka dėl procedūros pagal EB sutarties 81 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį (Byla COMP/C-2/38.698 — CISAC) OL 2008, C 323/12.

rekomendacijos⁹³, apimantis SCAPR politikos kryptis ir rekomendacijas dėl tarptautinio bendradarbiavimo⁹⁴, Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų elgesio kodeksą, Rekomendaciją „Su dvišalėmis sutartimis susiję principai dėl narystės“⁹⁵ ir kitus dokumentus.

Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų elgesio kodekso 12 str. nurodoma, kad SCAPR priklausančios atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijos turi pareigą sudaryti abipusio atstovavimo sutartis su visomis kitomis SCAPR narėmis organizacijomis. SCAPR politikos kryptys ir rekomendacijos „Dėl tarptautinio bendradarbiavimo“ nurodoma, kad abipusio atstovavimo sutartimis skirtingose valstybėse veikiančios atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijos įgalioja viena kitą savo valstybėse veikti kitos organizacijos atstovaujamų subjektų vardu⁹⁶ (analogiška nuostata yra numatyta ir 2008 m. SCAPR pavyzdinės abipusio atstovavimo sutarties⁹⁷ 2 str. 3 d.). Sistemiskai aiškinant, šios nuostatos reiškia, kad turi būti suformuotas abipusio atstovavimo sutarčių tinklas, kurio pagalba vienos valstybės kolektyvinio administravimo organizacija galės atstovauti visų kitų tinklo dalyvių nariams, tačiau tik savo valstybės teritorijoje. Taip pasireiškia Europos Komisijos darbo dokumente minimas kolektyvinio administravimo organizacijų kompetencijos išduoti licenciją apribojimas pagal teritoriją.

SCAPR politikos kryptys ir rekomendacijos „Dėl tarptautinio bendradarbiavimo“ taip pat nurodo, kad tokiais susitarimais yra palengvinamas licencijų išdavimas tos valstybės naudotojams, kurioje veikia kolektyvinio administravimo organizacija⁹⁸. Taigi galima manyti, kad ši nuostata reiškia, jog į kolektyvinio administravimo organizaciją gali kreiptis tik nacionaliniai naudotojai. Pagaliau, šiame SCAPR dokumente galima rasti nuostatų, ribojančių atlikėjo teisę pasirinkti kolektyvinio administravimo organizaciją. Tai parodo dokumente pateikiami principai dėl narystės kolektyvinio administravimo organizacijoje, kuri yra SCAPR narė:

1. pageidautina, kad teisių turėtojas būtų tik vienos kolektyvinio administravimo organizacijos narys ir tik vienoje valstybėje;

⁹³ SAPR Politikos kryptys ir rekomendacijos (SCAPR Policy and guidelines) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.scapr.org/files/20/144.pdf>>.

⁹⁴ Politikos kryptys ir rekomendacijas dėl tarptautinio bendradarbiavimo (Policy and Guidelines for International Cooperation) [interaktyvus], priimtas SCAPR 1995 m. spalio 23 d.). [Žiūrėta 2009-03-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.scapr.org/files/20/144.pdf>>.

⁹⁵ Rekomendaciją „Su dvišalėmis sutartimis susiję principai dėl narystės“ (Recommendations „Principles for Membership in relation to Bilateral Agreements“) [interaktyvus], priimtas SCAPR 1996 m. spalio 7 d. [Žiūrėta 2009-03-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.scapr.org/files/20/144.pdf>>.

⁹⁶ *Cit. op.* 95, 4 p.

⁹⁷ SCAPR *New Model Bilateral Agreement between Performers' Collective Management Organisations* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.scapr.org/clientzone/>>.

⁹⁸ *Cit. op.* 95, 4 p.

2. teisių turėtojas turėtų rinktis tos valstybės kolektyvinio administravimo organizaciją, kurioje turi nuolatinę gyvenamąją vietą, tačiau priklausomai nuo aplinkybių jam turi būti suteikta galimybė pasirinkti ir kitos valstybės kolektyvinio administravimo organizaciją⁹⁹.

Nors aptartos nuostatos yra rekomendacinio pobūdžio, galima apibendrinti, kad būtent tokio tipo nuostatos ir yra kritikuojamos Europos Komisijos darbo dokumente. Daugiausiai su tokia kritika būtų galima sutikti, kalbant apie nuostatą, ribojančią kolektyvinio administravimo organizacijų licencijavimo kompetenciją vienos valstybės teritorijoje. Tokių nuostatų sukeliamas problemas galima iliustruoti pavyzdžiu. Tarkime, Danijoje veikiantis ūkio subjektas nori teikti muzikos paslaugas internete pagal pareikalavimą. Kadangi interneto prigimtis (nepritaikius papildomų technologijų) leis muzikos įrašus pasiekti ne tik Danijoje, bet ir kitose valstybėse, tai ūkio subjektas privalės gauti licenciją dėl muzikos kūrinių, atlikimų įrašų ir fonogramų padarymo viešai prieinamais Danijos teritorijoje bei dėl padarymo viešai prieinamais kitose valstybėse, kuriose bus galima pasiekti muzikos įrašus ir, kuriose, pagal nacionalinius įstatymus ar tarptautinius įsipareigojimus, bus saugomi naudojami kūriniai, atlikimų įrašai ir fonogramos. Kadangi daugumoje valstybių veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos bus sudariusios abipusio atstovavimo sutartis, turinčias nuostatų, kurios riboja galimybę išduoti licenciją už jų valstybės ribų, tai ūkio subjektui teks kreiptis į kiekvieną tokią organizaciją ir gauti atskiras licencijas dėl kūrinių, atlikimų ir fonogramų panaudojimo kiekvienoje valstybėje. Šis pavyzdys parodo, kad abipusio atstovavimo sutarčių nuostata, ribojanti licencijavimo veiklą pagal teritoriją, nėra pritaikyta kūrinių ir gretutinių teisių objektų naudojimui elektroninėje erdvėje ir per daug ap sunkina naudotojus bei daro kolektyvinį administravimą neefektyviu.

Visgi reikia atkreipti dėmesį, kad, pateikiant šį pavyzdį, daroma prezumpcija, jog abipusio atstovavimo sutartyje yra susitarta dėl abipusio teisės padaryti kūrinį, atlikimo įrašą ar fonogramą viešai prieinamais įgyvendinimo. Praktikoje abipusio atstovavimo sutartimis kolektyvinio administravimo organizacijos ne būtinai „apsikeičia” visomis su muzikos naudojimu internete susijusiomis teisėmis. Dažniausiai taip yra dėl to, kad kolektyvinio administravimo organizacijos ne visada yra įgaliotos įgyvendinti tam tikras teises. Pavyzdžiui, kaip minėta, atlikėjas ir autorius dažnai perduoda fonogramų gamintojui ar leidėjui savo teisę padaryti kūrinį ar atlikimo įrašą viešai prieinamu. Taigi gali būti, kad dalyje valstybių ši teisė apskritai nėra įgyvendinama kolektyvinio teisių administravimo būdu ir nėra sudaromos abipusio atstovavimo sutartys dėl šios teisės

⁹⁹ *Ibid.*

tarptautinio įgyvendinimo. Ši problema leidžia diskutuoti dėl Europos Komisijos darbo dokumente pateikiamos kritikos. Šiais atvejais negalima kabėti apie kolektyvinio administravimo neefektyvumą, nes teises įgyvendina patys teisių turėtojai ar kiti subjektai. Be to, net jeigu ši teisė yra kolektyviai administruojama, tačiau ja nėra „apsikeičiama“ abipusio atstovavimo sutartimi, tai šiose sutartyse nustatytas veiklos ribojimas pagal teritoriją teisės įgyvendinimui neturės jokios įtakos. Visgi gali būti, kad kritika išreiškiama, žiūrint į ateities perspektyvas ir numanant, kad ateityje visų su muzikos naudojimu internete susijusių teisių įgyvendinimas bus pavestas kolektyvinio administravimo organizacijoms, o šios jas ims įgyvendinti pagal dabar galiojančias abipusio atstovavimo sutartis.

Visgi galima rasti pavyzdžių, rodančių, kad Europos Komisijos nuogastavimai gali nepasitvirtinti. Atkreiptinas dėmesys, kad praktikoje buvo atveju, kai tarptautinės organizacijos pakeitė savo tradicines abipusio atstovavimo sutartis, siekdamos suteikti daugelį teritorijų apimančias licencijas muzikos paslaugas internete teikiantiems asmenims. Pavyzdžiui, pavyzdinėje IFPI¹⁰⁰ interneto transliacijų ir vienalaikių transliacijų internetu sutartyse (angl. *IFPI's simulcasting and webcasting agreements*) tokia licencija buvo numatyta fonogramų gamintojų viešo paskelbimo teisei. Be to, šioje sutartyje nėra nuostatų ribojančių vienoje valstybėje buveinę turinčių naudotojų galimybę kreiptis į kitoje valstybėje veikiančią kolektyvinio administravimo organizaciją¹⁰¹. Dar vienas pavyzdys - organizacija SCAPR jau yra parengusi abipusio atstovavimo sutarties priedą, kuris yra skirtas įgyvendinti atlikėjų teises interneto transliacijų, vienalaikių transliacijų internetu bei podkasting'o (angl. *podcasting*)¹⁰² atvejais. Šio priedo 3 p. nurodo, kad abipusio atstovavimo sutarties šalis gali licencijuoti atlikimų įrašų panaudojimui minėtais būdais, kai naudotojo centrinė buveinė yra kolektyvinio administravimo organizacijos valstybės teritorijoje arba kai centrinė buveinė yra trečiojoje valstybėje, bet tarnybinė stotis (angl. *server*), per kurią teikiamos muzikos paslaugos, yra kolektyvinio administravimo organizacijos valstybės teritorijoje. Taip pat pažymima, kad, jeigu sutarties šalys yra išikūrusios Europos Ekonominės Erdvės valstybėse, tai jos turi teisę išduoti naudotojams, kurie taip pat yra išikūrę Europos Ekonominės Erdvės valstybėje,

¹⁰⁰ Tarptautinė fonografijos pramonės federacija, atstovaujanti fonogramų gamintojams iš įvairių pasaulio valstybių.

¹⁰¹ *Cit. op.* 10, p. 24 – 25.

¹⁰² Podkasting'as šiame SCAPR dokumente apibūdinamas kaip jau transliuotos transliacijos, kurią sudaro daugiausiai trys garso įrašai, o jeigu programa trapesnė nei 20 min. - mažiau nei pusė garso įrašų trukmės, padarymas viešai prieinamos nuolatiniam išsaugojimui arba perklausymui, kai transliacija gali būti pasiekama tik per transliuojančios organizacijos interneto tinklalapį ar jos kontroliuojamą interneto tinklalapį.

daugelį teritorijų apimančią licenciją (angl. *multi-territorial licence*)¹⁰³. Aptartieji organizacijų IFPI ir SCAPR pasirinkti modeliai parodo, kad licencijuojant muzikos naudojimą internete nėra būtina panaikinti abipusio atstovavimo sutartis, tačiau būtina jas pakoreguoti.

Aptartieji pavyzdžiai leidžia pasiūlyti sprendimą, kaip padidinti kolektyvinio administravimo efektyvumą licencijuojant muzikos naudojimą internete. Pirmiausiai, nereikėtų atsisakyti abipusio atstovavimo sutarčių sistemos, nes ji užtikrina, kad vienos kolektyvinio administravimo organizacijos išduota licencija apima pasaulinį repertuarą. Kaip minėta, dėl abipusio atstovavimo sutarčių tinklo konkreti kolektyvinio administravimo organizacija įgyja teisę atstovauti ir kitose valstybėse veikiančių kolektyvinio administravimo organizacijų repertuarą. Tai labai svarbu, turint omenyje, kad muzikos srityje veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos gali išduoti licencijas, apimančias visas tos pačios kategorijos teises (angl. *blanket licence*). Egzistuojant abipusio atstovavimo sutarčių sistemai, naudotojas, gavęs tokią licenciją už joje nustatytą atlyginimą gali naudotis pasaulinio masto repertuaru. Tai svarbu ne tik naudotojui, bet ir teisių turėtojams bei kultūrinės įvairovės apsaugai. Suteikus naudotojui galimybę turint vieną licenciją naudoti įvairius muzikos įrašus yra daug didesnė tikimybė, kad jis naudos ir mažiau populiarus žanro, mažiau žinomo atlikėjo muzikos įrašus ar kitos valstybės nacionalinį repertuarą, nei tais atvejais, kai jam dėl tokių muzikos įrašų panaudojimo reikėtų kreiptis atskirai į užsienyje veikiančią kolektyvinio administravimo organizaciją. Kadangi pagal įprastas abipusio atstovavimo sutartis kolektyvinio administravimo organizacijos turi teisę tokiam pasauliniam repertuarui atstovauti tik savo valstybės teritorijoje, kitas dalykas, kurį reikėtų padaryti – tai pakoreguoti šių sutarčių nuostatas, pritaikant jas interneto specifikai. Pirma, numatyti šiose sutartyse, kad muzikos naudojimo internete atveju kolektyvinio administravimo organizacijos gali išduoti daugelį teritorijų apimančią licenciją (dėl to naudotojui nebereikėtų kreiptis į kiekvieną kolektyvinio administravimo organizaciją atskirai). Antra, nustatyti tam tikrą principą, pagal kurį būtų nusprendžiama, kuri abipusio atstovavimo sutarčių sistemoje dalyvaujanti kolektyvinio administravimo organizacija konkrečiu atveju turės teisę išduoti tokią licenciją, pavyzdžiui, pagal naudotojo pagrindinės buveinės vietą ar pagal tai, iš kurios valstybės teritorijos teikiamos muzikos paslaugos internete.

Kalbant apie kitas Europos Komisijos kritikuojamas nuostatas (dėl teisių turėtojų ir kūrinio ar gretutinių teisių objekto naudotojų galimybės pasirinkti norimą kolektyvinio

¹⁰³ SCAPR abipusio atstovavimo sutarties Priedas II (SCAPR *Annex II to The Bilateral agreement*) [diskas].

administravimo organizaciją)¹⁰⁴, galima diskutuoti, ar jos iš tiesų yra kolektyvinio teisių administravimo neefektyvumo priežastimi. Galima abejoti, ar šios nuostatos iš tiesų daro esminę neigiamą įtaką kolektyvinio administravimo veiklai licencijuojant muzikos naudojimą internete, ar tikroji kritikos priežastis yra susijusi su šių nuostatų neatitikimu ES principams. Pačiame Europos Komisijos darbo dokumente teigiama, kad šios nuostatos prieštarauja fundamentaliems ES principams, kad paslaugos tarp valstybių narių turi būti teikiamos be apribojimų dėl pilietybės, gyvenamosios vietos ar buveinės¹⁰⁵. Žinoma, tai yra problema, tačiau ne kolektyvinio teisių administravimo neefektyvumo priežastis. Kalbant apie abipusio atstovavimo sutartis, manytina, kad neefektyvumo priežastimi yra būtent aptartasis kolektyvinio administravimo organizacijų veiklos ribojimas pagal teritoriją, kai šios organizacijos gali išduoti licenciją galiojančią tik vienos valstybės teritorijoje. Būtent šis ribojimas neatitinka interneto specifikos, leidžiančios naudoti muzikos įrašus neapsiribojant valstybių sienomis.

Apibendrinant, galima pasakyti, kad kolektyvinio administravimo organizacijų abipusio atstovavimo sutartys ne visiškai atitinka interneto suteikiamas galimybes naudoti muzikos kūrinius, atlikimus ir fonogramas. Nuostata dėl kolektyvinio administravimo organizacijų kompetencijos ribojimo pagal teritoriją, iš tiesų, apsunkina muzikos naudojimo internete licencijavimą ir daro kolektyvinį teisių administravimą šioje srityje neefektyviu. Visgi šią problemą galima išspręsti pakoreguojant abipusio atstovavimo sutarčių nuostatas, suteikiant kolektyvinio administravimo organizacijoms teisę išduoti daugelį teritorijų apimanti licenciją ir numatant principą, kuris išspręstų galimą koliziją dėl to, kuri kolektyvinio administravimo organizacija konkrečiu atveju turi išduoti tokią licenciją. Manytina, kad tokį ar panašų modelį įtvirtinus visų kolektyvinio teisių administravimo srityje veikiančių tarptautinių organizacijų pavyzdinėse abipusio atstovavimo sutartyse, būtų galima padidinti kolektyvinio teisių administravimo efektyvumą internetu teikiamų paslaugų srityje. Be to, tam nereiktų priimti privalomo teisės akto ar koreguoti galiojančiuosius, reikėtų tik pačių organizacijų susitarimo.

¹⁰⁴ Reikia pažymėti, kad Europos Komisijos darbo dokumente yra kritikuojami ir kai kurie kiti dalykai, pavyzdžiui, atlyginimo paskirstymas užsienio teisių turėtojams, nurodant, kad jis yra diskriminacinio pobūdžio (p. 9). Visgi šis darbas yra orientuotas į pačią licencijavimo praktiką ir jos įtaką „internetinių“ teisių įgyvendinimui, todėl dėl šio darbo apimties ribotumo šie aspektai nebus nagrinėjami

¹⁰⁵ *Cit. op.* 10, p. 9.

4. Europos Komisijos iniciatyva dėl kolektyvinio teisių administravimo internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje

Atotrūkis tarp kolektyvinio administravimo organizacijų veiklos teritorialumo ir interneto prigimties, leidžiančios naudoti muzikos kūrinius, atlikimus ir fonogramas neapsiribojant vienos valstybės sienomis, paskatino diskusijas ES lygiu. Buvo imta diskutuoti ar nevertėtų pakeisti dėl abipusių atstovavimo sutarčių nuostatų susiformavusios kolektyvinio administravimo praktikos. Svarbus dokumentas, duodantis pagrindą šiai diskusijai, yra 2005 m. rekomendacija 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje (toliau tekste – 2005 m. rekomendacija). Priimdama 2005 m. rekomendaciją, Europos Komisija ėmėsi spręsti problemas, susijusias su muzikos naudojimo internete licencijavimu, ir pateikė tam tikrą licencijavimo modelį, kurį turėtų įgyvendinti valstybėse narėse veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos. Dokumentas yra skirtas visoms Europos Sąjungos valstybėms narėms ir visiems subjektams, susijusiems su autorių teisių ir gretutinių teisių administravimu ES (2005 m. rekomendacijos 19 p.).

Neabejotina, kad iniciatyvos šioje srityje yra sveikintinas dalykas, nes jomis yra atkreipiamas dėmesys į egzistuojančias kolektyvinio administravimo problemas ir pasiūlomas tam tikras būdas šioms problemoms spręsti. Visgi ES veikiančios kolektyvinio administravimo organizacijos kol kas neskuba įgyvendinti Europos Komisijos siūlomą modelį. Toks kolektyvinio administravimo organizacijų elgesys gali reikšti ir tai, kad 2005 m. rekomendacijoje yra tam tikrų trūkumų ar pateikiamas ne optimalus būdas susidariusiai problemai spręsti. Toliau šiame darbe bus siekiamas atskleisti Europos Komisijos iniciatyvos esmę bei jos įtaka kolektyviniam administravimui ir įvertinti šią iniciatyvą.

4.1. Europos Komisijos iniciatyvos esmė ir įtaka kolektyviniam teisių administravimui

Siekiant nustatyti ES iniciatyvos esmę, pirmiausiai reikėtų analizuoti patį 2005 m. rekomendacijos tekstą. Pagrindiniai Europos Komisijos tikslai atsispindi 2005 m. rekomendacijos preambulėje, kur nurodoma, jog šia rekomendacija yra siekiama padidinti teisinį komercinių naudotojų tikrumą jiems vykdant savo veiklą (turima omenyje veikla, susijusi su muzikos naudojimu internete), skatinti teisėtų interneto paslaugų plėtrą bei

didinant teisių turėtojų, pajamas (2005 m. rekomendacijos preambulės 8 p.). Preambulės analizė leidžia nustatyti ir 2005 m. rekomendacijos priėmimo priežastis. Galima teigti, jog 2005 m. rekomendacijos priėmimą lėmė naujų technologijų pasėkoje atsiradęs komercinis muzikos naudojimas internete bei su tuo susijęs poreikis administruoti autorių ir gretutines teises (2005 m. rekomendacijos preambulės 4 p.). 2005 m. rekomendacijoje išryškinama šiuo metu susiklosčiusi nepageidautina situacija, kai naudotojai turi derėtis su kiekvienos valstybės kolektyvinio administravimo organizacijomis dėl kiekvienos su muzikos naudojimu internete susijusios teisės. Tokia situacija yra susiklosčiusi dėl licencijavimo ribojimo pagal teritoriją, tuo tarpu komerciniams naudotojams reikalinga daugelį teritorijų apimančią licencija, kuri atitiktų interneto pobūdį (2005 m. rekomendacijos preambulės 7 p. ir 8 p.). Būtent šią problemą ir bando spręsti Europos Komisija.

Priimdama 2005 m. rekomendaciją, Europos Komisija siekė paskatinti valstybes nares ir kolektyvinio administravimo organizacijas imtis veiksmų, kurie pakeistų susiklosčiusią kolektyvinio administravimo praktiką internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje. Sistemine šio dokumento analizė leidžia apibendrinti, jog Europos Komisija siekia sukurti tokį licencijavimo režimą, kai:

1. teisių turėtojai gali patikėti bet kurią kūrinio naudojimo internete teisę bet kuriai ES veikiančiai kolektyvinio administravimo organizacijai (nepriklausomai nuo teisių turėtojo gyvenamosios vietos ar pilietybės) (2005 m. rekomendacijos 3 p.);
2. teisių turėtojai gali pasirinkti, kurias kūrinio naudojimo internete teises patikėti kolektyviniam administravimui, nustatyti kolektyvinio administravimo organizacijos mandato galiojimo teritoriją, atšaukti kūrinio naudojimo internete teises ir pavesti tarptautinį šių teisių administravimą kitai organizacijai (2005 m. rekomendacijos 5 p.);
3. kolektyvinio administravimo organizacijos gali suteikti komerciniams naudotojams daugelį teritorijų apimančias licencijas (2005 m. rekomendacijos preambulės 8 p.).

Atsakymą, kodėl tokios organizacijos galėtų išduoti daugelį teritorijų apimančią licenciją, pateikia jau minėtas Europos Komisijos darbo dokumentas, turėjęs įtakos 2005 m. rekomendacijos priėmimui. Šiame dokumente ne tik bandoma atskleisti problemos esmę, bet ir pasiūlyti galimus sprendimo variantus ir išrinkti geriausią iš jų. Atsižvelgiant į abipusio atstovavimo sutarčių nulemtą licencijavimo praktiką, šiame dokumente yra pateikiamos trys veikimo galimybės:

1. nedaryti nieko;

2. pašalinti teritorinius veiklos apribojimus ir diskriminacines nuostatas iš kolektyvinio administravimo organizacijų abipusio atstovavimo sutarčių;
3. leisti teisių turėtojams patikėti savo teises administruoti bet kuriai Europos Sąjungoje veikiančiai kolektyvinio administravimo organizacijai¹⁰⁶.

Kaip nurodoma Europos Komisijos darbo dokumente, antroji galimybė pašalintų draudimą kolektyvinio administravimo organizacijai administruoti kitos organizacijos patikėtas teises už savos valstybės ribų bei draudimą suteikti daugelyje teritorijų galiojančias licencijas ne nacionaliniams naudotojams. Tuo tarpu nuostata, varžanti teisių turėtojo galimybę pasirinkti kitos valstybės teritorijoje veikiančią kolektyvinio administravimo organizaciją ir patikėti jai teisių administravimą ES mastu, šiuo atveju nebūtų panaikinama. Europos Komisijos darbo dokumente tai įvertinama kaip trūkumas, nes visos kolektyvinio administravimo organizacijos turėtų sudaryti abipusio atstovavimo sutartis ir dėl to atstovautų vienodą repertuarą¹⁰⁷. Visgi tokia pozicija galėtų būti kritikuotina, nes aptariamoje situacijoje būtų palankios sąlygos išsaugoti kultūrinę įvairovę Europoje. Priešingu atveju gali atsitikti taip, kad pačios stipriausios kolektyvinio administravimo organizacijos atstovaus tik gerai žinomą ir populiarų repertuarą.

Trečiasis sprendimo būdas siūlo suteikti teisių turėtojams galimybę perduoti savo teises kolektyviai administruoti bet kuriai ES valstybėje narėje veikiančiai kolektyvinio administravimo organizacijai. Kaip teigiama, tokiu būdu būtų skatinama konkurencija tarp kolektyvinio administravimo organizacijų, siekiant pritraukti kuo daugiau teisių turėtojų. Kolektyvinio administravimo organizacijos šiuo atveju nebeveiktų pagal abipusio atstovavimo sutartis, o turėtų skirtingus repertuarus „gautus“ tiesiogiai iš teisių turėtojų. Tokiu būdu kolektyvinio administravimo organizacijos galėtų išduoti licencijas, galiojančias visoje Europoje, nes nebeliktų apribojimų, būdingų abipusio atstovavimo sutartims. Europos Komisijos darbo dokumente galiausiai prieinama išvados, kad būtent trečiasis sprendimo variantas yra tinkamiausias ir rekomenduojama šią licencijavimo schemą pirmiausiai įgyvendinti muzikos naudojimui internete¹⁰⁸.

Palyginus 2005 m. rekomendacijos ir Europos Komisijos darbo dokumento tekstus, galima teigti, jog būtent trečioji schema ir buvo pasirinkta Europos Komisijos. Iš esmės 2005 m. rekomendacija norima pakeisti kolektyvinio administravimo organizacijų praktiką taip, kad jos būtų priverstos konkuruoti. Tai galėtų sąlygoti keleto sėkmingiausių kolektyvinio administravimo organizacijų atsiradimą, kurios galėtų muziką internete naudojantiems asmenims pasiūlyti patrauklų, visos Europos teisių turėtojų kūrinis ir

¹⁰⁶ *Cit. op.* 10, p. 33-34.

¹⁰⁷ *Ibid.*, p. 34 -35.

¹⁰⁸ *Ibid.*, p. 54.

gretutinių teisių objektus apimančių, repertuarą. Būtent šios organizacijos ir būtų pagrindiniai subjektai, išduodantys naudotojams daugelį teritorijų apimančias muzikos naudojimo internete licencijas.

4.2. Europos Parlamento pozicija dėl 2005 m. rekomendacijos

Nagrinėjant Europos Komisijos iniciatyvą kolektyvinio teisių administravimo srityje, svarbi yra Europos Parlamento pozicija, išdėstyta 2007 m. kovo 13 d. Europos Parlamento rezoliucijoje 2006/2008(INI) dėl 2005 m. spalio 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje (toliau tekste - 2007 m. rezoliucija). Šiame dokumente Europos Parlamentas išreiškia nemažai kritikos Europos Komisijai. Ši kritika yra svarbi, siekiant nustatyti galimus iniciatyvos trūkumus ir grėsmes, keliamas kolektyvinio administravimo organizacijoms bei teisių turėtojams.

Pirmiausiai galima pastebėti, kad išsiskiria Europos Komisijos ir Europos Parlamento nuomonės, kokioms teisėms ir kokiems naudojimui būdams yra taikoma 2005 m. rekomendacija. Europos Komisijos poziciją šiuo klausimu galima rasti 2005 m. rekomendacijos 1 (f) p., kur paaiškinama, kokios teisės šiame dokumente yra laikomos naudojimo internete teisėmis. Šioje nuostatoje nurodoma, jog naudojimo internete teisė apima išimtinę atgaminimo teisę, išimtinę padarymo viešai prieinamą teisę ir viešo paskelbimo teisę. Šioje nuostatoje detalizuojama, kad padarymo viešai prieinamą teisę apima paslaugas pagal pareikalavimą ir kitas interaktyvias paslaugas. Kalbant apie viešo paskelbimo teisę, nurodoma, jog ji gali pasireikšti kaip išimtinė teisė pagal Informacinės visuomenės direktyvą¹⁰⁹ arba kaip teisė į teisingą atlyginimą pagal 1992 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 92/100/EEB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje¹¹⁰ (toliau tekste - Direktyva 92/100/EEB)¹¹¹. Taip pat detalizuojama, jog ši teisė apima transliacijas internetu, interneto radijas, vienlaikes transliacijas internetu bei paslaugas beveik pagal pareikalavimą, gaunamas asmeniniu kompiuteriu ar mobiliuoju telefonu. Atsižvelgiant į šią nuostatą ir į tai, kad kitose šio dokumento nuostatose pateikiamos rekomendacijos dėl

¹⁰⁹ Informacinės visuomenės direktyvos 3 str. 1 d. numato išimtinę autoriaus teisę į kūrinių viešą paskelbimą laidais ar bevielėmis ryšio priemonėmis (įskaitant ir padarymą viešai prieinamą).

¹¹⁰ OL, 1992, L 346/61. Kodifikuota direktyvos redakcija: 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/115/EEB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje (OL 2006, L 376/28).

¹¹¹ Direktyvos 92/100/EEB 8 str. 2 d. numato atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisę į atlyginimą už komerciniais tikslais išleistų fonogramų viešą paskelbimą.

visų naudojimo internete teisių (t.y. nenurodoma, kad rekomendacijos taikomos tik tam tikroms naudojimo internete teisėms) atrodytų, jog 2005 m. rekomendacija yra taikoma tiek paslaugoms pagal pareikalavimą, tiek iš anksto nustatytų programų transliavimui bei kitoms panašioms paslaugoms. Europos Komisijos darbo dokumentas taip pat nurodo, jog šiame darbo dokumente minimos internetu teikiamos muzikos paslaugos apima ir interneto transliacijas, vienalaikes transliacijas internetu, paslaugas pagal pareikalavimą ir kt.¹¹² Tuo tarpu 2007 m. rezoliucijoje Europos Parlamentas ragina Europos Komisiją paaiškinti, kad 2005 m. rekomendacija yra taikoma tik muzikos įrašų pardavimui internetu ir kritikuoja Europos Komisiją, jog dėl netikslaus sąvokų naudojimo galėjo būti suprasta, kad ji taikoma ir kitoms internetu teikiamoms paslaugoms, pavyzdžiui, transliuotojų paslaugoms (2007 m. rezoliucijos 1 p. ir preambulės D p. ir W p.). Nors 2007 m. rezoliucijoje vartojama sąvoka „pardavimai internetu“, kaip buvo minėta šiame darbe, muzikos įrašų naudojimas internete nepatenka į išimtinės platinimo teisės apimtį, todėl, manytina, kad 2007 m. rezoliucijoje norima pasakyti, kad 2005 m. rekomendacija taikoma tik paslaugoms, kai vartotojas už tam tikrą mokestį gali gauti norimą muzikos įrašą pagal pareikalavimą, t.y. padarymo viešai prieinamu teisei.

Kitas dalykas dėl kurio Europos Parlamentas kritikuoja Europos Komisiją - tai pasirinkimas įforminti iniciatyvą rekomendacijos forma, nes tokiu būdu buvo išvengta konsultavimosi su Europos Parlamentu, tik formaliai įtraukiant jį į darbą. Europos Parlamento nuomone, 2005 m. rekomendacija apima platesnę sritį nei paprastas esamų taisyklių išaiškinimas ar papildymas ir netgi nuogaštuoja, kad tokia Europos Komisijos iniciatyva galėjo padaryti nuostolių konkurencijos ir kultūrinės įvairovės srityje (2007 m. rezoliucijos preambulės A p., B p. ir C p.). Taigi, Europos Parlamentas mano, kad sritis, dėl kurios buvo priimta 2005 m. rekomendacija yra itin „jautri“ ir galimi skaudūs padariniai, jeigu bus padaryta klaidų ją reglamentuojant. 2007 m. rezoliucijoje pabrėžiama, jog 2005 m. rekomendacijoje nustatytas režimas gali sukelti neigiamų padarinių vietinės reikšmės repertuarams, smulkiesiems teisių turėtojams, mažo ir vidutinio dydžio kolektyvinio teisių administravimo asociacijoms ir kultūrinei įvairovei bei nuogaštujama, kad dėl palankesnių sąlygų teisių administravimas nebūtų sutelktas vien tik didesnėse kolektyvinio administravimo organizacijose. (2007 m. rezoliucijos preambulės L p.).

Europos Parlamentas 2007 m. rezoliucijos 1 p. taip pat ragina Europos Komisiją pateikti pasiūlymą dėl direktyvos. Pažymima, kad direktyva turėtų skatinti naujos kartos kolektyvinio licencijavimo modelius, tačiau tuo pačiu turėtų užtikrinti, kad didžiųjų teisių

¹¹² *Cit. op.* 10, p. 6.

turėtojų teisės nebūtų suteiktos tik vienai ar kelioms kolektyvinio administravimo organizacijoms. Teigiama, kad turi būti nustatytas toks reglamentavimas, kuris leistų naudotojams gauti visoje Europoje galiojančią licenciją iš bet kurios pasaulinį repertuarą turinčios organizacijose, bet tuo pačiu reikia užtikrinti, kad šie pasauliniai repertuarai būtų prieinami visoms kolektyvinio administravimo organizacijoms (2007 m. rezoliucijos 6 p.). 2007 m. rezoliucijos 7 p. pažymima ir tai, jog reikia uždrausti didesniems teisių turėtojams suteikti išimtinę teisę kolektyvinio administravimo organizacijoms tiesiogiai rinkti atlyginimus visose valstybėse narėse, nes tai lemtų nacionalinių kolektyvinio administravimo organizacijų išnykimą ir kenktų mažumos padėčiai bei kultūrinei įvairovei. Taip pat teigiama, jog kolektyvinio administravimo organizacijų konkurencija gali būti naudinga (2007 m. rezoliucijos preambulės X p.), bet tuo pačiu pabrėžiama, jog reikia išsaugoti šiuo metu egzistuojančią abipusio atstovavimo sutarčių sistemą (2007 m. rezoliucijos 6 p.). Nors visos šios nuostatos yra daugiau bendro pobūdžio, jos leidžia padaryti tam tikrus apibendrinimus.

Aptartos nuostatos leidžia teigti, kad Europos Parlamentas mano, jog 2005 m. rekomendacijoje pateiktas modelis nėra pats tinkamiausias ir gali padaryti žalos mažiau žinomiems teisių turėtojams, mažesnėms kolektyvinio administravimo organizacijoms bei kultūrinei įvairovei. 2007 m. rezoliucijos tekstas leidžia daryti išvadą, kad Europos Parlamentas pritaria reformos būtinumui, tačiau siekia, jog būtų įtvirtintos tam tikros priemonės, saugančios mažesnes kolektyvinio administravimo organizacijas bei ne itin žymius ar tik vienoje valstybėje žinomus teisių turėtojus. Manytina, kad tokia Europos Parlamento pozicija yra teisinga, nes atkreipia dėmesį į Europos Komisijos paliktas spragas, kurios kelia nerimą ir pačioms kolektyvinio administravimo organizacijoms bei jų atstovaujamiems subjektams. 2007 m. liepos 12 d., visos CISAC priklausančios kolektyvinio administravimo organizacijos, išskyrus penkias didžiausias (Vokietijos, Prancūzijos, Ispanijos, Italijos ir Didžiosios Britanijos) pasirašė bendrąją poziciją, kurioje palaikoma Europos Parlamento išsakyta kritika dėl 2005 m. rekomendacijos¹¹³. Bendrojoje pozicijoje kolektyvinio administravimo organizacijos išreiškia susirūpinimą, kad, įgyvendinus 2005 m. rekomendaciją, ES bus sukurta oligopolinė struktūra, pakenkta kultūrinei įvairovei bei mažiau žinomo repertuaro atstovams. Dokumente pabrėžiama, kad Europos Komisija pasirinko per daug paprastą sprendimą, kuris neįvertina, kokius padarinius tai gali sukelti vietiniam repertuarui ir kultūrinei įvairovei. Pažymima, kad kolektyvinio administravimo organizacijų abipusio atstovavimo sutarčių sistema

¹¹³ EurActiv.com *Collecting societies split over online music royalties* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03 15]. Prieiga per internetą: <<http://www.euractiv.com/en/infosociety/collecting-societies-split-online-music-royalties/article-165739>>.

sėkmingai veikė dešimtmečiais ir, kad ji neturėtų būti atmetama vien dėl ekonominių sumetimų. Taip pat nuogaustaujama, kad 2005 m. rekomendacija užkirs kelią mažoms kolektyvinio administravimo organizacijoms licencijuoti komerciškai sėkmingą repertuarą ir pabrėžiama, kad pasaulinis repertuaras turėtų būti prieinamas visoms kolektyvinio administravimo organizacijoms¹¹⁴. Visgi pažymėtina, kad dauguma kolektyvinio administravimo organizacijų nepritaria, jog reikalingas tolimesnis privalomas teisinis reglamentavimas šioje srityje. 2007 m. sausio 17 d., pakvietusi suinteresuotas šalis pateikti atsakymus į tam tikrus klausimus dėl 2005 m. rekomendacijos, Europos Komisija sulaukė 89 atsakymų iš skirtingų suinteresuotų subjektų. Pateikti atsakymai parodė, kad kolektyvinio administravimo organizacijos pasisako prieš tolimesnį privalomą teisinį reglamentavimą šioje srityje. Atkreiptinas dėmesys, kad naudotojai pasisakę priešingai¹¹⁵.

Apibendrinant, Europos Parlamentas nepateikia aiškaus atsakymo, koku būdu turėtų būti įgyvendinta Europos Komisijos siūloma reforma. Visgi 2007 m. rezoliucijoje pateikta kritika rodo, kad Europos Komisijos siūlomas modelis nėra optimalus. Nors 2007 m. rezoliucijoje pateikiamos tik bendros gairės ir principai, jos leidžia suprasti, į ką turėtų būti atkreiptas dėmesys reglamentuojant specifinę kolektyvinio administravimo sritį. Kultūrinės įvairovės apsauga, mažiau žinomų teisių turėtojų interesų paaisymas bei mažesnių kolektyvinio administravimo organizacijų išsaugojimas – tai pagrindinei dalykai, dėl kurių nerimauja ne tik Europos Parlamentas, bet ir kolektyvinio administravimo organizacijos. Kalbant apie tai, kokioms autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisėms yra taikoma 2005 rekomendacija, galima pasakyti, kad Europos Komisijos ir Europos Parlamento pozicijų išsiskyrimas šiuo klausimu sudaro teisinio neapibrėžtumo situaciją suinteresuotoms šalims. Manytina, kad norint sėkmingai įgyvendinti kolektyvinio administravimo reformą, būtina pašalinti bet kokias abejones dėl to, kam ši reforma turėtų būti taikoma. Pažymėtina, kad ir kolektyvinio administravimo organizacijos yra išreiškę poziciją, jog 2005 metų rekomendacijos taikymo sritis nėra apibrėžta tinkamai ir naudojimo internete teisės turėtų būti pakartotinai apibrėžtos¹¹⁶. Visgi, ko gero, šioje situacijoje teisingesnė yra Europos Komisijos pozicija. Manytina,

¹¹⁴ Bendroji pozicija dėl 2005 m. spalio 18 d. rekomendacijos dėl tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo teisėtoms muzikos paslaugoms internete (Joint Position on the Recommendation on the collective cross-border management of copyright and related rights for legitimate online music services of the 18 October 2005) [diskas]. 2007, p.4-5.

¹¹⁵ Europos Komisijos 2005 m. muzikos naudojimo internete rekomendacijos monitoringas (European Commission Monitoring of The 2005 Music Online Recommendation) [interaktyvus]. Briuselis, 2008 [žiūrėta 2009-03-16], p. 4-5. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/management/management_en.htm>.

¹¹⁶ *Ibid.*, p.7.

kad galimos dvi pozicijos: arba nereglamentuoti kolektyvinio teisių administravimo internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje apskritai arba reglamentuoti šią sritį neapsiribojant tik pavienėmis su muzikos naudojimu internete susijusiomis teisėmis. Priešingu atveju kolektyviniam teisių administravimui šioje srityje trūks nuoseklumo. Visgi galima pateisinti Europos Parlamento išsakytą kritiką tuo aspektu, kad 2005 m. rekomendacijoje nustatytas sprendimas nėra optimalus. Ko gero, būtent dėl to Europos Parlamentas ir nori susiaurinti 2005 m. rekomendacijos taikymo sritį.

4.3. Europos Komisijos iniciatyvos vertinimas

Europos Komisijos iniciatyvos negalima įvertinti vienareikšmiškai. Ši iniciatyva turėtų būti sveikintina, nes akcentuoja svarbią šių dienų kolektyvinio teisių administravimo problemą - internetu teikiamų muzikos paslaugų licencijavimą. Reforma iš tiesų galėtų išspręsti kai kurių asmenų, norinčių teikti muzikos paslaugas internete, problemas, suderintų kolektyvinio administravimo praktiką su ES principais dėl laisvo paslaugų judėjimo ir nediskriminavimo, bei galėtų būti naudinga daliai teisių turėtojų ir kolektyvinio administravimo organizacijų. Visgi galima teigti, kad siūloma iniciatyva nėra išbaigta, todėl Europos Komisijos siūlomai reformai galima pateikti ir nemažai kritikos.

Pirmiausiai, kyla tam tikrų dvejonų, ar Europos Komisijos deklaruojamas siekis, pagerinti teisių turėtojų situaciją, iš tiesų yra lygiavertis kitiems šios reformos tikslams. Galima manyti, kad svarbesnės priežastys lėmusios Europos Komisijos veiksmus buvo tinkamo vidaus rinkos funkcionavimo užtikrinimas ir siekis palengvinti muzikos paslaugas internete teikiančių subjektų padėtį. Iniciatyva iš esmės akcentuoja tik kolektyvinio administravimo problemas susijusias su laisvą paslaugų judėjimą varžančiomis abipusio atstovavimo sutarčių nuostatomis. Galbūt dėl to nepakankamai įvertinama tai, kaip 2005 m. rekomendacija galėtų paveikti kai kuriuos teisių turėtojus ir kolektyvinio administravimo organizacijas. Europos Komisijos siūlomas licencijavimo modelis gali būti žalingas mažiau žinomiems teisių turėtojams, mažesnėms kolektyvinio administravimo organizacijoms ir kultūrinei įvairovei. Europos Komisija, siūlydama aptartą licencijavimo modelį, preziumuoja, kad ilgainiui beveik visi teisių turėtojai perduos savo „internetines“ teises kelioms efektyviausioms kolektyvinio administravimo organizacijoms. Tik tuomet 2005 m. rekomendacijoje numatytas modelis galės veikti tinkamai, nes tik tokiu atveju minėtos organizacijos galės pasiūlyti naudotojams repertuarą, apimančią praktiškai visų Europos muzikos kūrinių autorių, atlikėjų ir

fonogramų gamintojų teises. Visgi galima nuogaštai, kad Europos Komisijos iniciatyva gali pasiteisinti tik dėl anglų ir amerikiečių repertuaro (angl. *Anglo – American repertoire*). Kolektyvinio administravimo organizacija, kuri bus „sutelkusi“ didžiąją dalį žymių atlikėjų ir autorių teisių, gali būti nesuinteresuota pritraukti į savo organizaciją ir mažai žinomus teisių turėtojus (tam tikros valstybės nacionalinio repertuaro atstovus). Taip gali nutikti dėl to, kad naudotojai yra mažiau suinteresuoti naudoti nežinomus kūrinius, atlikimus ir fonogramas. Tuo tarpu kolektyvinio administravimo išlaidos išaugtų, jeigu į organizaciją būtų priimti ir šie teisių turėtojai. Pavyzdžiui, esant daugiau teisių turėtojų, ilgiau užtrunka ir daugiau sąnaudų reikalauja surinkto atlyginimo paskirstymas kiekvienam teisių turėtojui. Šią problemą būtų galima bandyti spręsti numatant privalomą kolektyvinį teisių administravimą, tačiau reikėtų priimti privalomą teisės aktą ES lygiu, kuriame turėtų būti numatytos ne tik privalomai administruojamos teisės, bet ir taisyklės, kaip nuspręsti, kuri kolektyvinio administravimo organizacija turi įgyvendinti teises, jeigu teisių turėtojas dėl to neišreiškė valios. Manytina, kad privalomas kolektyvinis teisių administravimas užtikrintų, jog visų autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų „internetinės“ teisė būtų įgyvendinamos kolektyvinio teisių administravimo būdu, tačiau ne būtinai užtikrintų, kad visiems teisių turėtojams atstovautų vienodai sėkmingos kolektyvinio administravimo organizacijos.

Europos Komisijos iniciatyvos kritikai pabrėžia, kad iniciatyva lems licencijavimo struktūrą, kuri susidės iš tarptautinės (anglų-amerikiečių) muzikos ir nacionalinės muzikos licencijavimo, kur nacionalinio repertuaro kolektyviniam administravimui bus pakenkta dėl keleto priežasčių:

1. nacionalinį repertuarą atstovaujančios kolektyvinio administravimo organizacijos praras derybinę galią, nes naudotojai bus labiau susidomėję tarptautiniu repertuaru;
2. tarptautinio masto muzikos naudotojai gali būti nesuinteresuoti naudoti nacionalinį repertuarą arba siekti mokėti už tokią licenciją mažiau;
3. mažesnės kolektyvinio administravimo organizacijos be abipusio atstovavimo sutarčių nebus pajėgios „pritraukti“ tarptautinio masto repertuarą;
4. nacionalinis repertuaras gali tapti brangesnis, nes, praradus galimybes atstovauti populiarių anglų-amerikiečių repertuarą, išaugtų nacionalinį repertuarą atstovaujančių organizacijų administravimo išlaidos ir kt.¹¹⁷.

Šioms prognozėms pasitvirtinus, reforma būtų naudinga tik žinomo repertuaro naudotojams, tuo tarpu nacionalinį repertuarą norintiems naudoti asmenims tektų derėtis

¹¹⁷ *Cit. op. 22, p. 47.*

su kiekviena ši repertuarą atstovaujančia organizacija. Tas pats pasakytina ir kalbant apie teisių turėtojus ir juos atstovaujančias kolektyvinio administravimo organizacijas. Jeigu iniciatyva pasiteisintų tik dėl anglų-amerikiečių repertuaro, žala būtų padaryta mažiau žinomiems teisių turėtojams, mažesnėms kolektyvinio administravimo organizacijoms ir kultūrinei įvairovei.

Galima pastebėti, kad tokie kritikų nuogaštavimai nėra visiškai be pagrindo. Po 2005 m. rekomendacijos priėmimo ES jau pasirodė tam tikrų naujų licencijavimo modelių, kai išduodama licencija apima visas ES valstybes. Atlikusi 2005 m. rekomendacijos monitoringą, Europos Komisija pateikė susistemintą medžiagą apie naujus licencijavimo pavyzdžius ES. Galima pastebėti, kad dauguma jų yra skirti anglų – amerikiečių repertuarui licencijuoti. Pirmoji po 2005 m. rekomendacijos priėmimo ES mastu išduota licencija buvo organizacijos Central European Licensing and Administration Services CELAS išduota licencija mobiliojo ryšio paslaugų teikėjui „Omnifone” (2008 m. sausio 26 d.). Licencija leido teikti muzikos paslaugas mobiliojo ryšio vartotojams ir apėmė įrašų kompanijos EMI repertuarą anglų kalba. Europos Komisija taip pat mini kitas naujo licencijavimo platformas, kurios jau išduoda visą ES apimančias licencijas arba tik ruošiasi pradėti šią veiklą. Pastebėtina, kad nemažai jų taip pat labiausiai orientuotos į anglų - amerikiečių repertuaro licencijavimą. Pavyzdžiui, Platforma Digital Licensing' (PEDL) licencijuos anglų – amerikiečių repertuarą ir mažų bei vidutinio dydžio leidėjų repertuarą, platforma Alliance Digital licencijuos anglų – amerikiečių repertuarą, platforma SGAE – lotynų – amerikiečių repertuarą ir kt.¹¹⁸.

Apibendrinant, 2005 m. rekomendacija akcentuoja aktualų šių dienų kolektyvinio administravimo klausimą ir siūlo keisti kolektyvinio teisių administravimo praktiką, kuri ne visiškai atitinka interneto keliamus iššūkius. Nepaisant to, manytina, kad siūlomu sprendimu įvertinami ne visi svarbūs faktoriai, susiję su muzikos kūrinių autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių kolektyvinio administravimo specifika. Negalima sutikti, jog 2005 m. rekomendacijoje tinkamai atsižvelgiama į mažiau žinomų teisių turėtojų bei mažesnių kolektyvinio administravimo organizacijų padėtį ir kultūrinės įvairovės apsaugą. Manytina, kad Europos Komisija pasirinktas sprendimas, kuriuo siekiama, kad būtų atsisakyta abipusio atstovavimo sutarčių, yra per daug kategoriškas ir neįvertina šių sutarčių naudos specifinėje kolektyvinio teisių administravimo veikloje.

¹¹⁸ *Cit. op.* 116, p. 5- 7.

Išvados

1. Esminiai autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų turtinių teisių apsaugos ypatumai pasireiškia specifiniu jų išimtinių turtinių teisių ir teisių į atlyginimą pobūdžiu, detaliu tarptautiniu, ES ir nacionaliniu teisiniu reglamentavimu bei nacionalinės apsaugos režimo ir ES nediskriminavimo principo taikymu. Visų šių ypatumų sąveika lemia tai, kad autoriai, atlikėjai ir fonogramų gamintojai gali reikalauti savo teisių apsaugos daugumoje valstybių ir tokiu būdu kontroliuoti, kaip naudojami jų kūriniai, atlikimai ir fonogramos ir (ar) gauti už tokį naudojimą atlyginimą.
2. Muzikos įrašų naudojimo internete būdai yra susiję su kūrinų, atlikimų įrašų ir fonogramų atgaminimo teise, teise padaryti kūrinį, atlikimų įrašą ir fonogramą viešai prieinamais, teise viešai skelbti kūrinį bei teisės į atlyginimą už fonogramos, išleistos komerciniais tikslais, tiesioginį ar netiesioginį panaudojimą viešam paskelbimui. Šių teisių pobūdis reiškia, kad naudojant muzikos įrašus internete, turi būti gautas autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų leidimas ir (ar) mokamas atlyginimas, tačiau kiekvieną kartą būtina įvertinti, ar egzistuoja visos šių teisių taikymo sąlygos, o naudojimo būdo specifika nereikalauja taikyti šių teisių apribojimų.
3. Dėl interneto suteikiamų galimybių padidėjus naudotojų skaičiui ir atsiradus masiškam muzikos įrašų naudojimui, kuris neapsiriboja valstybių sienomis, kolektyvinis teisių administravimas galėtų atlikti svarbų vaidmenį autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisių įgyvendinimo srityje, tačiau tam nesudaromos teisinės prielaidos. Pagrindiniai teisinio reglamentavimo trūkumai šioje srityje yra tai, kad ignoruojama silpna autoriaus ir atlikėjo derybinė pozicija santykyje su leidėju ir fonogramų gamintoju bei trūksta nuoseklumo, reglamentuojant kolektyvinio teisių administravimo taikymo sritis. Kolektyvinio teisių administravimo efektyvumą šioje srityje padidintų autorių ir atlikėjų neatšaukiamos teisės į atlyginimą už perduotas išimtines muzikos naudojimo internete teises numatymas ir privalomo šių teisių kolektyvinio administravimo nustatymas.
4. Kolektyvinio administravimo organizacijų abipusio atstovavimo sutarčių nuostata, ribojanti kolektyvinio administravimo organizacijų teisę išduoti licenciją dėl atstovaujamo repertuaro naudojimo užsienio valstybių teritorijose, nėra pritaikyta muzikos naudojimo internete licencijavimui. Užkirsdama kelią naudotojui gauti

daugelį teritorijų apimančią licenciją (angl. *multi-territorial licence*), minėta nuostata neatitinka interneto specifikos ir dėl to turėtų būti koreguojama. Tuo tarpu abipusio atstovavimo sutarčių nuostatos, ribojančios teisių turėtojų ir naudotojų galimybes pasirinkti kolektyvinio administravimo organizaciją, nedaro pastebimos neigiamos įtakos kolektyvinio teisių administravimo efektyvumui, licencijuojant muzikos naudojimą internete.

5. Internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje kolektyvinio teisių administravimo efektyvumą būtų galima padidinti išlaikant abipusio atstovavimo sutarčių sistemą, bet pakoreguojant jų nuostatas tokiu būdu: suteikiant kolektyvinio administravimo organizacijoms teisę išduoti daugelį teritorijų apimančią licenciją (angl. *multi-territorial licence*) ir nustatant principą, pagal kurį būtų sprendžiama, kuri kolektyvinio administravimo organizacija konkrečiu atveju turi teisę išduoti tokią licenciją, pavyzdžiui, pagal tai, kurios valstybės teritorijoje yra pagrindinė naudotojo buveinė, ar pagal tai, iš kurios valstybės teritorijos yra teikiamos muzikos paslaugos internetu. Tokiu būdu pasaulinį repertuarą apimančias licencijas galėtų pasiūlyti visos abipusio atstovavimo sutarčių sistemoje dalyvaujančios kolektyvinio administravimo organizacijos, o licencija atitiktų interneto specifiką, leidžiančią naudoti kūrinius, atlikimus ir fonogramas neapsiribojant valstybių teritorijomis.
6. Europos Komisijos 2005 m. rekomendacijoje inicijuojama reforma nėra optimalus būdas kolektyvinio teisių administravimo efektyvumui didinti, nes neišlaiko tinkamo visų suinteresuotų subjektų interesų balanso. Nors reforma gali būti naudinga didžiosioms kolektyvinio administravimo organizacijoms, stambiausiems teisių turėtojams ir žinomo repertuaro naudotojams, ji užkerta kelią mažesnėms kolektyvinio administravimo organizacijoms sėkmingai dalyvauti muzikos naudojimo internete licencijavime, daro žalą mažiau žinomam repertuarui atstovaujantiems teisių turėtojams, nesudaro sąlygų mažiau žinomam repertuarui naudotojams iš vienos kolektyvinio administravimo organizacijos gauti licenciją, kuri apimtų visus norimus naudoti kūrinius, atlikimus ir fonogramas, be to, kelia grėsmę kultūrinei įvairovei.

Literatūros sąrašas

I Teisės aktai

1. Tarptautinės teisės aktai:

- 1.1. 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis (Valstybės žinios, 2001-04-13, Nr. 32-1060);
- 1.2. 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis (Valstybės žinios, 2000-11-08, Nr. 95-2970);
- 1.3. 1971 m. spalio 29 d. Ženevos konvencija dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo (Valstybės žinios, 1999-10-01, Nr. 82-2416);
- 1.4. 1961 m. Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančių organizacijų apsaugos (Valstybės žinios, 1999-01-27, Nr. 11-249);
- 1.5. 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos (Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-988).

2. Europos Sąjungos teisės aktai:

- 2.1. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis (OL 2002, C325/167, Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2);
- 2.2. 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje harmonizavimo (OL, 2001, L 167/10);
- 2.3. 1993 m. rugsėjo 27 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo (OL 1993, L 248/15.);
- 2.4. 1993 m. spalio 29 d. Europos Bendrijos Tarybos direktyva (93/98/EEB) dėl autorių ir gretutinių teisių apsaugos terminų suderinimo (OL 1993, L 290/9). Kodifikuota direktyvos redakcija: 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/116/EEB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų (kodifikuota redakcija) (OL 2006, L 372/12);
- 2.5. 1992 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 92/100/EEB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje (OL, 1992, L 346/61). Kodifikuota direktyvos redakcija: 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva

- 2006/115/EEB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje (OL 2006, L 376/28);
- 2.6. 2007 m. kovo 13 d. Europos Parlamento rezoliucija 2006/2008(INI) dėl 2005 m. spalio 18 d. Komisijos rekomendacijos 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje (OL, 2007, C 301 E, p. 64);
- 2.7. 2005 m. gegužės 18 d. Europos Komisijos rekomendacija 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje (OL, 2005, L 276/0054).
3. Lietuvos Respublikos įstatymai:
- 3.1. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas (Valstybės žinios, 2004-02-14, Nr. 25-745);
- 3.2. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (Valstybės Žinios, 1999, Nr. 50-1598, nauja 2003 m. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 redakcija (Valstybės žinios, 2003, Nr. 28-1125 (su pakeitimais ir papildymais)).
4. Lietuvos Respublikos poįstatyminiai teisės aktai:
- 4.1. Atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais paskirstymo ir mokėjimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. 997 (Valstybės Žinios, 2003, Nr. 84-3847, Valstybės Žinios, 2007, Nr. 102-4156);
- 4.2. Lietuvos Respublikos Kultūros ministro įsakymas dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo. 2003 m. Nr. IV-444.

II Specialioji literatūra

1. *Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga informacinėje visuomenėje*. Vilnius, 2001;
2. GILLERON, P. *Performing Rights Societies in the Digital Environment* [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2009-02-12]. Prieiga per internetą:

<http://www.law.stanford.edu/publications/dissertations_theses/diss/GilliieronPhilippe-tft2006.pdf>;

3. GRABER, C., B., et. al. *Digital Rights Management: The End of Collecting Societies?* The Switzerland: Steampfli Publishers Ltd. Berne, 2005;
4. GROSHEIDE, F. Willem. Is the Appropriate EU Legal Framework in Place for Music Online? *IIC* 2002 Heft 5;
5. LUEDER, Tilman. *First Experience With EU-wide Online Music Licensing.* *GRUR Int* 2007 Heft 8-9;
6. LUEDER, Tilman. *Working toward the next generation of copyright licenses.* Presented at the 14th Fordham Conference on International Intellectual Property Law & Policy, April 20-21, 2006;
7. MIZARAS, V. *Autorių teisė.* I t. Vilnius: Justitia, 2008;
8. MORKYTĖ, Elvina. Keitimasis muzikos rinkmenomis P2P tinkluose: intelektinės nuosavybės aspektai. *Teisė*, 2006, Nr. 59, p. 72-87;
9. *Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos sutarčių komentarai.* Vilnius: UAB „Ukmergės spaustuvė“, 2001;
10. RUDZINSKAS, A. Autorių teisių apsaugos ir gynimo reglamentavimo raida Lietuvoje 1990-2004 m. *Jurisprudencija*, 2005, t. 69(61), p. 107-114;
11. SCHEPENS, P. *Kolektyvinio autorių teisių administravimo vadovas.* Vilnius: UNESCO, 2001
12. TEJAN-COLE, A. *Collective Management of Copyright and Related Rights* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03-11]. Prieiga per internetą: <http://www.belipo.bz/e_library/articles/collectivemanagementofcopyright.pdf>
13. *The Collective Management of Rights in Europe. The Quest for Efficiency.* KEA, European Affairs, July 2006;
14. VILEITA, Alfonsas. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras.* Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000;
15. VANHEUSDEN, Els. *Performers' Rights in European Legislation: Situation and Elements for Improvement. A study prepared for AEPO-ARTIS.* Belgium, June 2007;
16. ŽILINSKAS, V. J., KASPERAVIČIUS, P., KIŠKIS, M. *Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga.* Vadovėlis aukštosioms mokykloms. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007.

III Praktinė medžiaga

1. Teismų sprendimai:

1.1. Europos Teisingumo Teismo 1989 liepos 13 d. sprendimas byloje C-395/87, *Ministère public v Jean-Louis Tournier*, ECR 1989, p. 02521;

2. Kita praktinė medžiaga:

2.1. 2008 m. liepos 16 d. Komisijos sprendimo santrauka dėl procedūros pagal EB sutarties 81 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį (Byla COMP/C-2/38.698 — CISAC), (OL 2008, C 323/12);

2.2. Atlikėjų teisių kolektyvinio administravimo organizacijų elgesio kodeksas (Code of conduct for Performers' Rights Collective Management Organisations) [interaktyvus], priimtas SCAPR 1996 m. kovo 18 d., peržiūrėtas 2002 m. gegužės 2 d. ir 2005 m. gegužės 19 d., [žiūrėta 2009-03-02]. Prieiga per internetą:<
<http://www.scapr.org/files/20/144.pdf>>;

2.3. Bendroji pozicija dėl 2005 m. spalio 18 d. rekomendacijos dėl tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje (Joint Position on the Recommendation on the collective cross-border management of copyright and related rights for legitimate online music services of the 18 October 2005) [diskas]. 2007;

2.4. Europos Komisijos 2005 m. muzikos naudojimo internete rekomendacijos monitoringas (European Commission Monitoring of The 2005 Music Online Recommendation) [interaktyvus]. Briuselis, 2008 [žiūrėta 2009-03-16], Prieiga per internetą:

<http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/management/management_en.htm>;

2.5. Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra (LATGA-A) *Autoriaus narystės sutartis* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008-11-28]. Prieiga per internetą:
<http://www.latga.lt/about.php?page_menu=20&page_id=194&lng=LT>;

2.6. Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA). *Atlikėjo narystės sutartis* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008-11-28]. Prieiga per internetą:
<<http://www.agata.lt/?lang=lt&mID=14>>;

2.7. Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA) *Fonogramų gamintojo narystės sutartis* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008-11-28]. Prieiga per internetą:
<<http://www.agata.lt/?lang=lt&mID=14>>;

- 2.8. Politikos kryptys ir rekomendacijos dėl tarptautinio bendradarbiavimo (Policy and Guidelines for International Cooperation) [interaktyvus], priimtas SCAPR 1995 m. spalio 23 d.). [Žiūrėta 2009-03-02]. Prieiga per internetą:<
<http://www.scapr.org/files/20/144.pdf>>;
- 2.9. Rekomendacija „Su dvišalėmis sutartimis susiję principai dėl narystės” (Recommendations „Principles for Membership in relation to Bilateral Agreements”) [interaktyvus], priimtas SCAPR 1996 m. spalio 7 d. [Žiūrėta 2009-03-02]. Prieiga per internetą:<
<http://www.scapr.org/files/20/144.pdf>>;
- 2.10. SCAPR Politikos kryptys ir rekomendacijos (SCAPR Policy and guidelines) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03-02]. Prieiga per internetą:<
<http://www.scapr.org/files/20/144.pdf>>;
- 2.11. *Studija dėl Bendrijos iniciatyvos dėl tarptautinio kolektyvinio teisių administravimo*. Europos Komisijos darbo dokumentas (*Study on a Community Initiative on the Cross-border Collective Management of Copyright*. Commission Staf Working Document). Briuselis, 2005 m. liepos 7 d.;
- 2.12. SCAPR nauja pavyzdinė abipusio atstovavimo sutartis tarp atlikėjų kolektyvinio administravimo organizacijų (*SCAPR New Model Bilateral Agreement between Performers' Collective Management Organisations*) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03-02]. Prieiga per internetą:
 <<http://www.scapr.org/clientzone/>>;
- 2.13. SCAPR abipusio atstovavimo sutarties Priedas II (*SCAPR Annex II to The Bilateral agreement*) [diskas].

IV Medžiaga interneto svetainėse

1. EurActiv.com *Collecting societies split over online music royalties* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03 15]. Prieiga per internetą:
 <<http://www.euractiv.com/en/infosociety/collecting-societies-split-online-music-royalties/article-165739>>;
2. Caslon Analytics *colleting societies* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-02-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.caslon.com.au/colsocietiesprofile.htm>>;
3. Intellectual Property Organization *Collective Management of Copyright and Related Rights* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03-13]. Prieiga per internetą:
 <http://www.wipo.int/about-ip/en/about_collective_mngt.html>;

4. Lietuvos gretutinių teisių asociacija (AGATA) *Partneriai užsienyje* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.agata.lt/?lang=lt&mID=5>>);
5. Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra (LATGA-A) *Agentūros veikla* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-03-03]. Prieiga per internetą: http://www.latga.lt/about.php?page_menu=1&page_id=5&lng=LT.

Santrauka

Šio magistro darbo tema yra „A autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo muzikos srityje aktualijos“.

Naujų technologijų raida ir interneto specifika nulėmė muzikos įrašų naudojimo pokyčius: atsirado nauji muzikos įrašų panaudojimo būdai bei galimybė nesunkiai pasiekti šiuos įrašus daugeliui asmenų iš bet kurios pasaulio valstybės. Dėl šių pokyčių muzikos srityje veikiančios autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo organizacijos pastaruoju metu susiduria su tam tikrais iššūkiais.

Šio darbo tikslas yra atlikti su muzikos naudojimu internete susijusių autorių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo aktualijų tyrimą, atskleisti interneto keliamus iššūkius kolektyviniam teisių administravimui ir įvertinti esamą kolektyvinio teisių administravimo situaciją bei Europos Sąjungos lygiu inicijuotą kolektyvinio teisių administravimo reformą.

Darbe, išanalizavus kolektyvinio teisių administravimo veiklos ypatumus ir bendruosius autorių bei gretutinių teisių apsaugos klausimus, nagrinėjami su muzikos naudojimu internete susiję kolektyvinio teisių administravimo klausimai: analizuojami muzikos naudojimo internete atvejai, su jais susijusios autorių, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisės, šių teisių kolektyvinis administravimas, kolektyvinio administravimo organizacijų abipusio atstovavimo sutarčių įtaka muzikos kūrinių, atlikimų ir fonogramų naudojamam internete licencijavimui bei Europos Komisijos iniciatyva dėl tarptautinio kolektyvinio teisių administravimo internete teikiamų muzikos paslaugų srityje.

Analizė atliekama, nagrinėjant tarptautinės, Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktus, mokslininkų darbus, specialias studijas, kolektyvinio administravimo organizacijų dokumentus bei sutartis ir kitus šaltinius.

Analizei atlikti naudojami statistinis, istorinis, aprašomasis, sisteminis, teleologinis, loginis, lyginamasis bei lingvistinis metodai.

Summary

The topic of this thesis for a master's degree is „The Key Aspects of Copyright and Related Rights Collective Management in a Musical Field”.

The development of innovative technologies and the particularity of the internet have determined the changes in the use of music records: the new types of music records uses and the possibility for many persons from any country to get these records easily have emerged. Due to these changes copyright and related rights collective management societies operating in a musical field recently have faced some challenges.

The aim of this thesis is to make the analysis of the key aspects of copyright and related rights collective management in a field of online music use, to reveal the collective rights management challenges caused by the internet and to evaluate the present collective rights management situation and the collective rights management reform initiated at European Union level.

In the thesis after analyzing the collective rights management peculiarities and general questions of copyright and related rights protection these questions of copyright and related rights collective management in a field of online music use are analyzed: the cases of music use on the internet, the authors', performers' and record producers' rights related to these music uses, the collective management of these rights, the influence of collective management societies reciprocal representation agreements over the licensing of musical pieces, performances and phonograms for their use on the internet and the European Commission initiative on the collective cross-border management of rights for legitimate online music services.

The analysis is made by studying international law, European Union law, the law of the Republic of Lithuania, the works of scientists, special studies, the documents and agreements of collective management societies and other sources.

For making the analysis the statistical, historical, descriptive, systemic, teleological, logical, comparative and linguistic methods are used.